

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
SOCIOLOĢIJAS NODAĻA

MUZEJS KĀ MĀCĪŠANĀS VIETA

MAĢISTRA DARBS

Autors: **Linda Apine**

Studenta apliecības Nr.: la11069

Darba vadītājs: Dr. sc. soc. Tālis Tisenkopfs

RĪGA 2016

ANOTĀCIJA

Darbā tiek pētīta muzeja darbība sabiedrības izglītošanā un veidi, kā muzejs gūst idejas izglītības programmu īstenošanai. Darba mērķis ir noskaidrot akadēmiskajā literatūrā raksturotās teorijas un pieejas muzeja izglītojošo funkciju pētniecībā un uz šī pamata veikt empīrisku pētījumu par muzeja izglītojošo lomu un nozīmi Latvijā. Pētījumā ir izmantotas trīs teorētiskās pieejas – sociālās mācīšanās teorija, robežobjekta teorija un Pjēra Burdjē idejas par kultūras un sociālo kapitālu. Empīriskās datu vākšanas metodes ietver intervijas ar ekspertiem un novērojumus, bet datu analīzē izmantota kodēšana un teorijas virzīta analīze. Pētījumā secināts, ka mācīšanās muzejā notiek caur pieredzes apmaiņu, kā arī noskaidrota komunikācijas nozīme mācīšanās procesos.

Atslēgvārdi: sociālā mācīšanās, robežobjekts, izglītība, kultūra, mākslas muzejs.

ANNOTATION

The research studies museum's activities on educating society and ways on how museum gains ideas for its educational programs. The goal is to find academic literature theories and approaches that describe museum's educational function and on this basis to carry out an empirical study of the museum's educational role in Latvia. Three theories are used - social learning theory, boundary object theory and Pierre Bourdieu's ideas on cultural capital. Empirical data collection methods include interviews with experts and observations. Coding and theory-based analysis is used to analyze the data. The study concluded that learning in the museum occurs through the exchange of experience, as well as established the importance of communication in the learning process.

Key words: social learning, boundary object, education, culture, art museum.

SATURS

ANOTĀCIJA.....	2
ANNOTATION.....	3
IEVADS	6
1. SOCIĀLĀ MĀCĪŠANĀS MUZEJĀ	11
1.1. Mācīšanās kā sociālā prakse.....	12
1.2. Mācīšanās teorijas kritika	14
1.3. Muzejs un sociālās mācīšanās pieredze.....	16
2. MUZEJU TELPA UN ROBEŽOBJEKTI.....	18
2.1. Muzeju kultūras telpa	19
2.2. Robežobjekti.....	20
2.3. Robežobjekta teorijas kritika.....	22
2.4. Robežobjekts muzejā.....	23
3. MUZEJU DARBĪBAS NOZĪME KULTŪRAS LAUKĀ	24
3.1. Kultūras kapitāls sabiedrībā	25
3.2. Burdjē ideju kritika.....	28
3.3. Mākslas muzeju kultūras vērtība sabiedrībā.....	29
4. TEORĒTISKĀ SINTĒZE: BURDJĒ IDEJU, SOCIĀLĀS MĀCĪŠANĀS UN ROBEŽOBJEKTU TEORIJAS SAISTĪBA.....	32
5. PĀRSKATS PAR ESOŠAJIEM PĒTĪJUMIEM PAR MUZEJU DARBĪBU	34
5.1. Ārvalstīs veiktie pētījumi par muzeju izglītojošo funkciju	34
5.2. Latvijā veiktie pētījumi par muzeju darbību.....	36
6. PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA.....	38
6.1. Datu ieguves metožu apraksts un pamatojums.....	38
6.2. Pētījuma ētikas pamatprincipi	40
6.3. Datu analīzes metodes apraksts un pamatojums.....	41
6.4. Interviju apraksts	42
6.5. Novērojumu apraksts.....	43
7. MĀCĪŠANĀS MUZEJĀ.....	46

7.1. LNMM izglītības programmu piedāvājums	46
7.2. LNMM izglītības programmu norise un aktivitātes	48
7.3. Mācīšanās process muzejā.....	50
7.4. Komunikācijas nozīme mācīšanās procesā	52
7.5. Muzeja vides nozīme mācīšanās procesā	54
7.6. Apmeklētāju interese par muzeju	56
7.7. Muzeja nozīme un vērtība sabiedrībā.....	58
7.8. Muzeja sadarbības tīkli.....	60
7.9. Izglītības programmu veidošana.....	61
7.10. Izglītības programmu īstenošanas apgrūtinājumi	63
7.11. LNMM kā Latvijas muzeju izglītības programmu prakses piemērs	65
SECINĀJUMI	66
IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI.....	68
PIELIKUMI.....	74
1. pielikums Interviju jautājumi muzeju ekspertiem	75
2. pielikums Interviju jautājumi muzeja pedagogiem	76
3. pielikums Intervija ar Jāni Garjānu	77
4. pielikums Intervija ar Martu Pallo.....	84
5. pielikums Novērojuma kategoriju lapa.....	91
6. pielikums Novērojums „Vārds Latvijas dizaineriem” lekcijā.....	92

IEVADS

Mūsdienās, mainoties muzeja funkcijām, tas iegūst citādāku lomu sabiedrībā. Domājot klasiskā skatījumā, muzeji ir vietas, kas uzglabā dažādus artefaktus un izstāda tos savās telpās, lai varētu tos demonstrēt apmeklētājiem. Lai arī muzeju darbs sastāv no konkrētu artefaktu uzglabāšanas, izpētīšanas un izrādīšanas plašākai sabiedrībai, domājams, ka tas nav vienīgais veids, kā muzejs izglīto sabiedrību. Muzeju varētu skatīt gan kā izklaidējošu, gan kā izglītojošu vietu, līdz ar to tiek mainītas muzeja formas un funkcijas, lai pielāgotos apmeklētāju vajadzībām, vienlaikus strādājot pēc muzeja iecerētās perspektīvas un misijas. Burdjē (*Pierre Bourdieu*) ideja ir, ka mākslas muzeji integrējas vidējās un augstākās šķiras vidū, līdz ar to it kā attālinoties no tiem, kuriem nav kultūras kapitāla (Bourdieu and Darbel, 1991.). Taču muzejs strādā visas sabiedrības labā, cenšoties iesaistīt dažādu publiku kultūras patērēšanā un izglītošanas procesā. Tādā veidā arī mainās muzeja funkcija un tas potenciāli var iegūt sabiedrības skatījumu un novērtējumu, ka muzeja darbam ir reāla vērtība.

Muzeji ir nozīmīga kultūras institūcija, taču muzeju pētīšana socioloģijā nav īpaši izcēlusies kā atsevišķs pētīšanas lauks. Būtu vērts tos pētīt gan kā atsevišķu kultūras telpu, gan arī kā mācīšanās resursu. Līdz ar to šī pētījuma ietvaros varētu lauzt izveidojušos stereotipu par to, ka muzeji ir tikai garlaicīgas vietas, kurās it kā nekas nenotiek un nav pārāk saistošas un interesantas apmeklētājiem. Taču skatoties Latvijas kontekstā, sabiedrības interese par muzejiem ir mainīga. To var novērot, piemēram „Muzeju nakts” un līdzīgu pasākumu ietvaros, kuru laikā sabiedrības interese ir samērā liela. Šajā pētījumā tradicionālu, klasisku objektu – muzeju var skatīt citādā kontekstā, izmantojot socioloģisku perspektīvu.

Protams, ar muzeju pētīšanu nodarbojas muzeju pedagoģija, taču socioloģiskā ievirze muzeju pētīšanā nav bijusi izteikta. Biežāk muzeju tēmas tiek pētītas no apmeklētāju skatupunkta, pētot viņu ieinteresētības līmeni par muzeju un pieredzes gūšanu. Šo tēmu ir vērts pētīt tieši no socioloģiskās puses, jo muzeju sfēra iekļaujas gan kultūras socioloģijas, gan izglītības socioloģijas laukā. Muzejs, kā mācīšanās vieta un izglītošanās tajā, ir jāskata kā alternatīvs resurss. Muzejs ir netradicionāls resurss un telpa, kurā ar citādākām metodēm apmeklētāji tiek iesaistīti izglītošanās procesā.

Pētījuma galvenais mērķis ir noskaidrot, kāda ir muzeja darbība sabiedrības izglītošanas procesā, kā arī to, kādā veidā muzejs gūst pieredzi un idejas izglītojošo pasākumu un tajā izmantoto metožu, instrumentu izstrādei un pielietošanai.

Pētījuma jautājumi:

- Kāda ir muzeja loma sabiedrības izglītošanas procesā?

- Kādas ir muzeja izmantotās sabiedrības izglītošanas formas, metodes un aktivitātes?
- Kā norisinās mācīšanās process muzeja vidē?

Svarīgi ir saprast, kā tiek veidotas muzeja izglītības programmas aktivitātes un to ietvarā notiekošās lekcijas, radošās nodarbības apmeklētājiem un citi izglītojošie pasākumi. Kā arī izanalizēt, ko muzejs dara papildus bez patstāvīgajām ekspozīcijām un gidu vadītām ekskursijām, lai izglītotu sabiedrību. Pētījuma fokuss, galvenokārt, attiecas uz tām muzeja izglītības programmām, kuras ir saistītas ar pieaugušo izglītību, kas pieejama ikvienam apmeklētājam, nevis tām programmām un semināriem, kas tiek īpaši veidotas skolēniem un skolotājiem.

Atsevišķas muzeja izglītības programmas var tikt pielāgotas dažādām apmeklētāju grupām, kā arī, atkarībā no paša muzeja struktūrvienības specifikas, var tikt izmantotas citas metodes, kuras nav pielietojamas vienādi vairākos muzejos.

Lai sasniegtu darbā izvirzīto mērķi, tiek noteikti galvenie pētījuma uzdevumi:

- Noskaidrot, kā muzeja izglītojošā funkcija tiek konceptualizēta akadēmiskajā literatūrā;
- Intervējot Latvijas Nacionālā mākslas muzeja (turpmāk tekstā – LNMM) pārstāvjus, noskaidrot kā tiek veidotas izglītības programmas valsts institūcijā kultūras nozarē;
- Noskaidrot, kāds muzeja piedāvāto izglītības programmu klāsts īsteno muzeja izvirzītās mācīšanās funkcijas un kāda ir šo izglītojošo pasākumu izpilde no sociālās mācīšanās viedokļa.

Darba teorētiskajai daļai tiek izmantota sociālās mācīšanās teorija (social learning theory), robežobjekta teorija (boundary object theory) un Pjēra Burdjē mākslas lauka teorija. Tiek izmantotas socioloģijas klasiķa Pjēra Burdjē idejas par mākslas lauku, simbolisko kapitālu un šī kapitāla nozīmi muzeju darbībā.

Sociālās mācīšanās teorija pamatā ir zināšanu apmaiņa un iegūšana, balstoties uz indivīdu mijiedarbes procesu (Wenger. 2000). Tā kā muzeja izglītības programmas tiešā veidā sadarbojas ar apmeklētājiem, rodas savstarpējās mijiedarbes process, kas tiek veicināts caur komunikāciju un iesaisti, beigās veidojot šo mācīšanās procesu.

Robežobjekta teorija skaidro, ka pastāv kāds objekts (tas var būt gan materiāls, gan nemateriāls), kas atrodas dažādās sociālās pasaulēs, taču tas pastāv pāri šo pasaulu robežām, līdz ar to it kā savienojot tās kopā vienā vidē (Star, Griesemer, 1989). Šie objekti tiek kopīgi izmantoti un veidoti, un katrs indivīds no tā var iegūt kaut ko savam labumam. Skaidrojot izglītošanos muzejā ar robežobjekta teoriju, muzeja izglītības programmu var uzskatīt par šo

robežobjektu, pētot, kādā veidā tā tiek veidota un izpildīta. Arī tās pamatā ir svarīgs socializēšanās process un darbību kopums, kas norisinās, kad muzeja apmeklētāji un izglītības programmu kuratori darbojas attiecīgās programmas ietvaros.

Kā jau iepriekš tika minēts, Burdjē skaidro, ka muzejs nešķiet pievilcīgs visiem apmeklētājiem vienādā mērā. Muzeju apmeklē tie, kuri jūt, ka tas ir viņiem saistošs un pieejams. Tas līdz ar to var radīt situācijas, ka muzejam ir jāmaina sava iecerētā darbība un ekspozīcijas, lai it kā nolaistos uz zemāku līmeni, lai to saprastu arī apmeklētāji, kuriem nav šīs kultūras kapitāla bagāžas. Taču, apmeklējot muzeja izglītības programmu pasākumus šis kultūras kapitāls var tikt izplatīts un uzkrāts, līdz ar to ļauj apmeklētājiem mācīties un piedalīties muzeja izglītības programmās.

Viens no jaunajiem teorētiķiem, kura idejas tiek aplūkotas maģistra darbā ir Gordons Faifs (*Gordon Fyfe*). Šis autors vairāk apskata muzeju nozīmi un vērtības piešķiršanu kultūras jomai sabiedrībā. Viņš uzskata, ka muzeju pētīšana socioloģiskā manierē ir salīdzinoši nesena parādība un netiek pietiekami novērtēta (Fyfe, G., Macdonald, S (ed). 2006, pp. 34). Faifa izpratnē muzejus var pētīt socioloģiskā kontekstā, jo tie, līdzīgi kā sabiedrība, ir piedzīvojuši pārmaiņas un tiek ietekmēti no dažādām sociālām, ekonomiskām un politiskām sfērām.

Darba empīriskajā daļā tiek izmantotas kvalitatīvās pētījuma metodes. Pētījuma lauka darbā pētītas tieši LNMM izglītības programmas. Izvēlēts ir pētīt tieši LNMM izglītības programmas, jo šobrīd pats muzejs atrodas pārmaiņu laikā un var apgalvot, ka muzejs lielā mērā ir nozīmīgs Latvijas kultūras simbols. LNMM ir daudzveidīgs izglītības programmu klāsts. Dažas no muzeja programmām ir pat ieguvušas vietēja līmeņa atzinību un apbalvojumus (LNMM, 2014.). Tā kā LNMM ir piecas dažādas struktūrvienības (LNMM galvenā ēka, LNMM izstāžu zāle „Arsenāls”, Dekoratīvās mākslas un dizaina muzejs, Mākslas muzejs „Rīgas Birža”, Romana Sutas un Aleksandras Beļcovas muzejs), tad katrā struktūrvienībā tiek veidotas atšķirīgas izglītības programmas, kas piemērotas tieši konkrētajai struktūrvienības specifikai.

Izvirzītā tēma tiek pētīta drīzāk mikro līmenī un nevis no apmeklētāju skatupunkta, bet tieši no muzeja perspektīvas. Pētījums veikts no muzeja skatījuma, jo ir interesanti saprast, kā muzeja profesionāļi veido izglītības programmas un kā strādā ar apmeklētājiem. Muzeju pētījumos ir biežāk pētīti tieši skatītāji un viņu interese muzeju apmeklēšanā. Tēmas pētīšana no muzeju iekšpuses sniedz šo institūciju skatījumu uz sabiedrības izglītošanas aktualitātēm un iespējamajām problēmām, kas var radīt grūtības muzeja darbībā.

Veicot daļēji strukturētas intervijas ar LNMM Izglītojošā darba vadītāju Martu Pallo un katras muzeja struktūrvienības izglītības programmu kuratoriem, tiek noskaidrots, kā tiek realizētas muzeja izglītības programmas un kādas ir galvenās pieejas to veidošanā.

Papildus LNMM pārstāvēm tiek intervēti arī eksperti no Kultūras ministrijas Kultūrpolitikas departamenta Muzeju nodaļas un domnīcas "Creative Museum", lai uzzinātu, kāda ir vispārējā Latvijas muzeju situācija attiecībā uz sabiedrības izglītošanas procesiem un to iesaistīšanās līmeņiem. Šādi tiek noskaidrota ne tikai LNMM situācija, bet arī salīdzināta tā darbība uz kopējā Latvijas muzeju fona. Tas palīdz arī šī konkrētā pētījuma gadījumu vispārināt plašākā Latvijas muzeju darbības kontekstā.

Veicot iekļautus novērojumus, iesaistoties muzeja izglītības programmās, tiek noskaidrots, kā intervijās atklātās metodes un aprakstītais darbs ar apmeklētājiem izpaužas reālās situācijās nodarbībās. Tādā veidā ir iespējams vienlaikus novērot, kādi cilvēki iesaistās šajās izglītības programmās, kā arī to, kā muzeju pedagogi un citi iesaistītie profesionāļi strādā ar apmeklētājiem. Izglītības programmu pasākumu laikā, tiek veiktas neformālas sarunas, kā nelielas ekspresintervijas ar izglītības programmu dalībniekiem. Tādā veidā brīvu sarunu formā tiek uzzināts pašu apmeklētāju viedoklis par muzeja piedāvātajiem pasākumiem un kā viņi tos novērtē.

Salīdzinot dažādu veida izglītības programmu pasākumus, tiek atklāts, kā muzeja profesionāļu izvēlētas metodes strādā konkrētajā muzejā. Ar salīdzināšanas metodi tiek aplūkotas izstrādātās izglītības programmu nodarbības un lekcijas, kas norisinās muzejā, līdz ar to meklējot līdzīgo un atšķirīgo. Tāpat tiek analizēts, kā muzejs izstrādā un realizē piemērotākās metodes sabiedrības izglītošanai.

Kā datu analīzes metode tiek izmantota datos pamatotās teorijas paņēmieni, kas tiek kombinēti ar teorijā virzītu datu analīzi. Uzzinot muzeja profesionāļu viedokli par muzeja izglītības programmām, var salīdzināt to, kāda ir muzeja izglītības programmu iecere un kāds ir programmu izpildījums praksē. Papildus tam, tiek aplūkots tas, kā teorētisko pieeju galvenās idejas izpaužas izglītības programmu pasākumos realitātē.

Maģistra darba struktūra sastāv no teorētiskās daļas, kuras pirmajā daļā tiek aplūkots teorētiskais materiāls par sociālās mācīšanās teoriju, robežobjekta teoriju, Burdjē idejas kā arī izskaidrota socioloģiskās perspektīvas pieeja konkrētajai darba tēmai. Pētījuma teorijas otrajā daļā tiek iekļauta informācija par pētījuma tēmas izpēti pakāpes analīzi. Tiek aplūkoti dažādi pētījumi par muzeja nozīmi un darbību sabiedrības izglītošanas procesā.

Pēc pētījuma teorētiskās daļas tiek aprakstīta pētījumā izmantotā metodoloģija. Metodoloģijas daļā tiek pamatota izmantoto metožu izvēle, datu iegūšanas, analizēšanas un interpretēšanas principi, kā arī veikts pētījuma gaitas apraksts.

Pētījuma praktiskajā daļā tiek veikta LNMM izglītības programmu izpēte. Tiek analizēta un interpretēta iegūta informācija. Iegūtie rezultāti tiek salīdzināti ar pētījumā aprakstīto teorētisko bāzi, citiem pētījumiem.

Maģistra darba noslēgumā tiek veidoti gala secinājumi par pētījumā iegūtajiem rezultātiem un ar to palīdzību tiek rastas atbildes uz darbā izvirzītajiem pētnieciskajiem jautājumiem. Šī darba noslēguma daļā tiek raksturota pētījuma praktiskā nozīme un turpmākie iespējamie pētījuma virzieni.

1. SOCIĀLĀ MĀCĪŠANĀS MUZEJĀ

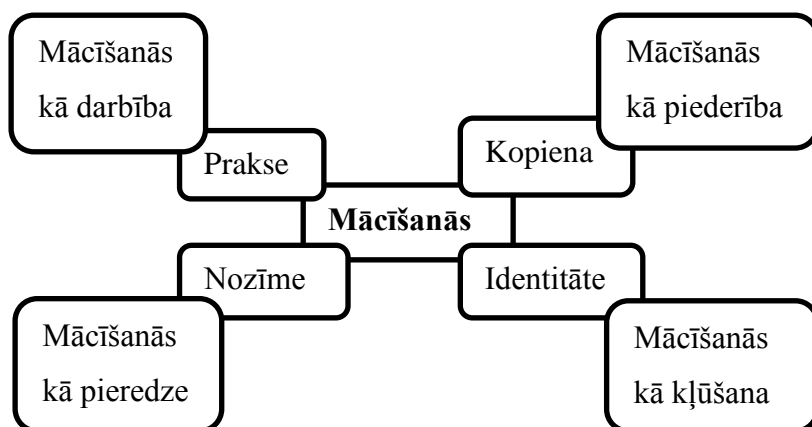
Muzeji ir institūcijas, kas nodrošina sabiedrībai kultūras patēriņa, atpūtas un izglītošanās iespējas. Tās ir vietas, kas atkarībā no sava darbības veida popularizē noteiktas sfēras gan vietējā, gan starptautiskā līmenī. Muzeju darbību varētu iedalīt trīs galvenajos virzienos. Pirmkārt, muzeji veido kolekcijas krājumus ar vērtīgiem artefaktiem. Otrkārt, muzeji pēta savā krājumā esošos priekšmetus. Šīs pētniecības rezultātā iegūtā informācija un pētītie objekti tiek atklāti plašākai sabiedrībai. Tas tiek darīts ar ekspozīciju, muzeja izdevumu veidošanu, konferenču un semināru rīkošanu un tamlīdzīgu palīg līdzekļu izmantošanu. Treškārt, muzeji veido komunikāciju ar sabiedrību, kas tiek veicināta caur izglītošanās procesu (Apine, 2014, 36. lpp.). Apmeklētāji ejot uz muzeju redz to, kā muzejs interpretē tās lietas, kas ir atzītas par vērtību un ļauj indivīdiem pašiem vēlreiz interpretēt sniegto informāciju. Savā ziņā, notiek vairākkārtējs interpretēšanas process, jo veidojot muzeja izglītības programmas kuratori domā par to, kā palīdzēt skatītājiem viņu interpretācijas procesā (Rose, 2006.). Programmu veidotājiem ir jādomā par to, kādā veidā muzeju var padarīt par tādu kā instrumentu, ko cilvēki pielieto, lai gūtu zināšanas. Domājams, ka līdz ar to zināšanu gūšana, apmeklējot muzejus, var notikt gan tīša, gan netīša procesa rezultātā.

Muzeji jau vēsturiski funkcionē kā mācīšanās resurss gan formālajai, gan neformālajai izglītībai. Tiem piemīt interaktīva, pieredzes veidojoša daba, kas konstruē jēgpilnas mācīšanās pieredzes procesus (Monk, 2013.). Muzejā izglītoties ir netradicionāli, jo tas notiek brīvākā formātā un apmeklētājiem tiek dota brīvāka interpretācijas iespēja. Mācīšanās procesam šādā vidē ir citādāks raksturs, jo balstās uz indivīdu pašiniciatīvu apmeklēt vai neapmeklēt muzejus. Savā veidā muzeja apmeklēšana var būt gan kā brīvā laika vai izklaidējoša aktivitāte, gan mācīšanās aktivitāte. Šīs institūcijas arvien vairāk liek uzsvāru uz īpašo „muzeja pieredzi” cenšoties to veidot ar apmeklētāju sajūtu, emociju un iztēles raisīšanu (Hanquinet, Savage, 2012.). Tas nozīmē, ka tiek izmantoti dažādi līdzekļi, lai šādu pieredzi radītu. Lai arī no vienas puses varētu domāt, ka pieredzei muzejā jābūt bez jebkādas starpniecības un brīvai, no otras puses var pastāvēt vajadzība palīdzēt auditorijai korekti interpretēt muzejus ar atbilstošu instrumentu palīdzību (Hanquinet, Savage, 2012.). Tātad izglītības programmu dažādie pasākumi tiek radīti ar nolūku, lai pieredzi radītu saistošu un saprotamu auditorijai, kurai var piemist dažādas vēlmes un atšķirīga izpratne par to, kādam ir jābūt muzejam. Tā kā izglītības programmu veidotājiem ir jāspēj saprast, ko vēlas apmeklētāji, muzejam ir it kā jāpielāgojas apmeklētāju vajadzībām, kā arī ir jāspēj mainīties līdzī laikam un tam, ar kādiem veidiem visveiksmīgāk sniegt apmeklētājiem interesantu un

noderīgu informāciju. Tajā pašā laikā saglabājot brīvprātības principu un neveidojot mācīšanās procesu, kā akadēmiska rakstura nodarbi. Līdz ar to var redzēt, cik īpatnējs ir savstarpējās mijiedarbes process ar muzeju un apmeklētājiem. Šis komunikācijas faktors domājams ir cieši saistīts ar mācīšanos muzejā, jo tādā veidā apmeklētāji tiek intensīvāk iesaistīti mijiedarbē. Kā arī viņi tiek padarīti spējīgāki interpretēt to, ko muzejs reprezentē.

1.1. Mācīšanās kā sociālā prakse

Muzejiem kļūstot progresīvākiem un iekļaujošākiem, tie kļūst atvērtāki publikai, lai spētu apmierināt sabiedrības kultūras vēlmes. Tātad viens no svarīgākajiem faktoriem ir interakcija. Tā kā viens no muzeja funkcionēšanas uzdevumiem ir komunikācija, kas ir saistāma ar izglītošanos, interakcija ir svarīga šīs funkcijas daļa. Interakcija balstās uz indivīdu socializēšanos, līdz ar to arī muzeja izglītības programmas, mijiedarbojoties ar apmeklētājiem mācīšanās procesu padara par sociālu aktivitāti. Kā skaidro teorētiķis Etjens Vengers (*Etienne Wenger*) sociālās mācīšanās teorija balstās tajā, ka zināšanas rodas sociālās aktivitātēs un dalīšanās pieredzē (Wenger, 2009.). Autors ir izveidojis arī uzskatāmu shēmu, lai vieglāk izskaidrotu sociālās mācīšanās teorijas principus (skatīt 1.1. att.).

1.1. att. Sociālās mācīšanās teorijas shēma (Wenger, 2009, p. 211)

Nozīme ir veids kā runāt par mūsu mainīgajām spējām gan individuāli, gan kolektīvi jēgpilni izjust dzīvi un apkārtējo vidi. Prakse ir veids kā apspriest kopīgos vēsturiskos un sociālos resursus, struktūras un perspektīvas, kas uztur kopīgās iesaistīšanās darbībā. Kopiena ir veids kā runāt par sociālajām formām, kurās mūsu iniciatīva tiek definēta kā vērtīga un līdzdalība tiek atpazīta kā kompetence. Identitāte ir veids kā runāt par to, kā mācīšanās maina to, kas mēs esam un rada personisku vēsturi, kas kļūst par daļu no kopienas konteksta (Wenger, 2009.). Shēmā parādīts, kā sociāla iesaistīšanās un līdzdalība ir saistīta gan ar identitātes konstruēšanu, gan ar piederības sajūtas veicināšanu plašākai kopienai. Šo dažādo elementu sasaiste var tikt izprasta, kā mācīšanās process un zināšanu gūšana. Pastāvot noteiktam

kontekstam, kurā notiek izglītošanās, dalībnieku starpā ir specifiskas attiecības, kas ļauj norisināties šim sociālās mācīšanās procesam. Tā kā viens no galvenajiem faktoriem ir indivīda līdzdalība, tad ir jāņem vērā savstarpējo attiecību un vietas nozīmes.

Pētniece Džina Leiva (*Jean Lave*) piedāvā četrus pieņēmumus, ko var saistīt ar zināšanām un mācīšanos caur praksi:

1. Zināšanas mainās ikreiz, kad tās tiek pielietotas;
2. Mācīšanās ir integrēts aktivitātes un apkārtējās pasaules aspekts. Problemātika nepastāv tajā brīdī, kas parādās mācīšanās process. Tas, ka mācīšanās process pastāv kā tāds, nav problemātisks jautājums;
3. Tas ko caur aktivitātēm iemācās, savā ziņā vienmēr ir problemātisks;
4. Zināšanu apguve nav pašsaprotama zināšanu pieņemšana, tas drīzāk ir process, kura laikā ir jāpieņem tādas kategorijas kā „kultūras transmisija”, „zināšanu institūcijas” un „audzēkņi” un jāsaprot tās kā kultūras un sociālos produktus (Lave, 2009.).

Autore skaidro, ka „parastās kognitīvās teorijas distancējas no „mācīšanās pieredzes”, nodalot mācīšanās prātu no pasaules” (Lave, 2009, p. 202). Svarīgi ne tikai saprast to, ka mācīšanās procesi pastāv ne tikai indivīdu prātos, bet jāņem vērā arī apkārtējā pasaule un tajā noteiktā sociālā kārtība. Mācīšanās sociālā kontekstā nozīmē ne tikai to, ka pastāv socializēšanās process, kas saistīts ar komunikāciju un līdzdalību. Socializēšanās procesa gaitā tiek radīti dažādi koncepti, stāsti, metodes un materiāli, kas palīdz organizēt iesaistīšanos un veidot kopīgu mācīšanās pieredzi (Wenger, 2000.). Nozīmīgs aspekts šajā teorētiskajā perspektīvā ir arī identitātes veidošana. Lai mācīšanās process būtu sekmīgs, ir nepieciešams zināms iesaistīšanās līmenis. Tas nozīmē arī to, ka gadījumos, ja indivīds nejūtas piederīgs kopienai un nespēj piedalīties kopējas pieredzes veidošanā, tas var traucēt mācīšanās procesam. Ir jābūt noteiktam konceptam par identitāti, lai nerastos spriedze starp pieredzes un kompetences elementiem (Wenger, 2000.). Piemēram, cilvēki, kuri iesaistās muzeja izglītības programmās varētu tikt uzskatīti, kā viena kopiena, kas veido kopīgu pieredzes un prakses apmaiņu. Mācīšanās procesam ir jābūt tik atvērtam un saistošam, lai tie, kas iesaistās pasākumos jau ilgāku laiku un tie, kas iesaistās pirmo reizi, rod kopīgu valodu un jūtas vienlīdz piederīgi muzejam. Protams, ne vienmēr visas muzeja izglītības programmas apmeklēs vienlīdz daudz apmeklētāji, līdz ar to nevarētu apgalvot, ka muzejā pastāvēs homogēna kopiena. Mainoties apmeklētājiem, mainās arī muzeja kopienas identitāte, taču kaut kāda veida vēsturiska mācīšanās pieredze paliek izglītības programmu veidotājiem un pasniedzējiem, kuru uzdevums tad būtu, veidot mācīšanās procesu vienlīdz saistošu un atvērtu ikvienam interesentam.

Svarīgs elements ir vieta, jo muzejs nav asociējams kā akadēmiska vide tās klasiskajā izpratnē, kurā mācīšanās norisinās formālā veidā. Iedomājoties to, kas ir mācīšanās, bieži vien tā tiek saistīta ar klases telpām, skolotājiem, mācību grāmatām un mājasdarbiem. Mācīšanās koncepts tiek saprasts, kā pilnīga fokusēšanās uz zināšanu gūšanu (Wenger, 2009.). Tāad varētu domāt, ka iesaistītie indivīdi var viegli novērsties no izglītošanās procesa, līdz ar to tiek zaudēts zināšanu apjoms. Taču mācīšanās ir daļa no ikviena indivīda ikdienas. Tā ir pieredze un iesaistīšanās savā kopienā un organizācijās, taču to ne vienmēr saprot kā mācīšanos un šīs darbības var uztvert kā pašsaprotamas (Wenger, 2009.). Sociālā mācīšanās stimulē indivīdu iesaisti un veicina zināšanas gūt tieši caur praktisku darbību veikšanu. Piemēram, ja tas notiktu muzejā, kur tiek rīkotas praktiskas nodarbības, tad mācīšanās process un zināšanas ieņem pavisam citu veidolu. Un iegūtās zināšanas vai prasmes var iegūt citādāku nozīmi nekā pirms tam. Arī attiecības starp izglītotājiem un izglītojamajiem šādā muzeju vidē, būtu citādākas nekā klasiskas mācību iestādes izpratnē.

Mācīšanās procesā var pastāvēt atgriezeniskā saite, jo tas var strādāt kā abpusējs process, līdz ar to no sociālās mācīšanās perspektīvas var iegūt abas puses. Vengers uzskata, ka organizāciju līmenī mācīšanās ir jautājums par to, kā uzturēt kopienu prakses, kas piešķir organizācijai vērtību, kā noderīgam resursam (Wenger, 2009.). Kopiena, kas organizācijas ietvaros gūst zināšanas, piešķir nozīmi arī organizācijas darbam, kā tiek veidotas savstarpējās mijiedarbes attiecības.

Tā kā muzeju darbība pārstāv kultūras sfēru, domājams, ir nepieciešams aplūkot, kā kultūra var ietekmēt indivīdu mācīšanos. Kultūra veido indivīdu prātus, liekot indivīdiem tās noteiktajā kontekstā adekvāti reaģēt uz sniegto informāciju un piešķirt tai nozīmi. „Kultūra nodrošina rīkus, lai sabiedrība spētu organizēt un saprast pasauli caur komunikatīviem ceļiem” (Bruner, 2009. p. 161). Ir jāpastāv zināmam kultūras kontekstam, lai sabiedrība spētu vispār iesaistīties mācīšanās procesā, kā arī varētu sekmīgi uzturēt komunikāciju starp iesaistītajām pusēm.

1.2. Mācīšanās teorijas kritika

Etjens Vengers un Džīna Leiva runā par mācīšanos, kā kopienas praksi, taču šai teorētiskajai pieejai ir izteikta arī kritika no citu autoru puses. Kā viens no galvenajiem argumentiem par šīs teorijas trūkumiem ir varas attiecību zudums. Kā kopienai piederīgs kompetents indivīds ir nevis tas, kuram ir zināšanas, kas iegūtas mācoties pēc klasiskajām metodēm (zināšanas, kas gūtas caur mācību grāmatām), bet tāds indivīds, kurš ir spējīgs saredzēt to, kādā kontekstā viņam ir vēlams rīkoties kopienas ietvaros (Contu and Willmott, 2003.). Tā kā kopienu teorētiķi cenšas iztēloties kopienas kā homogēnu veidojumu, tad parādās

tas, ka tajā ir mainīgs varas attiecību koncepts. Kritiķi šo salīdzina pat ar Marksistisku izpratni par to, kā kopīgas normas un vērtības vienā grupā uztur šo homogēno vidi, lai kopīgi lemtu par to, kas ir vai nav pieņemams un kā pareizi iesaistīties izglītošanas procesā (Contu and Willmott, 2003.). Kopiena kā vienota grupa pati ir kā varas avots, kas nosaka kā indivīdiem būtu nepieciešams rīkoties. Lai arī ir saprotama šīs kritikas ideja, varas attiecības šai teorijai nav tik prioritāras, kā mācīšanās procesa veidošana. Domājams, ka saredzot šajā teorijā politiska rakstura problemātiku, nebūtu pareizi, jo tā ir mācīšanās teorija, kuras galvenais fokuss, protams, ir mācīšanās.

Vēl viens kritisks arguments ir par to, ka konceptuāli šī teorija ir veiksmīga, taču to var būt grūti attiecināt uz praktiskiem gadījumiem. Tas ir domāts ar to, ka realitātē kopienu veidojums var atšķirties no teorijā izstrādātās perspektīvas. Kopienas koncepts var mainīties un atšķirties no tās tradicionālās organizatoriskās izpratnes. Arī Vengers atzīst to, ka kultivējot kopienas prakses kādas organizācijas ietvaros var būt problemātiski, jo pati kopiena var nenoturēties un izjukt (Wenger, 2000.). Attiecinot šo argumentu uz to, kā tas varētu strādāt muzeja izglītības programmu ietvaros, var minēt to, ka tur šīs kopienas sastāvs mainās līdz ar nākamajiem pasākumiem, kuros iesaistās apmeklētāji. Dažādas lekcijas un nodarbības piesaista atšķirīgus interesentus, līdz ar to šī kopiena muzejā atrodas nepārtrauktās pārmaiņās. Domājams, ka ir jāpievērš uzmanība tam, cik nozīmīga ir šādu kopienu uzturēšana, katru reizi, kad tiek realizēti izglītības programmu pasākumi. Svarīga ir kaut kāda veida kontrole pār šīm grupām, lai nerastos pašplūsmas efekts un netiktu zaudētas potenciālās zināšanas. Vengers šo problēmu piedāvā risināt ar sociālo disciplīnu, kas līdz ar to atrisinātu abus iepriekšminētos kritikas pamatojumus (Wenger, 2000.). Tas nozīmē noteiktas sociālās sistēmas pārraudzību un mācīšanas procesu aplūkot kā partnerību. Disciplīnas izpratne tiek skaidrota caur četrām disciplīnas perspektīvām un jautājumiem, kuri attiecas uz konkrēto sfēru. Šos ieteikumus ir jāņem vērā, tiem kas organizē kopienas darbības pārraudzību. Tas ir arī nepieciešams tam, lai sociālā disciplīna un savstarpējā partnerība kopumā būtu sekmīga.

Sfēras disciplīna: Par ko vispār ir partnerība? Kāpēc par to vajadzētu interesēties? Vai abas iesaistītas puses būs viena otrai noderīgas? Kāda ir mācīšanās dienas kārtība? Kādām specifiskām problēmām tiks pievērsta uzmanība?

Kopienas disciplīna: Kuriem vajadzētu būt iesaistītiem, lai partnerība varētu progresēt un gūt panākumus? Kādas sekas viņu līdzdalība atstās grupas dinamikā un uzticībā? Kā tiks pārvaldītas kopienas robežas?

Prakses disciplīna: Kā prakse varētu kļūt par dienaskārtību? Kā tā var kļūt redzama un kontrolēta? Ko dalībniekiem vajadzētu kopīgi veikt, lai iegūtu labumu no partnerības?

Iekļaušanas disciplīna: Kurš uzņemsies līdera lomu, noturot sociālās mācīšanās telpu esošās partnerības ietvaros? Kā mēs varam pārliecināties, ka partnerība stiprina produktīvu pieprasījumu? Kuras ir ārējās ieinteresētās personas un kādas ir viņu lomas? Kādi resursi ir pieejami, lai spētu atbalstīt procesu? (Wenger, 2000, p.12).

Kā redzams, tad parādās savstarpējās mijiedarbes un interakcijas nozīmīgums, lai sociālās mācīšanās process iegūtu jēgpilnu darbību pats par sevi. Tajā pašā laikā, domājot par mācīšanās procesa disciplīnu un tās pārvaldību ir nepieciešams izprast to, kas šādā grupu darbībā ir saprotams kā mācīšanās. Mācīšanās process var ieņemt dažādas formas un tā laikā var izmantot dažādas metodes, taču muzeja kuratori un pedagogi ir tie, kas veidojot programmas, definē izglītošanās veidu un mērķauditoriju.

1.3. Muzejs un sociālās mācīšanās pieredze

Iepriekš tika aprakstīts, cik svarīga ir pieredzes apmaiņa mācīšanās procesā. Amerikāņu filozofs un izglītības teorētiķis Džons Djūijs (*John Dewey*) min, ka nepārtraukta pieredzes mijiedarbība ir svarīga mācīšanās sastāvdaļa. Izglītojamajiem ir jādod telpa kurā pārdomāt savu pieredzi, un kritiski domāt par potenciālo pieredzes gūšanu nākotnē (Dewey, 1998.). Nepārtrauktības koncepts ir saistīts ar to, ka indivīds kaut kādā mērā ietekmējas no tā, ko ir jau pieriedzējis, kas var ietekmēt viņa turpmāko vēlmi mācīties un uzkrāt pieredzi. Lai veicinātu šādu procesu norisi, muzeja izglītības programmu kuratoriem ir jābūt tiem, kuri pēc klasiskās izglītošanās izpratnes, strādā kā skolotāji un cenšas virzīt apmeklētāju domu gaitu (Monk, 2013.). Domājams, ka mācīšanās muzejā ir komplicētāka, jo tā ir citādāka vide un muzeju pedagogi izmanto citādākas metodes, lai strādātu ar apmeklētājiem, kas var atšķirties no tām, kas tiek pielietotas akadēmiskā vidē. Muzeja sociālajai videi ir it kā eksperimentāls raksturs, jo kuratori var mainīt izglītības programmu saturu, metodes un norisi atkarībā no muzeja specifikas un pieprasījuma. Tajā pašā laikā, muzejam ir uzdevums būt vienlaikus izglītojošai, gan arī izklaidējošai videi, kas visticamāk arī nodrošinātu apmeklētāju pieredzes nepārtrauktību un ieinteresētu viņus atgriezties muzejā arī citas reizes.

Kā jau tika minēts, tad katra indivīda mācīšanās pieredze muzejā var būt atšķirīga un šo pieredzi var ietekmēt dažādi faktori. Džons Falks (*John Falk*) un Līna Dirkinga (*Lynn Dierking*) ir izvirzījuši kontekstuālo mācīšanās modeli, kas demonstrē 3 kontekstus, kas var ietekmēt apmeklētāja pieredzi. Tie ir – personiskais, kultūrsociālais un fiziskais (Falk and Storksdieck, 2005.). Šie faktori var savstarpēji mijiedarboties un ietekmēt indivīda kopējo pieredzi, apmeklējot muzejus. Personiskais konteksts ir saistīts ar motivāciju un gaidām, iepriekšējām zināšanām, interešu lauku, izvēli un kontroli. Kultūrsociālais konteksts ietver grupu savstarpējo sociālo un kultūras mijiedarbību, kas tiek veicināta caur citiem indivīdiem, kas nepieder konkrētajai grupai. Un fiziskais konteksts iekļauj profesionālu organizēšanu, orientēšanos fiziskā telpā, plašu darbības vidi, muzeja programmu dizainu veidošanu un arī pasākumus un pieredzes, kas norisinās ārpus muzeja telpām (Falk and Storksdieck, 2005.). Tas kāda būs šo kontekstu mijiedarbība, var atšķirties atkarībā no muzeja specifikas,

apmeklētāju vēlmēm un pieprasījuma, taču veidojot muzeja izglītības programmas, kuratoriem ir jāņem vērā šo faktoru esamība, lai tiktu radīta jēgpilna un nozīmīga mācīšanās pieredze ikvienam apmeklētājam. Laika gaitā sabiedrība mainās, tās vēlmes prasības pret muzeju pieaug, kā arī mainās muzeja kapacitāte un iespējas kalpot sabiedrībai. Papildus tam, ka pastāv dažāda veida konteksti muzeja apmeklēšanas pieredzei Dirkinga min, ka apmeklētāji šādā veidā apmierina arī savas vēlmes, atkarībā no tā, ko muzeji ir spējīgi sabiedrībai piedāvāt.

Neskatoties uz individuālajām vēlmēm, autore skaidro, ka kopienas un sabiedrības kolektīvā nepieciešamība var izpausties, kā kultūras mantojuma saglabāšana, pilsoņu izglītošana demokrātiskas sabiedrības ietvaros un pilsoniskās aktivitātes veicināšana (Dierking, 2013.). Protams, muzejs cenšas būt atvērts visām sabiedrības grupām, taču muzeja rīkotajos pasākumos iesaistīsies tikai tie apmeklētāji, kuri būs personīgi ieinteresēti konkrētajā sfērā. Šīs kolektīvās vajadzības arī ir tās, kas var ietekmēt gan personisko, gan sabiedrisko perspektīvu attiecībā uz to, kāda ir muzeju loma sabiedrībā. Domājams, ka svarīgi ir arī lūkoties ne tikai kā muzeja piedāvātās izglītības programmas veido apmeklētājiem plašākas pieredzes un mācīšanās iespējas, bet arī to, kā tās strādā plašākā sabiedrības sociālajā kontekstā. Tas vai apmeklētāji nāks uz muzeja pasākumiem, protams, šādai kultūras institūcijai ir svarīgs jautājums, taču tikpat nozīmīgi ir tas, kādu ietekmi tas atstāj uz apmeklētājiem arī pēc tam, kad viņi pamet muzeja telpas. Diskutabla ir tēma par to, kā muzeji veido savu izglītības programmu darbību plānu, respektīvi, vai pasākumi tiek veidoti, lai sasniegtu institūcijas stratēģiskos mērķus, vai arī, lai ar saviem ieguvumiem varētu sniegt kopēju labumu izvēlētajām mērķauditorijām (Dierking, 2013.). Ja muzeji valstī tiek uzskatīti par kopējiem sabiedrības labumiem, tad, pavisam noteikti nacionālas nozīmes muzeji būs spējīgi savas izglītības programmas veidot attiecīgi pēc visu iesaistīto pušu interesēm. Skatoties no muzeja perspektīvas, ir jāpievērš uzmanība apmeklētāju interesēm un sabiedrības sociālajiem kontekstiem, tajā pašā laikā saglabājot savu nozares unikalitāti un pašu noteiktos darbības mērķus. Izglītības programmu veidotājiem ir jāprot atrast līdzsvaru starp muzeja iecerēm un apmeklētāju gaidām, ko vēlas sagaidīt no muzeja. Brīdī, kad abpusējās intereses tiktu ievērotas, muzejs ir tā institūcija, kas rosinātu apmeklētājus domāt plašāk un citādās perspektīvās par dažādām tēmām, kā arī izaicinātu viņu domāšanu, tādējādi cenšoties veicināt nepārtrauktības procesu, kas ir svarīgs komunikācijā ar apmeklētājiem. Šādā veidā muzejs, iespējams, sniedz sabiedrībai kaut ko vairāk par vienkāršu ziņkārības un intelektuālo vēlmju apmierināšanu.

2. MUZEJU TELPA UN ROBEŽOBJEKTI

Tā kā muzejs ir kā vieta, kurā var norisināties sociālās mācīšanās procesi, tad to varētu uztvert, kā īpašu telpu, kurai piemīt dažādu sociālo pasauļu un sabiedrības grupu apvienošanas īpašības. Muzeja vidi varētu raksturot, kā „trešo telpu”, jeb tādu telpu, kuras klasifikācijas pamatā ir sabiedrības sfēru dalījums ekonomiskās aktivitātes, pārvaldības un pilsoniskās aktivitātes telpās, muzeja vidi attiecinot uz pēdējo telpas iedalījumu. Šī telpa ir saprotama, pēc šādām pazīmēm:

- neformāla sociālā telpa, kas nav indivīda mājas vai darba vieta;
- vieta, kurā cilvēki dalās kopīgā pieredzē;
- vieta, kas balstās uz kopīgām vēlmēm un interesēm;
- atvērta jebkādām sociālajām un ekonomiskajām grupām, neatkarīgi no vecuma, dzimuma, rases, šķiras, reliģiskās piederības u.tml.;
- bieži vien tā ir fiziska, taču var būt arī virtuālā telpa;
- ir viegli pieejama gan fiziski, gan ekonomiski;
- ir lēta vai pat bezmaksas (Bloom, Cuadra, Fassbender, Welden-Smith, Graham, 2013.).

Pēc šīm īpašībām „trešās telpas” sabiedrībā var variēt sākot no iepirkšanās centriem, tirgiem, kafejnīcām, parkiem, izklaides vietām līdz pat bibliotēkām un muzejiem. Šīs vietas ir īpašas ar to, ka, lai tās būtu veiksmīgas savā darbībā, tām ir jābūt sabiedriskām, iesaistošām, komfortablām un pieejamām (Bloom et al., 2013.). „Trešajai telpai” ir raksturīga daudzfunkcionalitāte. Domājams, ka mūsdienās muzeji arvien vairāk domā par šiem faktoriem, lai būtu veiksmīgi savā darbībā un vienlaikus varētu piesaistīt pēc iespējas vairāk apmeklētāju. Muzeji pat savu fizisko telpu ietvaros piedāvā apmeklētājiem arī citas „trešās telpas”, kā piemēram, muzeja bibliotēku, suvenīru veikalu un pat kafejnīcu. Tas veido muzejā dažāda līmeņa vides iespējas, kurās var atrasties apmeklētāji. Citi autori uzskata, ka šādi muzeja telpas tiek padarītas par tādām, kuras var arī patīkami izbaudīt, ne tikai piešķirt tām izglītojošu vidi (Hanquinet & Savage, 2012.). Tas nozīmē to, ka muzeja saturam nemainoties un turpinot izglītojošo funkciju, var vienkārši mainīt tā papildu iespējas, piedāvājot sabiedrībai arī tādas „trešās telpas”, ko ne vienmēr uzreiz varētu asociēt ar muzeju. Mainoties muzeju darbības dinamikai, tiek veidota starpdisciplināra sadarbība un jauni tīkli ar partneriem, kuri varētu padarīt muzeju vidi un darbību par modernāku gan tā apmeklētājiem, gan darbiniekiem (Marontate, 2005). Tas nozīmē, ka tiek pielietotas dažādas metodes, lai muzejs kvalitatīvāk organizētu savu profesionāļu darbu un artefaktu pētīšanu, kā arī, lai tiktu

uzlabota komunikācija ar apmeklētājiem. Tādā veidā mērķauditorijas varētu muzeju uztvert kā vietu, kurā indivīdi var tikt iesaistīti netradicionālā pieredzē, kas var būt gan emocionāla, gan intelektuāla. Tas, domājams, liek muzejam izskatīties, kam vairāk par kultūras institūciju tā klasiskajā, varbūt pat stereotipiskā izpratnē.

2.1. Muzeju kultūras telpa

Gordons Faijs aplūkojot citu teorētiķu, piemēram Tonija Beneta (*Tony Bennett*) un Kerolas Dankanas (*Carol Duncan*) veiktos pētījumus ir izdarījis pieņēmumu, ka muzeji it kā veido indivīdus, kā subjektus, kuri iegūst pieredzi paši par sevi, kā atsevišķi no izrādītās dabas un kultūras, ko viņi ievēro (Fyfe, 2006.). Tātad muzeji it kā ir tās vietas, kurās apmeklētājiem ir jādomā arī par sevi un to, ko viņi kā sabiedrības daļa reprezentē. Lai saprastu, ka pats muzejs var būt kā kulturāla vienība, ne tikai tajā esošie artefakti Faijs skaidro kā veidojas kultūras telpas izpratne. Tas tiek darīts caur trīs perspektīvu skatījumu un ikvienai no tām ir meklējama socioloģiska izcelsme.

Kā pirmā tiek minēta aprēķinātā telpa, kas ir ideja par to, kā muzejs padara apkārtējo pasauli par aprēķināmu vietu. Ienesot svešzemju artefaktus citās valstīs, pasaules aprēķināšana rodas tad, kad sabiedrība sāk salīdzināt dažādas civilizācijas un iedalīt tās kaut kāda veida hierarhijā. Muzejs ienes ārpus Eiropas tautu artefaktus uz aprēķinātāju eiropiešu, kas interpretē tos kā zemāko civilizāciju pazīmes, stilu un kultūru (Fyfe, 2006.). Otrā ir pretrunīgā telpa, kas ir atvasināta no Vēbera un Marksa idejām. Tiek runāts par muzejiem, kā telpām, kas ir spējīgas iedalīt sabiedrību, kā tajos, kas tiem pieder un tiem, kas nepieder. Gluži kā buržuāziskā un aristokrātiskā elites sabiedrības šķira, līdz ar to veidojas konflikts (Fyfe, 2006.). Un trešā tiek minēta kolektīvā telpa, kas attiecas uz kolektīviem reprezentācijas rituāliem, piešķirot lietām kopēju izpratni. Muzeju loma šajā gadījumā ir piemērojama, jo tie pārveido sabiedrības par kopienām un nācijām. Tieši muzeja ietvaros dažādu dzimuma, rasu un vecuma indivīdi domā plašākā kontekstā un spēj sevi uztvert kā vienotu grupu modernas sabiedrības laikmetā (Fyfe, 2006.). Muzejs var parādīt dažādām sabiedrības grupām, kas ir tās vienojošās, kopīgās lietas, kuras ir uzskatāmas par vispārējām vērtībām ikvienam indivīdam sabiedrībā.

Kopumā aplūkojot minētās trīs telpas – aprēķināmo, pretrunīgo un kolektīvo telpu, tiek veidota vienota kultūras telpa un muzejs kļūst par „kultūras vērtiem” (Fyfe, 2006.). Atkarībā no sabiedriskā, politiskā un ekonomiskā konteksta dažādos laikmetos, muzejs ir tas, kas atspoguļo tajā brīdī esošās sabiedrības norises. Rodoties jauniem, vēl nebijušu sfēru muzejiem, tiek demonstrēts tas, ka laika gaitā mainās aktualitātes sabiedrībā un rodas specifiskas jomas, kurām arvien vairāk tiek pievērsta uzmanība un tām rodas vērtība, lai tās

tiktu saglabātas. Un tādā veidā izmanto muzejus, kā vietu, kurās uzturēt radīto kultūrvēsturisko mantojumu, vienlaikus kalpojot kā instruments, lai radītu telpu, kas varētu savest kopā dažādas sabiedrības šķiras, kas interesējas par to, ko muzejs ir spējīgs sabiedrībai dot.

2.2. Robežobjekti

Tā kā muzejs ir vieta, kurā it kā norisinās dialogs starp muzeja profesionāļiem un sabiedrību, tas ir kā mediators, lai dažādās grupas varētu veidot nozīmi tam, kas muzejā notiek un kas tur tiek izstādīts. Šādā izpratnē muzeju vai drīzāk tā izglītības programmas, varētu uzskatīt kā robežobjektu. Robežobjekta teoriju sakontēji ir izstrādājusi amerikāņu socioloģe Sjuzena Leia Stāra (*Susan Leigh Star*). Par robežobjektu sauc vienības vai veidojumus, kas var būt gan abstrakti, gan fiziski, tādi kas vienlaikus pieder dažādām sabiedrības grupām, taču skatījums uz to un izmantošanas iespējas ir atšķirīgas. Kas nozīmē to, ka šis robežobjekts ir vienlaikus „elastīgs”, lai piemērotos attiecīgajām vajadzībām un ierobežojumiem, tajā pašā laikā ir pietiekami stabils, lai uzturētu vietas kopējo identitāti (Star and Griesemer 1989.). Robežobjekti nevar tikt uzspiesti, tie rodas caur mijiedarbības procesu, kas tiek veicināts gan ar verbālas, gan neverbālas komunikācijas palīdzību (Star and Griesemer 1989.). Robežobjekta teorijai ir zināma līdzība ar sociālās mācīšanās teoriju, jo abi skatījumi ir saistīti ar grupas kopēju darbību veikšanu un nozīmju piešķiršanu šiem kolektīvajiem procesiem. Taču robežobjekta teorija ņem vērā arī autoritatīva tēla nepieciešamību, lai tiktu veidots jēgpilns pieredzes apmaiņas un mācīšanās process. Pastāv noteiktas robežas, kas tiek šķērsotas brīdī, kad mainās sociālās pasaules. Un robežobjekts ir kā tilts starp šīm pasaulēm (Akkerman and Bakker, 2011.). Lai saprastu šīs teorijas principus, tā tiek skaidrota ar tai piemītošajiem četriem konceptiem: sociālās pasaules, tulkošana, robežobjekti un saplūšana/saskaņotība (Worall, 2014.). Katram no šiem konceptiem ir savs raksturojums, kas veido robežobjekta teorijas principus.

Sociālās pasaules Vorals (*Adam Worall*) skaidro caur Anselma Strausa (*Anselm Strauss*) koncepta izpratni par sociālajām pasaulēm, ar kurām indivīds sevi saista un tās tiek mainītas, konstruētas caur komunikāciju (Worall, 2014, Strauss, 1978.). Nonākot citādākā sociālā vidē, kurā indivīds vēl īsti nejūtas piederīgs, caur interakcijas procesu, tiek noteiktas attiecīgās sociālās pasaules robežas. Tas palīdz izprast to vai šādā sociālās pasaules perspektīvā tiek radīta kopiena, kas attiecīgi dalās savstarpējā sociālā pieredzē. Šīm dažādajām sociālajām pasaulēm ir jābūt pietiekami mainīties spējīgām, jo katram indivīdam būs citādāks skatījums, kas izrietēs no viņa perspektīvas (Star and Griesemer 1989.). Kad šo dažādo sociālo pasaulu indivīdi satiekas tiek radīti jauni izaicinājumi. Šie izaicinājumi liek

visiem sadarboties, kā kopējai grupai, lai spētu radīt jaunas interpretācijas attiecībā uz dotajiem uzdevumiem un objektiem, ko dod jaunā vide.

Tulkošana ir jāsaprot kā balansēšanas process, kas līdzsvaro metodes, konceptus un izpratni par dažādiem objektiem, kas atrodas starp šīm sociālajām pasaulēm (Star and Griesemer 1989.). Tas ir nepieciešams tāpēc, lai iesaistītie indivīdi spētu kopīgi sadarboties. Lai varētu veiksmīgi veidot šo savstarpējo izpratni un sadarbību, ir nepieciešams autoritatīvs tēls (Worall, 2014.). Šī autoritāte ir kā starpnieks starp dažādajām pasaulēm un cenšas visos raisīt kopēju perspektīvu, kā pieiet konkrētajai problēmai vai uzdevumam. Sadarbība un perspektīvas veidošana attiecas ne tikai uz organizācijas un indivīdu interakciju, bet arī uz pašas organizācijas iekšējo darbinieku sadarbību.

Skaidrojot robežobjektus sīkākā izpratnē, tie var ieņemt dažādas formas, kā to skaidro Vengers (Wenger, 2000, p. 236). Pirmkārt, robežobjekti var būt dažādi artefakti. Tie ir fiziski objekti, kas, atkarībā no institūcijas darbības sfēras, var būt dažādi instrumenti un dokumenti. Taču artefakti ne vienmēr var kalpot kā labi robežobjekti, jo var gadīties, ka tie var nepilnīgā veidā iekļaut tam piešķirtās dažādās interpretācijas un nozīmes. Ja robežobjekti ir materiālas lietas, tad tie nevar aizstāt komunikācijas un sadarbības procesus (Akkerman and Bakker, 2011.). Otrkārt, robežobjekti var būt diskursi. Valoda ir nozīmīga robežobjektu sastāvdaļa, jo caur verbālas komunikācijas procesu, indivīdi var dalīties ar saviem skatījumiem un nozīmēm pāri sociālo pasaulu robežām (Wenger, 2000.). Un, treškārt, robežobjekti var ieņemt procesu formu. Tie izpausties, kā rutīnas veida procesi vai dažādas procedūras, kuru laikā indivīdi var koordinēt savas darbības starp dažādām robežām (Wenger, 2000.).

Protams, robežobjekti var tikt pārprasti un interpretēti ne tā kā bijis iecerēts. Arī robežobjektu izmantošana un funkcijas laika gaitā var mainīties. Taču organizācijas uzdevums ir pārraudzīt kā tas viss var mainīties, līdz ar to konkretizējot, kā robežobjekts var mainīt attiecības, kas rodas sociālajās pasaulēs (Worall, 2014.). Organizācijas, savā ziņā var uzņemties mediatora un tulka lomu, lai paredzētu, iespējams pat kontrolētu robežu mijiedarbības procesa iznākumus.

Saplūšanas koncepts ir saistīts ar to, kas indivīdu dažādās izpratnes un interpretācijas var krustoties vienā sociālajā pasaulē, kurā viņi mijiedarbojas. Tas tiek panākts ar tulkojumu palīdzību (Worall, 2014, Star and Griesemer 1989.). Dažādās indivīdu perspektīvas uz vienu objektu vai tēmu tiek it kā novirzītas, lai ļautu viņiem paskatīties uz to „ar cita acīm” (Akkerman and Bakker, 2011.). Iesaistītās grupas līdz ar to var mainīt savu izpratni un iegūt citu interpretāciju, kas arī ir saplūšanas koncepta galvenā ideja.

Lai saprastu to, kā robežobjekti tiek iesaistīti mijiedarbības procesos, pastāv arī robežu interakcijas, kas izpaužas vairākos veidos. Pirmkārt, tā ir robežu saskaršanās, kas ir sapulces,

vizītes vai diskusijas. Visas tās darbības, kas indivīdus pakļauj dažādām praktiskām pieredzēm (Wenger, 2000.). Otrkārt, tā ir robežu prakse, kas ir mērķēta uz to, lai uzturētu dažādo sociālo pasaulu krustošanos (Wenger, 2000.). Tiek domāts par to, kā šī prakse ietekmē paredzētās darbības un attiecības kādas valda konkrētajā situācijā, lai tā joprojām varētu būt kā tilts starp kopienām un organizācijas robežām. Treškārt, Vengers runā par perifērijām, kas funkcionē līdzīgi kā robežu prakse, vienīgi šajā gadījumā perifērijas ir kā tilts starp tiem, kas jau ir piederīgi sociālajai pasaulei un tiem, kuri varētu būt potenciāli iesaistīti (Wenger, 2000.). Tas attiecas uz visiem indivīdiem, kuri vēl nav kā daļa no šīs grupas, taču ir ieinteresēti tajā piedalīties.

2.3. Robežobjekta teorijas kritika

Kaut arī robežobjektu teorija tiek izmantota organizāciju un kopienu pētījumos, citi autori ir izteikuši kritiskas piezīmes par dažiem šīs teorijas elementiem. Viens no tiem ir jautājums par robežobjektu koncepta elastīgumu un ierobežojumiem. Amerikāņu socioloģijas profesore Džoanna Fudžimura (*Joan Fujimura*) izteikusies, ka atrašanās starp dažādām sociālajām pasaulēm, var padarīt robežobjektu par nestabilu veidojumu (Fujimura, 1992.). Tā kā šiem objektiem nav piešķirtas noteiktas izpratnes un standarti starp dažādām sociālajām pasaulēm, tas var tos padarīt par pārāk plašu jēdzienu, kas var kļūt pārāk mainīgs. Atšķirīgās sociālās pasaulēs izmantotie jēdzieni var arī neizplatīties, kas nozīmē to, ka vienotās perspektīvas veidošana un nozīme atkal var tik interpretēta citādāk, nekā bijis iecerēts.

Galvenās atšķirības rodas no tā, kā šis robežobjekts tiek izmantots, kas līdz ar to padara, iespējams, par pārāk elastīgu (Star, 2010.). Taču robežteorijas veidotāji vēlākos darbos ir pamatojoši, kas nav uzskatāms par robežobjektu, jo skatoties no kritiķu perspektīvas, par robežobjektu varētu tikt uzskatīts praktiski jebkas, uz ko var attiecināt iepriekš aprakstītās īpašības. Robežobjekts ir atkarīgs no mēroga, kādā tas atrodas un vislabāk tas ir pielietojams organizāciju līmenī (Star, 2010.). Ja robežobjekts var atrasties pārāk plašā kontekstā un tam ir dažādas interpretācijas pārāk daudzās sociālās pasaulēs, tad tas neveido tiltu starp sociālajām pasaulēm, kas nozīmē, ka tā ietekmi un nozīmi nevar novērtēt. Vēl viens arguments ir vispārīgi izplatītu un zināmu priekšmetu uzskatīšana par robežobjektiem. Līdzīgi kā mēroga gadījumā, ir jāpastāv noteiktam kontekstam, kurā vispārzināmi priekšmeti vai idejas varētu tikt uzskatītas par robežobjektiem. Kā pati teorijas autore to salīdzina, tad, piemēram, kādas popgrupas vai valsts karoga lietošana varētu tikt atšķirīgi interpretēta atkarībā no tā lietotājiem (Star, 2010.). Protams, kaut kādos kontekstos plaši pazīstamas lietas varētu tikt izmantotas kā robežobjekti, taču to nevar pielietot ar lielu vērību.

Vēl viens kritisks aspekts ir robežobjektu pastāvēšana – tie ir jāuztur un jākultivē. To uzturēšana ir atkarīga no vairāku iesaistīto aģentu darbības. Tiklīdz mērķtiecīgs darbs ar robežobjektu beidzas, zūd arī iesaistīto pušu komunikācija un vājinās kopīgas interpretācijas un darbība (Tisenkopfs, Kunda and Šūmane, 2014.). Tas pierāda to, ka robežobjekti ir atkarīgi no ilglaicīga resursu un laika ieguldījuma, ko tiem velta dažādas iesaistītās grupas.

2.4. Robežobjekts muzejā

Pamatojoties uz iepriekšējo robežu teorijas apskatu, var veidot saistību starp teorijas sakarību ar konkrēto pētījumu. Lai šo teoriju varētu veiksmīgi piemērot, ir nepieciešams izprast, kas šajā pētījumā ir robežobjekts. Izprotot to, ka muzejs ir kā viena sociālā pasaule, kurā indivīdi satiekas, tad muzeja izglītības programmas būtu uzskatāmas, kā robežobjekti. Tās iesaista indivīdus ar dažādām perspektīvām, tajās ir noteikts kaut kāds autoritatīvs tēls, kas ir kā moderators starp muzeju un apmeklētājiem. Esot pakļautiem izglītības programmu aktivitātēm, indivīdiem tiek parādīta viena perspektīva, kas varētu likt aizdomāties par konkrētās tēmas citādāku interpretāciju un nozīmi sabiedrībā. Izglītības programmu pasākumu laikā, apmeklētāji var dalīties savā pieredzē un paust savus viedokļus par konkrēto tēmu.

Šādā vidē arī sastopas dažādu grupu pārstāvji, kuriem ir dažādas perspektīvas. Tie ir paši muzeja darbinieki, izglītības programmu kuratori, muzeja mākslas sfēras speciālisti, piesaistītie mākslas vēsturnieki un zinātnieki, kā arī apmeklētāju grupa, kuras ietvaros arī var atrasties cilvēki, kuri ir tēmas zinātāji, kā arī indivīdi, kuri ir vienkārši ieinteresēti pasākuma norisē. Tādā ziņā mākslas muzejs ir īpaša telpa, jo, lai veidotu izstādes un dažādus pasākumus tiek veidota starpdisciplināra sadarbība ar muzeja profesionāļiem un šīs sfēras zinātniekiem, kā arī ar māksliniekiem (Halpern, 2012.). Šādā ziņā starpdisciplināra sadarbība ir muzeju darbības ikdiena un jau zināma prakse. Laika gaitā arī muzeja izglītības programmas var tik mainītas atkarībā no nepieciešamības, apmeklētāju vēlmēm, ieteikumiem, vai arī no muzeja speciālistu viedokļa, kas ir tas, ko sabiedrība pieprasa. Tā kā robežobjekti paši par sevi var tikt mainīti, grupu ietekmes dēļ, tad, izglītības programmas tiks uzskatītas par robežobjekta piemēru šī maģistra darba ietvaros. Protams, muzejā pastāv arī citi robežobjekti – pats muzejs kā “trešās telpas” veidojums, mākslas objekti un artefakti, pasākumi un izstādes, kas vieno dažādas mērķauditorijas, mākslas profesionāļus utml. Tomēr maģistra darbā galvenā uzmanība tiks pievērsta tieši izglītības programmām kā muzeja robežobjektam.

3. MUZEJU DARBĪBAS NOZĪME KULTŪRAS LAUKĀ

Šajā nodaļā tiek aprakstīta muzeju pastāvēšanas un darbības nozīme, kā kultūras institūcijām. Iespējams, ka muzeji netiek sabiedrībā pietiekami novērtēti, izveidojušos stereotipu dēļ. Taču mainoties laikiem, muzeji ar savu darbību paši pierāda savu vērtību un pamazām lauž esošos stereotipus. Muzeju dažādās funkcijas var tos iekļaut gan kultūras, gan izglītības jomā, taču, galvenokārt, tie ietilpst kultūras laukā, līdz ar to būtu nepieciešams pamatot muzeju darbību kultūras sfērā. Kā arī caur kultūras dimensiju, aplūkot muzeju devumu sabiedrībai mācīšanās procesos. Tādā veidā atrast saistību starp muzeju kultūras un izglītības jomu.

Muzejiem pašiem par sevi piemīt vēsturiska nozīme un loma dažādās sabiedrībās gan nacionālos, gan starptautiskos līmeņos. Kā jau iepriekšējās nodaļās tika minēts, tad muzejs strādā kā institūcija, kas strādā visas sabiedrības labā un, ar tam piemītošajām funkcijām cenšas ne tikai saglabāt valsts kultūrvēsturisko mantojumu, bet arī izglītēt sabiedrību. Lai arī attiecībā uz izglītošanas procesu muzeji nav tik spēcīgas un neatkarīgas izglītošanas institūcijas, lai spētu mācīt indivīdus, tie var tikt izmantoti kā noderīgi instrumenti, lai radītu vēlmi izglīties tiem apmeklētājiem, kuri nav tik zinoši (Greenwood, 1893.). Ir jāsaprot, kāda ir vispārējā muzeju loma mūsdienu sabiedrībā. Dažādu nozaru muzeji ir ieinteresēti atšķirīgās sabiedrības sfērās, taču kopumā tiem ir viens galvenais uzdevums – pētīt esošos kolekcijas artefaktus, izstādīt tos plašākai apskatei un informēt sabiedrību par tās pagātņi un attīstības dimensijām. Varētu teikt, ka muzeji ir kā pētnieciskas institūcijas, kas, izpētītos objektus cenšas pasniegt apmeklētājiem saistošā un noderīgā veidā. Lai arī apmeklētājiem tiek demonstrēti, kādi artefakti ir uzskatāmi par vērtīgiem, kā to interpretē paši muzeja darbinieki, tas negarantē to, ka tie būs nozīmīgi un noderīgi objekti pašam indivīdam (Greenwood, 1893.). Runa nav tikai par simbolisko un finansiālo vērtību, bet arī par izglītojošo vērtību. Atsevišķas lietas var tikt uzskatītas par vairāk vērtīgām nekā citas, līdz ar to, tām var tikt pievērsta lielāka uzmanība, lai apmeklētāji zinātu par to nozīmīgumu. Muzejs sniedz apmeklētājiem savu interpretāciju par eksponātiem, taču šim procesam ir jāatkārtojas, jo interpretācija ir jāveic arī pašam indivīdam. Tā kā mainās pieprasījums un izpratne par muzeja piedāvājumu un darbības specifiku, muzeji savu darbību var sākt novirzīt uz komerciāla rakstura pasākumu veidošanu (Van Aalst & Boogaarts 2002.). Muzejiem ir jāreķinās arī ar ekonomiskajiem aspektiem un valsts sadarbību (it īpaši ja tie ir nacionālas nozīmes muzeji), jo tas noteikti var ietekmēt muzeja darbības funkcijas un izglītības programmas. Taču kaut

kādā mērā tiem ir jābūt pietiekami neatkarīgiem no ārējiem apstākļiem un jāspēj darboties attiecīgi pēc savas iecerētās vīzijas un mērķiem.

Tajā pašā laikā arī muzeji ir institūcijas, kurām gribot vai negribot ir savā ziņā jāpakļaujas patēriņa sabiedrības tendencēm (Hanquinet & Savage, 2012.). Arī sabiedrības politiskās un ekonomiskās tendences var ietekmēt kultūras sfēras darbību. No vienas puses varētu domāt, ka tas var negatīvi ietekmēt muzeja darbību, taču no otras puses, muzejam sadarbojoties ar atbalstītājiem no ārpuses, vienalga vai tā ir valsts, vai privāti ieinteresētas organizācijas, veidojot sadarbību, var rasties jauni veidi, kā sniegt sabiedrībai citādāku muzeja apmeklēšanas pieredzi. Muzeju izstādes, piemēram, var demonstrēt jaunākās tendences tehnoloģijā, medicīnā vai citās sfērās, kopumā var būt ļoti noderīgas sabiedrības labklājības uzlabošanai (Hein, 1998.). Domājams, ka kaut kādā veidā muzeji var arī pārstāvēt valsts politisko ideoloģiju, lai tas iekļautos gan valsts noteiktajās prasībās, gan savā ziņā neatsvešinātos no sabiedrības. Dažbrīd var šķist, ka muzeju profesionāļi ir spiesti nedaudz novirzīties no muzeja izglītojošās funkcijas un darboties saskaņā ar vispārējo sabiedrības pieprasījumu. Taču muzeja vide ir mainījies no intelektuālā askētisma, kas piešķir muzeju apmeklēšanai ekskluzivitātes noskaņu, uz demokrātiskāku vidi (Ross, 2004.). Muzeju profesionāļi var sākt domāt par saistošākiem un interesantākiem veidiem, kā piesaistīt sev plašāku auditoriju. Tas nozīmē, ka muzeji iegūst ne tikai izglītojošu, bet arī izklaidējošu raksturu. Taču joprojām aktuāls paliek pieredzes gūšanas process muzejā, kas raisa apmeklētājos dažādas izjūtas, emocijas un iztēli.

3.1. Kultūras kapitāls sabiedrībā

Ja klasiskā izpratnē muzejus varēja uzskatīt, kā vietas, kas ir domātas augstākai sabiedrības šķirai un kalpo kā augstās kultūras centri, tad laika gaitā šis pieņēmums ir mainījies (Bourdieu, 1991.). Taču tas nenozīmē to, ka muzejā eksponētie objekti vienmēr būs labi izprotami. It sevišķi šis attiecas uz mākslas muzejiem. Lai indivīds spētu veiksmīgi atšifrēt mākslas darbu un artefaktu nozīmi, ir nepieciešams zināms kultūras kapitāla apjoms (Bourdieu, 1993, Fyfe, 2004.). Lai varētu runāt par kultūras kapitāla nepieciešamību, vispirms ir jāizprot tā jēdziens. Kā kultūras kapitāla jēdzienu skaidro Pjērs Burdjē (*Pierre Bourdieu*), tad kultūras kapitāls attiecas uz formām par kultūras zināšanām, spējām, lai šīs zināšanas attiecīgi pielietotu (Bourdieu, 1993, p.7.). Tātad tā ir zināšanu forma, kas sniedz indivīdam priekšstatu par to, kā piešķirt nozīmi un novērtēt kultūras artefaktus. Domājams, ka kultūras kapitāls ir cieši saistīts ar sociālo kapitālu. „[...] tas ir kapitāla veids, kas tiek uzkrāts, veidojot sociālās attiecības, tātad – ieguldot zināmu darbu, un tas var nest zināmu peļņu” (Daugavietis, 2015, 31. lpp.). Sociālais kapitāls dod priekšrocības indivīdiem iesaistoties sociālās situācijās,

veidojot sociālus tīklus un mijiedarbojoties. Kultūras kapitāls rodas mācīšanās procesā, tādejādi gūstot tos priekšstatus, kas būtu nepieciešami esot kultūras aprītē. Līdzīgi kā citi kapitāla veidi, piemēram, ekonomiskais, arī kultūras kapitāls var tikt nevienmērīgi izplatīts starp dažādām sabiedrības šķirām. Tas varētu kā viens no ietekmes faktoriem, kāpēc attiecīgas apmeklētāju grupas iet vai neiet uz muzejiem un vai apmeklē arī izglītības programmas. Taču pēc Burdjē domām, izglītības process ir tas, kas var reproducēt un izplatīt kultūras kapitālu, līdz ar to sasniedzot arī to auditoriju, kurai ir šī kapitāla trūkums (Bourdieu, 1993, p. 24.). Tas padarītu sabiedrību homogēnāku, līdz ar to ieguvums būtu gan katram individuāli, gan sabiedrībai kopumā.

Dažādie kapitāla veidi var tikt strukturēti vēl sīkāk. Burdjē arī kultūras kapitālu iedala trīs stāvokļos – iemiesotais, priekšmetiskais un institucionalizētais stāvoklis (Bourdieu, 1997.). Iemiesoto veidu teorētiskais skaidro kā ilgtermiņa stāvokli, kas saistīts ar indivīda prātu un ķermeni. Lai kapitāls eksistētu iemiesotajā stadijā, tas ir jāsasaista ar indivīda zināšanām par kultūru un šīs zināšanas var tikt reproducētas, lai tās varētu izmantot kā resursu konkrētās sociālās situācijās un kultūras tirgū. Šo zināšanu kultivēšanai ir nepieciešams ilgāks laika periods, lai tās varētu tikt iegūtas un uzkrātas (Bourdieu, 1997.). Iemiesoto kultūras kapitālu nevar iegūt mantojumā no paaudzes uz paaudzi, kā dāvinājumu vai citādākā veidā, kas būtu tūlītēji iegūstams. „Šis kultūras kapitāls tiek nodots nākamajām paaudzēm tajās ģimenēs, kurā sabiedrības šķiras situācija nosaka to kultūras kapitāla apjomu, kāds iegūts caur izglītošanos, muzeju apmeklēšanu un attiecīgos gadījumos arī indivīdu pašu kultūras patēriņu” (Bourdieu, 1997, p. 48). Ja indivīda ģimene ir kultūras patērētāji, tad esot šādā vidē viņš tiek pakļauts šīm zināšanām un kultūras pieredzei. Šīs zināšanas nevar pastāvēt indivīdā pašas par sevi, neatkarīgi no indivīda gribas. To kultivēšanai ir nepieciešams zināms ieguldījums, tās mainās, uzlabojas, samazinās un var pat mirt līdz ar pašu indivīdu, gan tiešā, gan pārnestā nozīmē (Bourdieu, 1997, p. 49.). Burdjē skaidro, ka kultūras kapitāls, gluži kā simboliskais kapitāls var tikt nenovērtis un uzskatīts vienkārši par zināšanu krājumu, kas piemīt indivīdam. Taču šis kapitāla veids var tikt uzskatīts par vērtību situācijās, kad, piemēram, ekonomiskais kapitāls tiek pieņemts kā maznozīmīgs.

Priekšmetiskais stāvoklis, kā jau vēsta tā nosaukums, ir saistīts ar fiziskiem priekšmetiem. Tie var būt, piemēram, raksti, gleznas, figūras, instrumenti, mākslas darbu reprodukcijas, fotogrāfijas un citi kultūras priekšmeti. Lai indivīds iegūtu šos „kultūras labumus”, kultūras kapitāla esamība nav priekšnoteikums, taču, lai viņš spētu piešķirt tiem kultūras vērtības nozīmi, ir nepieciešams iemiesotais kultūras kapitāls (Bourdieu, 1997.). Tas, ka kultūras priekšmeti atrodas kāda īpašumā nenozīmē to, ka tiem uzreiz tiks piešķirta

kultūras vērtība, jo to īpašnieks var uzskatīt, ka bez ekonomiska labuma, šie objekti nekādu citu labumu nesniedz. Kultūras vērtība rodas nozīmes piešķiršanā.

Institucionalizētais stāvoklis ir saistīts ar relatīvu, autonomu kultūras kapitāla veidu, kas indivīdam pieder kā garants, neatkarīgi no vietas un laika. To var izprast, piemēram, ar akadēmisku kvalifikāciju, kas piešķir indivīdam spēju to izmantot savā labā, lai to pārvērstu par, piemēram, ekonomisku labumu. Šis kapitāls tiek institucionāli atzīts, kas piešķir tā īpašniekam tādu kā pašsaprotamu īpašību, jo kvalifikācijas esamība nozīmē to, ka attiecīgais indivīds ir kompetents kultūras jomā un prātīs piešķirt tai vērtību (Bourdieu, 1997.). Gordons Faijs pielīdzina šo kapitālu arī mākslas muzeju gadījumam, kurā viņš skaidro, ka muzeji ar savu artefaktu krājumu, kas ir kā vērtību garants, pierāda to, ka muzejam pašam pieder zināšanu apjoms par konkrēto sfēru (Fyfe, 2004.). Tādā veidā kultūras kapitālu uzkrāj ne tikai indivīdi, bet to var darīt arī valsts mēroga institūcijas un tā izplatību veicina skolas, universitātes un arī muzeji. Tātad kultūras kapitālu kopumā var iegūt gan individuāli, gan kolektīvi, dažādos veidos taču galvenais ir to prast pielietot un uzturēt tā eksistenci, lai tas būtu kā svarīgs instruments tā lietotājiem arī nākotnē.

Burdjē savos darbos daudz runā par to, cik nevienlīdzīgs ir kultūras kapitāla sadalījums sabiedrībā, kas līdz ar to veido situāciju, kad uz muzeju nāk tikai tie indivīdi, kas ir spējīgi atšifrēt mākslas artefaktu vēstījumu, kas ir salīdzinoši maza sabiedrības daļa (Bourdieu and Darbel, 1991.). Taču autors tam piedāvā savus skaidrojumus. Pirmkārt, muzeju apmeklēšana ir kā kumulatīvs process zināšanu gūšanai un kultūras kapitāla uzkrāšanai, kas radies nevienlīdzīgas izglītošanās rezultātā. Otrkārt, lai atklātu muzeju nozīmi ir nepieciešams kultūras un sociālais, kapitāls, kas ir nevienmērīgi sadalīts starp dažādām sabiedrības šķirām. Un, treškārt, izglītībai pašai ir tendence nevienmērīgi izplatīt kultūras kapitālu no vienas paaudzes uz nākamo (Bourdieu and Darbel, 1991.). Pēc Burdjē domām, šis kapitāls tiek skatīts, ka indivīda personiskais resurss, lai gūtu labumu attiecīgās sociālajās situācijās. Līdz ar to, lai indivīds iegūtu nozīmīgu muzeju apmeklēšanas pieredzi, ir jāprot pielietot uzkrāto kapitālu.

Var domāt par to, kā šāda muzeju attīstības dinamika ietekmē arī sabiedrības kultūras patēriņu. Muzejiem kļūstot pieejamākiem un saistošākiem, domājams, tie var iegūt izteiktāku indivīdu atzinumu par to noderīgumu un svarīgumu sabiedrībā. Protams, tie cilvēki, kuri nekad nav apmeklējuši muzejus, tos visticamāk arī aktīvi neapmeklēs, jo viņi neuzskatīs tos par nepieciešamiem savā kultūras dzīvē. Tās sabiedrības grupas, kas jau ir pazīstamas ar muzeju vidi, jutīsies tai piederīgāki un muzeja telpas liksies saistošākas un noderīgākas.

Viena no problēmām, kas saistīta ar muzeju darbības dinamikas maiņu ir jautājums par kultūras kapitāla nepieciešamību, drīzāk tā nepieciešamības samazinājumu, ja mūsdienu

muzeju tik ļoti cenšas pielāgoties apmeklētāju pieprasījumam (Hanquinet & Savage, 2012.). Lai arī muzeju auditorija bieži vien tiek saistīta ar to sabiedrības šķiru, kas ir izglītoti, arvien vairāk tiek diskutēts par to, ka muzeju uzdevums ir palīdzēt auditorijai pareizā veidā interpretēt mākslas darbus (Hanquinet & Savage, 2012.). Mākslas muzeji sāk pielietot inovatīvas metodes un palīg līdzekļus, lai strādātu ar dažādām mērķauditorijām. Šajā gadījumā tie var būt ne tikai jauni elementi izstāžu ietvaros, piemēram, digitālu tehnoloģija pielietošana ekspozīciju demonstrēšanā, bet arī apmeklētāju iesaistīšana. Domājams, ka viens no veiksmīgiem veidiem, lai palīdzētu sabiedrībai ar eksponātu pareizu interpretāciju ir tieši muzeja izglītības programmas. Līdzīgi, kā jau tika aprakstīts robežobjektu teorijas nodaļā, tad izglītības programmas paplašina skatītāju perspektīvu attiecībā uz eksponētajiem kultūras un mākslas artefaktiem. Kā arī tas, ka izglītības programmu laikā tiek izplatīts un reproducēts kultūras kapitāls. Tas nozīmē, ka tādā veidā var tikt iesaistīti arī cilvēki, kuriem ir mazāks kultūras kapitāls, nekā tiem, kuri spēj interpretēt mākslas muzejos notiekošo, paši saviem spēkiem.

Burdjē runā par to, ka mākslas muzejiem un galerijām ir it kā jānotrulina savas izstādes, lai tās būtu saprotamas ikvienai apmeklētāju auditorijai, taču šādā veidā tiktu mainīts viens no muzeja uzdevumiem, kas ir domāts sabiedrības izaicināšanai un domu rosināšanai. Var piekrist, ka dažbrīd muzeju ekspozīcijas ir sarežģītas un prasa garīgu piepūli, lai spētu pilnvērtīgi uztvert to vēstījumu, tomēr ir vajadzīga zināma reakcija no auditorijas, lai neļautu tai nokļūt stagnācijā. Domājams, ka muzejiem vajag nevis „nolaisties līdz sabiedrības uztveres līmenim”, bet gan izdomāt jaunus veidus, kā palīdzēt tai gūt zināšanas, lai atšifrētu izstādītos darbu un objektu vēstījumus. Gribētos teikt, ka tādā gadījumā muzeja izglītības programmu pasākumi ir lielisks piemērs tam, kā, pirmkārt, iesaistīt apmeklētājus mācīšanās procesā, otrkārt, izglītības programmām funkcionēt kā mediatoriem starp muzeju un sabiedrību un, treškārt, reproducēt sabiedrībai nozīmīgo kultūras un sociālo kapitālu.

3.2. Burdjē ideju kritika

Lai arī Pjērs Burdjē ir izcils teorētiķis, runājot par sabiedrības mijiedarbi ar kultūras lauku, atsevišķos gadījumos viņa idejas nav uzskatītas par pašām veiksmīgākajām. Lai arī vairums kritikas tiek izteiktas saistībā tieši kontekstā, kas saistīts ar formālo izglītības sistēmu, daži komentāri var tikt ņemti vērā arī attiecībā uz šo pētījumu. Viena no kritiskajām piezīmēm, kas tiek izteikta ir par vienu no galvenajiem jēdzieniem – kultūras kapitālu. Burdjē raksta par viena kapitāla nodošanu tālāk uz nākamajām paaudzēm un tā pārveidošanu uz citiem kapitāla veidiem, lai gūtu cita veida labumu, taču tiek uzskatīts, ka tiek likts pārāk liels uzsvars uz varas attiecībām un sabiedrības augstāko šķiru īpašnieciskumu, kā galveno faktoru

minot tieši ekonomiskās priekšrocības (Goldthorpe, 2007.). Tas parāda to, ka tiek aizmirstas citas ietekmējošās dimensijas, kas varētu ietekmēt indivīdu iespējas iegūt kultūras kapitālu, kā piemēram, dzimums, vecums, etniskā piederība un citi sabiedrības sociālie faktori. Attiecīgi, ņemot vērā ne tikai ekonomiskā kapitāla daudzumu, bet izvēloties kādu citu no minētajiem faktoriem, kāda grupa var kļūt dominējošā pār pārējām noteiktās sociālās situācijās.

Vēl viens faktors ir jautājums par indivīda personisko izpratni par viņa kapitāla daudzumu un pieejamību attiecīgajā vidē un reālo situāciju praksē (Grīviņš, 2012, 101. lpp.). Ja tiek uzskatīts, ka indivīda kapitāla daudzums izriet no tā kāda ir ģimenes situācija saistībā ar kultūras lauku, tiek atstāts novārtā tas, ka arī šī ģimenes situācija var tomēr tikt ietekmēta no ārējiem apstākļiem (Goldthorpe, 2007.). Domājams, ka izglītojošās institūcijas var kaut kādā mērā ietekmēt indivīdu iespējas iegūt kultūras kapitālu. Protams, ģimenes ar ekonomisku priekšrocību izvēlētos arī labākas skolas, kas sniegtu labāku kultūras kapitāla bagāžu, taču kā jau tika minēts iepriekš, šis nav vienīgais sociālais faktors, kas var sniegt priekšrocības indivīda kultūras kapitāla pieejamības iespējām. Bet kopumā varētu apgalvot, ka šo ideju nevar vispārināt uz visām sabiedrības grupām vienlīdzīgi, jo teorētiskais pilnībā neizskaidro to, kā kultūras kapitālu indivīdi var transformēt par izglītības ieguvumiem (Sullivan, 2002.). Ja kaut kādas zināšanas, tajā skaitā arī kultūras kapitāls tiek nodots no paaudzes paaudzē, tad ne vienmēr tik liela nozīme ir ģimenes ekonomiskajam kapitāla, jo šis process var norisināties arī bez tā ietekmes un drīzāk par nozīmīgu šajā gadījumā varētu uzskatīt sociālo kapitālu.

Runājot par to, ko indivīdi var iegūt mācīšanās procesā, Burdjē ļoti uzsver to, ka dominējošās sabiedrība šķiras ir atbildīgas par to, kas tiek mācīts un kāda kultūra kopumā tiks uzturēta (Goldthorpe, 2007.). Jau atkal parādās varas attiecību dinamika sabiedrībā, kas līdz ar to ietekmē pārējās sabiedriskās dzīves sfēras. Personīgi domājot, šāds uzskats varētu būt pārspīlēts, jo skatoties uz to, kā, piemēram, Latvijas kontekstā norisinās sabiedrības kultūras dzīve, nevarētu teikt, ka tajā ir redzams kaut kāda veida dominējošās sabiedrības šķiras ietekme. Protams, atsevišķām kultūras institūcijām var nākties pakļauties dažādām valsts prasībām un noteikumiem, taču tas, domājams, nav nekas tāds, kas dotu pārsvaru atsevišķām sabiedrības šķirām. Iespējams, ka kaut kādā ziņā dominējošā grupa varētu norādīt, kas ir vai nav kultūras vērtība, taču ņemot vērā, ka šajā sfērā darbojas arī profesionāļi, tad negribētos apgalvot, ka kultūrai ir jāpakļaujas tikai uz to, ko nosaka augstākā šķira vai elite.

3.3. Mākslas muzeju kultūras vērtība sabiedrībā

Iepriekš tika pieminēts, tas, ka muzeji var eksponēt savus krājumus un sniegt informāciju dažādos formātos, lai apmeklētājiem tas liktos saistošs, vai pat izklaidējošs. Taču

profesionāļi, kas ir atbildīgi par šo iestāžu darbību cenšas ierobežot izklaidējošo faktoru, jo muzejiem tomēr ir zināma atbildība pret sabiedrības kultūrvēsturisko mantojumu un atmiņām. Domājams, ka muzeja darbības specifika var ietekmēt to, kā muzejs veido tā izglītības programmu saturu. Tā kā šajā darbā tiek aplūkots tieši mākslas muzejs, tad ir vērts izdarīt secinājumus par tā darbību un organizāciju. Kā jau Burdjē ir paudis, tad mākslas darbi sastāv no zināma kodu kopuma, ko apmeklētājiem ir jāspēj atšifrēt izmantojot savu kultūras kapitālu. Bet veidojot vispārējo muzeja krājumu, ekspozīcijas un izglītības programmu saturu, ir jāņem vērā sabiedrības intelektuālās spējas to uztvert. No vienas puses mākslas muzeja saturam ir jābūt pietiekami estētiskam, lai to būtu patīkami uztvert, taču arī intelektuāli izaicinošam, lai tas atbilstu mācīšanās funkcijām. Lai arī dažādas sabiedrības grupas var uzskatīt muzeju kā neinteresantu vietu, kurā atrasties, tam tomēr pastāv noteikta vērtība.

Atkarībā no kādas perspektīvas muzeja darbība tiek skatīta, katrs no šiem skatījumiem var piešķirt tam vērtību, kopā veidojot vienotu vērtību kopumu. Kā to skaidro Džons Holdens (*John Holden*), tad pastāv trīs ieinteresēto personu grupas, kas var veidot muzeja kultūras vērtību – valdības, citu kultūras institūciju un sabiedrības skatījumi (Holden, 2006.). Katrai no šīm grupām piemīt arī atšķirīga tipa vērtības, kā tās var skatīt muzejus. Pirmais vērtību kopuma tips ir iekšējās piemītošās vērtības, kas saistāmas ar subjektīvo, emocionālo un garīgo kultūras pieredzi (Holden, 2006.). Šim tipam pieder kopējā sabiedrības grupa, tie kas ir muzeja apmeklētāji. Tā kā šis vērtību tips balstās emocijās, tad tas ir skaidrojams ar to, kā kultūra ietekmē indivīdus, cik ļoti tā aizrauj un kādu reakciju tā izsauc. Un šie faktori ir ļoti cieši saistāmi ar pieredzes gūšanu. Piemēram, apmeklējot muzeju indivīds gūst kaut kādus iespaidus par redzēto, ir mijiedarbībā ar citiem apmeklētājiem un kopumā tiek radīta vērtība, kas tiek muzejam kā kultūras institūcijai piešķirta. Domājams, ka tieši mākslas muzejam varētu būt samērā liela kapacitāte, lai ietekmētu auditoriju, jo paši mākslas darbi un izstāžu tematika bieži vien izsauc apmeklētāju reakciju un liek domāt par nozīmes piešķiršanu eksponātiem.

Otrais vērtību kopums ir instrumentālās vērtības, kas saistāmas ar kultūras izmantošanu, lai sasniegtu kādus sociālos vai ekonomiskos mērķus. Lai šo vērtību varētu noskaidrot, to parasti vērtē pēc ieguldījuma, rezultātu, ietekmes faktoru lieluma, kas radies kultūras un mākslas atbalstīšanas pasākumos, kas prasījuši ekonomiskos un sociālos resursus (Holden, 2006.). Holdens to paskaidro ar, piemēram, cik darba vietas ir radījusi konkrētā institūcija, cik daudz cilvēku iesaistās izglītības programmās u.tml. Instrumentālās vērtības parasti tiek piešķirtas no valdības perspektīvas, jo tā pievērš uzmanību tieši ekonomiskiem un sociāliem ietekmes faktoriem, kādi varētu rasties kultūras institūciju darbības dēļ (Scott, Dodd, Sandell, 2014.). Attiecinot šos mērāmos faktorus uz LNMM gadījumu, var minēt, ka

atjaunotās muzeja ēkas atvēršana piesaista jaunus darbiniekus, kā arī sniedz jaunas telpas un vidi, lai realizētu izglītības programmas, kas norisināsies tieši muzeja galvenajā ēkā. Līdz ar to, ir redzams, ka LNMM piemīt instrumentāla vērtība.

Trešais vērtību tips ir institucionālā vērtība, kas tiek asociēta ar citām kultūras institūcijām. Institucionālā vērtība rodas no tā, kādā veidā organizācija mijiedarbojas ar savu apmeklētāju auditoriju (Holden, 2006.). Tiek ņemta vērā viņu darbības prakse un attieksme, kas balstās viņu nostājā par sabiedrisku pakalpojumu sniegšanu. Institucionālā vērtība saistāma ar organizācijas darbību, kas kopumā uzlabo publisko sfēru, sniedzot sociālo un kopīgu pieredzes radīšanas kontekstu. „Kultūras institūcijas var tikt uzskatītas ne tikai par artefaktu krātuvi, pieredzes gūšanas vietu, vai kā instrumentu, lai radītu kultūras nozīmes, bet gan kā radītas vērtības pašas par sevi” (Holden, 2006, p. 18). Svarīgi ir tas kā organizācija asociē sevi ar publiku, jo tas parāda to, kā tā savā veidā arī rūpējas par sabiedrību. Un šo vērtību var redzēt pēc tā, kāds ir sabiedrības un sadarbības partneru uzskats par konkrēto institūciju.

Ņemot vērā šīs trīs vērtību piešķirošās perspektīvas, tiek radīta kultūras vērtība. Institucionālā un instrumentālā vērtība rodas ar nodomu un plānošanas procesu, bet iekšējās vērtības rodas subjektīvās pieredzes gūšanas rezultātā (Scott et al, 2014.). Lai arī tās kopumā veido kultūras vērtību var gadīties, kad viena veida īpašību kopums var pārņemt citas īpašības, taču tas nemaina vērtības esamību. Tā kā katra no vērtību piešķirošajām grupām skata muzeju ar savu perspektīvu, tas savā ziņā parāda, ka to starpā eksistē arī kaut kāda veida mij attiecības. Muzejam kā kultūras institūcijai ir jāņem vērā gan valdības, gan sabiedrības, gan citu kultūras iestāžu perspektīvas attiecībā uz viņu darbu. Līdz ar to veidojas savstarpējo attiecību tīkls, kurā ir iesaistīta valdība, sabiedrība un muzeju sfēras profesionāļi. Tātad arī veidojot pētījumus, lai noskaidrotu vērtības un ietekmi, iesaistītās grupas var skatīt muzeja darbību attiecīgi pēc savas izpratnes, kas var ietekmēt arī pētījumu specifiku.

4. TEORĒTISKĀ SINTĒZE: BURDJĒ IDEJU, SOCIĀLĀS MĀCĪŠANĀS UN ROBEŽOBJEKTU TEORIJAS SAISTĪBA

Lai saprastu, kā šajā maģistra iepriekš aplūkotās teorijas attiecas uz pētījuma tēmu, tas tiek paskaidrots ar teoriju savstarpējo saistību. Maģistra darbā aprakstītās teorijas kopumā veido tādu kā sintēzi starp teoriju galvenajām idejām, kas ļauj apvienot dažādu teoriju skatījumu, lai izstrādātu vienotu un unikālu socioloģisku pieeju muzejiem kā mācīšanās vietām.

Aplūkojot sociālās mācīšanās teorijas un robežobjektu teorijas saistību, var minēt, ka arī sociālās mācīšanās teorija balstās uz kopīgu pieredzi un izpratnes veidošanu, taču šajā procesā trūkst autoritatīva tēla. Tā kā robežobjektu teorijā tiek iekļauta autoritātes klātbūtne, tad apvienojot šo teoriju pieejas, muzeja izglītības programmas var pētīt apvienojot šīs abas teorētiskās izpratnes.

Atsaucoties uz Burdjē sociālo un kultūras kapitālu ideju, to var sasaistīt arī ar robežobjektu būtību. Gan kultūras kapitāls, gan robežobjekti no to lietotājiem prasa zināmu ieguldījumu. Lai varētu uzturēt robežobjektus ir nepieciešama izpratne un zināšanas par to, būt saskarsmē ar to. Un tas balstās indivīdu sociālajā un kultūras kapitālā. Pametot robežobjektu novārtā, gluži kā nekultivējot personīgo kultūras kapitālu, šīs abas lietas var kļūt mazāk noderīgas, līdz tās vienkārši tiek zaudētas. Mācīšanās procesā cilvēki dalās ar pieredzi un uztur komunikācijas procesu. Caur komunikācijas procesu indivīdi savā starpā var dalīties arī ar kultūras un sociālo kapitālu, līdz ar to ir redzamas robežobjektu un kultūras kapitāla līdzības.

Tā kā kopīgas mijiedarbes process ir svarīga visu trīs teorētisko ideju sastāvdaļa, tā ir saistāma arī ar kultūras vērtību piešķiršanu muzejam. Sociālās mācīšanās procesa laikā, indivīdi ir saskarē ar robežobjektu, kas rada pieredzes veidošanu, līdz ar to, apmeklētājiem rodas asociācijas un reakcijas attiecībā uz to, ko viņi muzejā piedzīvo. Šādā veidā viņi piešķir nozīmi muzeju darbībai. Katrai iesaistītajai grupai, kas ir saskarē ar muzeju darbu, ir savs viedoklis par to vērtību un devumu sabiedrībai.

Svarīgs ir arī vietas aspekts, jo muzejam ir jābūt pieejamam ikvienam indivīdam sabiedrībā, taču Burdjē ar savām idejām ir paudis pretēju viedokli, minot, ka muzeji ir pieejami tikai noteiktai sabiedrības grupai. Skatoties uz sociālās mācīšanās un robežobjektu teorijām, mācīšanās vietas tiek uzskatītas par pieejamām un svarīgām, jo tajās notiekošie interakcijas procesi veido nepieciešamo izglītošanās vidi. Ir redzams cik kopumā svarīga ir sociālu tīklu veidošana visās trīs teorētiskajās pieejās. Attiecinot šo socializēšanās aspektu uz

muzeju, tad vietas būtība ir svarīga, jo tās telpiskajā ietvarā norisinās mijiedarbes procesi starp visām iesaistītajām grupām.

Ņemot vērā teoriju galvenās idejas, maģistra darba empīriskajā daļā tiek noskaidrota muzeju izglītības programmu procesa norise, būtība, kā arī to nozīmes veidošanās no muzeju perspektīvas.

5. PĀRSKATS PAR ESOŠAJIEM PĒTĪJUMIEM PAR MUZEJU DARBĪBU

Šajā nodaļā tiek veikts pārskats par pētījumiem, kas saistīti ar muzeju darbību un izglītošanas funkcijām tajos. Tiek apskatīti gan ārzemju, gan vietējie pētījumi, kuri pārsvarā tiek meklēti caur elektroniskajām datu bāzēm, kā piemēram JSTOR, EBSCO un arī Ministru kabineta pētījumu un publikāciju datu bāzē. Tiek aplūkoti gan pašu muzeju veiktie pētījumi par to apmeklētājiem, gan akadēmisko profesionāļu un institūciju veiktie pētījumi par muzeju darbību. Pētījumu apskatā tiek pievērsta uzmanība to metodoloģiskajai pieejai un galvenajiem secinājumiem. Vairums no ārzemju veiktajiem pētījumiem ir veidoti no muzeju apmeklētāju perspektīvas līdz ar to lielāks ieskats tiek gūts tieši par sabiedrības izpratni attiecībā uz muzejiem un to darbību. Taču Latvijas pētījumos lielāka uzmanība tiek pievērsta muzeju ekonomiskajai ietekmei uz valsti un pašvaldībām.

5.1. Ārvalstīs veiktie pētījumi par muzeju izglītojošo funkciju

Domājams, ka viens no svarīgākajiem akadēmiskajiem muzeju pētījumiem, skatoties uz to no socioloģiskās pieejas ir Burdjē un Darbela veiktais kvantitatīvais pētījums par mākslas muzejiem, mākslas darbu uztveršanu un to nozīmi (Bourdieu, Darbel, 1991.). Viņu publicētajā grāmatā „*The Love of Art*” ir apkopoti rezultāti no aptauju sērijām, kas tika veiktas 1960.-tajos gados iekļaujot vairāku Eiropas valstu muzejus, izvēloties tos pēc apmeklētāju daudzuma. Tika salīdzināts apmeklētāju sociāli demogrāfiskie raksturojumi un to saistība ar muzeju apmeklētības līmeni. Visi pētījumā iegūtie rezultāti tika salīdzināti starp iekļautajām dalībvalstīm, kurās tika veiktas aptaujas. Kā jau Burdjē savās teorijās bieži minējis, arī pētījumā muzeja apmeklētāji tiek salīdzināti sociālo šķiru līmeņos, pamatojoties uz indivīda ģimenes kultūras un sociālo kapitālu. Līdz ar to, augstākās šķiras pārstāvji varēs labāk novērtēt kultūras sfēru nekā zemāka šķira.

2013. gadā Lielbritānijas muzeju asociācija veikusi pētījumu, lai noskaidrotu sabiedrības viedokli par muzeju nozīmi. Nozīmes piešķiršana tika saistīta ar muzeju darbības nozīmi ne tikai attiecībā uz muzeju apmeklētājiem, bet kopējo devumu sabiedrībai. Tā kā muzejiem tiek piešķirts publiskais finansējums, galvenais pētījuma jautājums ir par to, ko iedzīvotāji uzskata par vissvarīgākajām vajadzībām un lomām, ko šis finansējums var muzejam sniegt (The Museums Association, 2013.). Pētījuma ietvaros, izmantojot kvalitatīvas pētniecības metodes, organizētas darba grupas dažādos Lielbritānijas muzejos, kuros sešu dienu garumā kopumā 90 dalībnieki veidoja plakātus un diskutēja par muzeja funkcijām,

iejūtoties dažādās perspektīvās. Galvenie secinājumi saistīti ar muzeja funkcijām – mantojuma saglabāšanu un sabiedrības izglītošanu. Muzejiem darbības mērķi tiek saistīti pārsvarā ar kalpošanu sabiedrībai, kā arī, lai atbalstītu valsts tūrisma sfēru. Taču mazāk tiek minēts muzeju uzdevums, lai atbalstītu kādas kopienas,. Kopumā sabiedrības skatījums par muzeju ir visnotaļ pozitīvs un tas tiek uzskatīts vairāk kā sociāls resurss sabiedrībai nevis ekonomiska pienesuma instruments valdībai.

Gordons Faifs ar savu kolēģi Maksu Rosu (*Max Ross*) veikuši kvalitatīvu pētījumu par muzeju apmeklētājiem Anglijā, veicot padziļinātās intervijas. Daži no viņu pētījuma secinājumiem saistīti ar identitātes un sociālo attiecību konstruēšanu un muzeju lomu, kā sabiedrības mediatoriem (Fyfe, Ross, 1996.). Arī šajā pētījumā intervētie dalībnieki salīdzināti pēc viņu sabiedrības šķiras līmeņa, skatoties to, kā viņi veido savu prioritāšu sociālo struktūru. Viens no apmeklētāja argumentiem, kāpēc ir vērts apmeklēt muzeju ir pieredzes gūšana. Tas tiek salīdzināts, ar to, ka individuāli ikvienam ir iespējas patstāvīgi pētīt sev interesējošās jomas, taču muzejā tiek gūta citādāka pieredze, kas tiek arī saistošā veidā pasniegta. Un tas ir pavisam atšķirīgs zināšanu iegūšanas veids, nekā tad, ja indivīds pats uzņemtos veikt pētīšanu. Autori uzskata, ka arī indivīdu sociāli fiziskās vietas dimensijas ietekmē viņu dzīvesveidu un brīvā laika iespējas, kas līdz ar to arī ietekmē muzeju apmeklēšanas aktivitāšu līmeni (Fyfe, Ross, 1996.). Tas parāda to, ka esošā dzīves telpa ietekmē kopienas domas par muzejiem, kā vietām, kuras palīdz domāt par savu sabiedrības grupu un vietu no kurienes indivīds nāk.

Viens no kvantitatīviem pētījumiem tika veikts 2012. gadā Beļģijas modernās un laikmetīgās mākslas muzejos. Aptaujājot sešu muzeju apmeklētājus, pētīts apmeklētāju viedoklis par muzejiem kā izglītojošām izklaides vietām. Pētījuma pieņēmumi tika saistīti arī ar Burdjē teorijas idejām. Analizējot aptaujas rezultātus, galvenais secinājums bija tas, ka apmeklētāji uzlūko muzeju, galvenokārt, kā izglītojošu vietu un nedaudz mazākā mērā kā izklaidējošu (Hanquinet & Savage, 2012.). Muzeju apmeklētāju iepriekšējā pieredze ar muzejiem un mākslas sfēru bija noteicošs faktors tam, kāda nozīme tiek muzejiem piešķirta. Kā svarīgs aspekts minēts arī tas, ka muzeji cenšas veidot apmeklētājiem pilnvērtīgu apmeklēšanas un mācīšanās pieredzi, izmantojot saistošus veidus, kas varētu tikt uzskatīti par izklaidējošiem. Šie veidi tiek saprasti kā interaktīvi mākslas darbi, radošās darbnīcas, tikšanās ar māksliniekiem un citām iesaistošām aktivitātēm (Hanquinet & Savage, 2012.). Organizējot šāda formāta pasākumus muzeji var ietekmēt indivīdu domas par muzeju kopumā, kā arī piesaistīt apmeklētājus, kas nav primārā, tipiskā muzeja mērķauditorija.

2012. gadā tika veikts kvalitatīvs pētījums iesaistot nacionālos muzejus no sešām dažādām Eiropas valstīm. Šajā pētījumā iesaistījās arī Latvijas Etnogrāfiskais brīvdabas

muzejs (Dodd et al, 2012.). Pētījumā tika veiktas intervijas un fokusa grupa ar muzeju apmeklētājiem un galvenā interesējošā tēma bija saistīta ar sociālo un politisko kontekstu, muzeju lomu identitātes un nācijas konstruēšanā. Tika salīdzināta apmeklētāju pieredze ar muzejiem attiecībā kā arī apmeklētāju piešķirtās nozīmes muzeju darbībai attiecībā uz identitātes un vēsturiskās izpratnes veidošanu. Galvenie secinājumi, kas tika iegūti salīdzinot rezultātus Eiropas mērogā vēsta, ka apmeklētāji izjuta kopēju piederības sajūtu un vērtību sistēmu ar citām Eiropas valstīm kopumā (Dodd et al, 2012.). Taču skatoties uz šiem pašiem aspektiem katras valsts sabiedrības minoritāšu grupas ietvaros, šāda tendence nav manāma un tas tika skaidrots ar valsts dominējošās kultūras kontekstu. Domājams, ka viens no pētījuma galvenajiem ieteikumiem ir izmantot muzejus kā instrumentus, lai valstī veicinātu pēc iespējas iekļaujošāku sabiedrību, kā arī, lai veicinātu dažādu sabiedrības grupu dialogu un palīdzētu sabiedrībai izprast sociāli politiskos kontekstus valsts mērogā.

5.2. Latvijā veiktie pētījumi par muzeju darbību

Lai arī Latvijā muzeju un to izglītības programmu pētījumi nav pārāk izplatīti, vai arī tie tiek skatīti drīzāk ekonomiskā kontekstā, dažu pētījumu atsevišķas sadaļas bija pietiekami atbilstošas šī maģistra darba specifiskajai tēmai. Vietējie pētījumi tika meklēti Ministru Kabineta pētījumu un publikāciju datu bāzē, kā arī Latvijas Universitātes noslēgumu darbu datu bāzēs.

Aplūkojot rokasgrāmatu muzeju darbiniekiem „Atraktīva un pieejama muzeja produkta veidošana” var uzzināt par 2010. gadā veiktu projektu – „Atraktīvu un pieejamu muzeju attīstība Zemgalē un Ziemeļlietuvā”, kas tika veikts no 2007. līdz 2013. gadam Zemgales un Lietuvas robežas reģionā. Publikācijas mērķis ir orientēts tieši uz šo reģionu un saistīts ar muzeju kā svarīgu tūrisma un kultūras mantojuma sastāvdaļu (Kaupere, 2010.). Publikācijā tiek minēts, cik svarīgas ir muzeju izglītības programmas tieši no ekonomiskās un tūrisma piesaistes perspektīvas. Īpaša uzmanība tiek pievērsta muzeju izglītības programmu saturam un to mērķauditorijām, jo skolēnu un studentu vajadzības var atšķirties no mūžizglītības programmu ieinteresēto indivīdu vēlmēm un gaidām no muzeja. Tiek runāts arī par dažādu metožu izmantošanu, lai apmeklētāju pieredzi muzejā padarītu bagātīgāku. Projektā aktivitātes iesaistīti tieši konkrētā pētāmā reģiona muzeju speciālisti, kuri daloties savā pieredzē, ar diskusiju un prakses apmaiņu palīdzību veidoja kopīgu izpratni par muzeju darbību un tās nozīmi. Projekta ietvaros noskaidrojās, cik svarīgs ir ārējais atbalsts un tīklu veidošana ar dažādiem partneriem, kas varētu veicināt muzeja izglītības programmu darbību.

„Mūsdienās izglītojošais darbs kļuvis par vienu no muzeju aktivitāšu neatņemamu sastāvdaļu. No tā lielā mērā atkarīga muzeja dialoga veidošana ar sabiedrību un šī procesa efektivitāte.

Pamatojoties uz mārketinga rezultātiem, muzeja psiholoģijas un socioloģijas ieteikumiem katrā konkrētā gadījumā, muzejpedagogi atbilstoši mērķauditorijai un tās interesēm izstrādā izglītojošas programmas” (Kaupere, 2010, 14. lpp.).

Lai arī šajā konkrētajā publikācijā daudz tiek runāts tieši par skolu iesaisti muzeju izglītības programmās, domājams tajā paustās idejas samērā tuvu atbilst šī darba pētāmajam laukam.

Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūts 2002. gadā veica pētījuma projektu „Muzeju juridiskā statusa pilnveidošana ekonomiski rentablai un efektīvai muzeju darbībai”, kurā tika pētīti, galvenokārt, muzeju darbību ekonomiskie un likumdošanas aspekti (Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūts, 2002.). Lai arī šāda tēma nav saistāma ar konkrētā maģistra darbu pētniecisko ievirzi, domājams, ka ir svarīgi pieminēt šādu valsts pasūtījuma esamību. Tas, kas būtu vērtīgi, skatoties uz pētījuma projekta socioloģisko pusi, tad tajā tiek runāts par muzeja kā kultūras institūcijas darbības formu maiņu, atkarībā no paša muzeja veida. Attiecīgi muzeja organizatoriskā darbība var mainīties no tā vai tas ir valsts vai privātais muzejs, jo no tā var mainīties to darbības pārraudzība.

Līga Durtiņa savā maģistra darbā „Latvijas muzeju sabiedrības komunikācija Pjēra Burdjē terorijā”, kas veikts 2005. gadā, aplūko muzeju komunikācijas procesus pamatojoties uz Burdjē idejām un šos procesus saista arī ar sabiedrības izglītošanos (Durtiņa, 2005.). Autores darbā īpaša uzmanība tiek pievērsta muzeju un mākslas sfēras saistībai, pētot tieši mākslas muzeju komunikāciju un Latvijas mākslinieku izpratni par muzejiem, kā kultūras institūcijām sadarbojoties ar sabiedrību. Lai arī studentes pētījums ir veikts pirms 10 gadiem, tajā ir atrodamas aktualitātes, kuras joprojām varētu attiecināt uz tagadējo mākslas muzeju darbību Latvijā. Autore pētījumā secina, ka muzeju darbību lielā mērā ietekmē sabiedrības intereses un vajadzības, kā arī valsts noteiktā kultūrpolitika (Durtiņa, 2005.). Muzeja komunikācijas process ir cieši saistāms ar izglītošanos un tā pamatā ir iesaistīto grupu abpusējā ieinteresētība un sapratne. Lai arī darba galvenā ideja ir tā, ka tiek pierādīts, ka muzejs kalpo kā sabiedrības izglītošanās resurss, tiek minēts, ka Latvijas muzeju nozarei nepieciešams lielāks atbalsts no valsts puses.

Kopumā no pētījumu apskata var secināt, ka muzeji tiek uzskatīti kā mācīšanās vietas. Vērtējot no muzeju profesionāļu puses, redzams, ka tiek ieliktas lielas pūles muzeja ekspozīciju un izglītības programmu satura veidošanā. Pētījumos parādījās arī valdības loma kā ieinteresētā persona muzeju sfērā. Šajā situācijā ir saskatāms teorijā minētā Džona Holdena muzeju instrumentālās vērtības piešķirums no valdības puses. Attiecībā uz muzeju apmeklētājiem, kā kopīgā īpašība daudzos pētījumos tiek minēta iepriekšējā pieredze un zināšanas par muzejiem. Tas savā ziņā saskan ar Burdjē idejām, kas parāda, ka muzeju auditorija ir kā īpašs sabiedrības slānis.

6. PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA

Šajā nodaļā tiek aprakstītas maģistra darba empīriskajā daļā izmantotās pētniecības metodes. Tiek paskaidroti izvēlētie datu iegūšanas un analizēšanas metožu veidu galvenie principi, kā arī pētījumu ētikas priekšnoteikumi. Balstoties uz pētījuma ievadā izvirzīto mērķi, pētījuma jautājumiem un uzdevumiem, to īstenošanai tiek izmantotas kvalitatīvās pētniecības metodes. Pētījums savā ziņā ir gadījuma izpēte, jo tiek pētītas tieši LNMM izglītības programmas. Nodaļā tiek ietverts maģistra darba pētījuma gaitas apraksts – respondentu atlase, instrumentārija izstrāde un lauka darba norise.

Šādos pētījumos, kuros tiek izmantotas kvalitatīvās metodes galvenais ir nevis hipotēžu apstiprināšana vai noliegšana, bet gan to radīšana un atklājumu veikšana. Svarīgi ir izskaidrot pētītā jēgu, problēmu būtību un nozīmi (Kristapsone, 2008.). Kvalitatīvos pētījumos netiek pierādītas cēloņsakarības, taču pietiekami svarīgi ir iegūto informāciju pareizi interpretēt un sistemātiski izklāstīt.

Kvalitatīvs pētījums sastāv no vairākiem norises posmiem, kas ir saskatāmi arī šī maģistra darba empīriskajā daļā. Šos četru posmu skaidrojumu piedāvā autori Artūrs Kroplis un Malgožata Raščevska (Kroplis, Raščevska, 2011.). Pirmkārt, tā ir cilvēku un vides novērošana reālajā dzīvē, respektīvi, tā ir primārā datu ievākšana gan verbāli, gan rakstiski, lai izzinātu iesaistīto pētījuma dalībnieku viedokļus. Otrkārt, tā ir protokolēšana, kas ir saistīta ar visa novērotā pārveidošanu par izmantojamiem materiāliem. Tas tiek saistīts ar transkriptu rakstīšanu. Treškārt, tā ir iegūto materiālu interpretēšana, kas veido kopējo atklājumu būtību. Un ceturtais posms ir interpretāciju vispārināšana (Kroplis, Raščevska, 2011.). Šajā posmā tiek iegūti pētījuma secinājumi, kā arī tas dod iespējas vispārināt iegūtos rezultātus uz pētīto vidi un dalībniekiem.

6.1. Datu ieguves metožu apraksts un pamatojums

Izmantojot kvalitatīvās pētniecības metodes, tiek izvēlēts veikt vairākas daļēji strukturētas intervijas ar muzeju sfēras speciālistiem. Tiek izvēlēts veikt intervijas, jo tas dod dziļāku ieskatu no muzeja darbinieku perspektīvas par to, kāds darbs tiek ieguldīts, lai izveidotu un realizētu izglītības programmu pasākumus muzejā. Interviju veikšana ir vispopulārākā kvalitatīvo pētījumu datu vākšanas metode (Mārtinsone, 2011, 100. lpp.). Daļēji strukturētās intervijas, kā jau vēsta to nosaukums, tiek iepriekš strukturētas, gūstot priekšzināšanas par interesējošo tēmu. Intervētājs iepriekš izlemj kādi ir galvenie jautājumi, kas ir jāpārrunā intervijas laikā (Miller and Brewer, 2003.). Tajā pašā laikā, jautājumu secība

un veids var tikt mainīts atkarībā no pētījuma vajadzībām un intervijas gaitas. Ievada jautājumi var būt samērā plaši, taču papildu jautājumi, kas rodas intervijas laikā, veido konkrētāku tēmas ievirzi. Arī pats pētnieks, var pielāgot pētījuma instrumentu attiecīgi, lai individuāli pielāgotos konkrētajam pētījuma dalībniekam, kas tiek intervēts. Intervijas formāts ir samērā diskursīvs un brīvs, kas ļauj respondentiem atbildēt uz jautājumiem tik plaši un padziļināti, cik viņi paši vēlas (Miller and Brewer, 2003.). Lai arī intervijas pārsvarā tiek ierakstītas audio formātā, pētnieks to laikā var veikt rakstiskas piezīmes. Daļēji strukturēto interviju laikā ir vieglāk pierakstīt datus, jo pieraksti var sastāvēt arī tikai no būtiskākajām frāzēm, jēdzieniem (Kroplijs, Rašcevska, 2011.). Tā kā pētnieks gatavojoties intervijai ir iepriekš pētījis interesējošo tēmu, viņš zina, kurām sarunas vietām ir jāpievērš lielāka uzmanība.

Veicot daļēji strukturētās intervijas ar respondentiem, tās tiek pētījumā uzskatītas par ekspertu intervijām, jo tiek izvēlēti tādi pētījuma dalībnieki, kuri ir kompetenti pētītās nozares speciālisti. Izvēloties veikt intervijas ar ekspertiem, tiek paaugstināta iegūstamās informācijas un izdarāmo secinājumu ticamība (Kristapsone, 2008.). Lai varētu iegūt intervijas, kas būs atbilstošas pētījuma vajadzībām, tiek veikta arī attiecīga respondentu atlase. Šajā maģistra darbā tiek pielietota mērķtiecīgās izlases metode. „Pētnieks pārdomāti un apzināti atlasa visproduktīvāko izlasi, kuras pārstāvji spētu sniegt atbildes uz pētījuma jautājumiem. Pētījuma dalībniekiem ir jābūt personīgai pieredzei attiecībā uz pētījuma tēmu [...]” (Mārtinsone, 2011, 107. lpp.). Maģistra darba respondenti tiek mērķtiecīgi izvēlēti, meklējot viņus, ņemot vērā viņu saistību ar muzeju jomu un, pētot tieši LNMM izglītības programmas, tiek izvēlēti tie darbinieki, kuri ir visciešāk saistīti ar izglītošanas darbu muzejā.

Papildus daļēji strukturētajām intervijām tiek veikti arī kvalitatīvi iekļautie novērojumi LNMM izglītības programmu pasākumos. Novērojumi tiek izvēlēti kā papildus metode intervijām, jo tas palīdz salīdzināt intervijās iegūto informāciju par izglītības programmu pasākumu veidošanu un to izpildi reālajās situācijās. Pētnieciskus novērojumus var raksturot kā plānveidīgus, mērķtiecīgus, ilgstošus, patstāvīgus un tie norisinās noteiktā, dabiskā vidē (Kristapsone, 2008, Kroplijs, Rašcevska, 2011.). Novērojumu laikā, veicot sistematizētus pierakstus, var iegūt objektīvākus norises aprakstus. Apmeklējot LNMM izglītības programmas ietvaros notiekošos pasākumus ar novērojumu palīdzību šos pasākumus var vērtēt no apmeklētāju skatu punkta. Pētnieka līdzdalība izglītības programmu nodarbībās un interakcija ar citiem dalībniekiem novērotajā vidē padara to par iekļauto novērojumu (Miller and Brewer, 2003.). Pirms novērojumiem ir nepieciešams iepriekš definēt, kā tiks fokusēta novērojamā vide. Šī pētījuma gadījumā novērojumu laikā tiek aprakstīti izglītības programmu dalībnieki (viņu ārējās pazīmes, kā piemēram, vecums un dzimums), tiek aprakstītas arī

pasākuma aktivitātes un pielietotās metodes, kā arī izglītības programmu vispārīgā procesa norise un interakcijas. Citi izglītības programmu apmeklētāji nav informēti par pasākumos veiktajiem novērojumiem, kas līdz ar to, palīdz novērot indivīdu patiesās reakcijas un interakcijas, kas rodas muzeja pasākumu laikā. Papildus vienkāršu pierakstu veikšanai, novērojuma laikā, komunicējot ar citiem dalībniekiem, neformālu sarunu veidā, iespējams iegūt papildus informāciju, kas papildina novērojuma laikā redzēto.

6.2. Pētījuma ētikas pamatprincipi

Attiecībā uz interviju veikšanu arī uz tām attiecas vairāki ētikas jautājumi. Viens no galvenajiem priekšnoteikumiem ir veikt informētas piekrišanas vienošanos, izskaidrojot respondentam pētījuma mērķi un pamatojot to, kādu labumu var dot informācija, kas tiek iegūta intervijas laikā. Svarīgi ir pietiekami skaidri un saprotami izskaidrot iepriekšminētās lietas, lai respondenti netiku maldināti, kas varētu novest pie nekorektas pētījuma ētikas ievērošanas. Tāpat ir jādod arī respondentiem iespēju iepazīties ar intervijas transkriptiem vai pētījuma atskaiti (Mārtinsone, 2011.). Tas ir jādara tāpēc, lai pētījuma dalībnieki varētu pārliecināties, ka viņu viedoklis ir pētījumā atainots korekti, tā kā viņi to bija domājuši brīdī, kad dalījās ar savu informāciju. Jāievēro pētījuma dalībnieku identitātes pasargāšana, taču tā kā šajā gadījumā tās ir ekspertu intervijas, vienojoties ar respondentiem, tiek iegūta atļauja viņu vārdu izmantošanai. Tā kā ekspertu viedoklis ir iegūstams arī interneta portālos, presē un citos informācijas avotos, tad viņu profesionālā darbība un viedoklis var būt jau sabiedrībā zināms.

Veicot ikvienu pētījumu ir jāzina arī attiecīgie ētikas priekšnoteikumi, kas jāievēro lauka darba laikā. Attiecībā uz iekļautajiem novērojumiem, pētniekam ir jāņem vērā pētnieka diskretums, lai neietekmētu pētāmo vidi un dalībniekus. Tajā pašā laikā, jābūt pietiekami atvērtam, lai novērotajiem indivīdiem nerastos aizdomas par pētnieka klātbūtni un rīcību. „Pētniekam vienmēr vajadzētu brīdināt attiecīgās oficiālās vai neoficiālās personas par savu klātbūtni un mērķi” (Mārtinsone, 2011, 38. lpp.). Pirms lauka darba uzsākšanas – novērojumu veikšanas LNMM izglītības programmās, tika informēti pārstāvji no muzeja administrācijas par pētījuma norisi. Taču tā kā muzeju sfēra nav pārāk jutīga tēma sabiedrībā un izglītības programmu pasākumus var apmeklēt ikviens sabiedrības indivīds, tad novērojumos iegūta informācija nav konfidenciāla un ir pieejama ikvienam, kas apmeklē muzejā notiekošās nodarbības un lekcijas. Domājams, ka konkrētajā pētījumā ir mazāks risks, lai rastos kāda veida nevēlamas sekas, jo muzejā notiekošās nodarbības veido un vada profesionāļi, kā arī ir nodrošināta novēroto dalībnieku identitāte un konfidencialitāte, jo interakcija notiek caur neformālām sarunām, bieži vien nemaz neuzzinot apmeklētāju vārdus.

6.3. Datu analīzes metodes apraksts un pamatojums

Tā kā šajā pētījumā tiek izmantotas kvalitatīvās pētījuma metodes, lauka darbā iegūtie dati tiek analizēti ar datos pamatotās teorijas pieeju, kas tiek kombinēta ar teorijā virzītu datu analīzes pieeju. „Pamatoto teoriju visbiežāk lieto jomās, kuras nav plaši pētītas, vai lai gūtu jaunu ieskatu iepriekš pētītās jomās. Šajā dizainā pētnieki veido jaunu teoriju, kas ir lokalizēta, konkrētu dzīves situāciju kontekstā pētot noteiktas kultūras grupas sociālos procesus [...]” (Mārtinsone, 2011, 100. lpp.). Pētījuma ievadā jau aprakstīts, tas, ka muzeju sfēra pētīšana nav pārāk izplatīta socioloģijas jomā. Tāpēc datos pamatotās teorijas pielietošana šajā gadījumā var uzskatīt par piemērotu izvēli. Taču tā, kā viens no darba uzdevumiem ir noskaidrot, kādas LNMM izglītības programmas darbojas attiecīgi pēc sociālās mācīšanās teorijas, tad datu analīzē netiek viennozīmīgi izmantota tikai datos pamatotās teorijas pieeja. Tiek izmantoti galvenie datu kodēšanas principi, kas piemīt datos pamatotajai teorijai, taču analīze tiek virzīta arī balsoties pēc teorētiskās bāzes un galvenajām teorētiskajām kategorijām, kas tiek aprakstītas darba pirmajā daļā. Līdz ar to šajā maģistra darbā tiek kombinētas ne tikai dažādas mācīšanās teorijas perspektīvas, bet arī datu analīzes pieejas.

Lai pamatotās teorijas iegūtie dati varētu tikt izmantoti tālākā analīzē, ir nepieciešams veikt datu kodēšanu. Iegūtie kodi un kategorijas no intervijām un novērojumiem var tikt savā starpā salīdzināti. Kaut arī maģistra darbā ir izmantotas trīs teorētiskās pieejas ar datos pamatotās teorijas analīzes veidu ir iespējams salīdzināt un papildināt teorētiskajā daļā iegūtos galvenos jēdzienus un idejas ar interviju un novērojuma laikā iegūto informāciju. Balstoties uz pētījuma sākumā identificēto problemātiku un darbā izvirzītajiem mērķiem, tiek aplūkota interviju un novērojuma teksta fragmentos iegūtas informācijas jēga. Un vadoties pēc pētnieciskajiem jautājumiem iegūtā informācija tiek pielāgota pētījuma mērķu un interesējošās tēmas izziņai. Pētījuma pieņēmumi un jautājumi sākotnēji var būt samērā plaši, taču ar šīs analīzes metodi tie var tikt konkretizēti (Kropļijs, Raščevska, 2011.). Izmantojot šo analīzes metodi ir nepieciešams veikt datu kodēšanu.

Lai transformētu datus tiek izmantoti trīs galvenie kodēšanas veidi – atvērta, aksiālā un selektīvā kodēšana. Ar atvērto un aksiālo kodēšanu tiek identificēti galvenie mainīgie un izdalītas atsevišķas kategorijas (Mārtinsone, 2011.). Atvērtais kodēšanas procesā tiek teorētiski analizēti teksta fragmenti un izdalītas iegūto datu kategorijas. Aksiālajā kodēšanā tiek meklētas sakarības starp radītajām kategorijām un selektīvajā kodēšanas posmā „pētnieks integrē un bagātina izveidotās teorijas” (Mārtinsone, 2011, 224. lpp.). Kodus un kategorijas savā starpā salīdzina, lai nodrošinātu kategoriju piesātināšanu (*saturation*). Datu piesātināšana nozīmē to, kad nav nepieciešama jauna kategoriju izstrāde, jo tie vairs nesniedz jaunu,

noderīgu informāciju, kā arī vairs neveidojas jaunas attiecības starp izveidotajiem kodiem (Miller and Brewer, 2003.). Iegūto informāciju, salīdzina ar esošajām teorētiskajām perspektīvām, tādā veidā validizējot kodēšanas procesā atklātās kategorijas un jēdzienus. Datos pamatotās teorijas metodi var uzskatīt par spēcīgu metodi tādā ziņā, ka tā uzsver datu svarīgumu un liek pētniekam pievērst uzmanību tam, kādā veidā šie dati tiek sakārtoti analīzes procesā (Miller and Brewer, 2003.). Kā redzams, tad datu analīzes posmam ir jābūt ļoti sistematizētam, lai no tā varētu iegūt pietiekami kvalitatīvu informāciju, kas var tikt pielietota pētījuma secinājumu izdarīšanai un diskusijas veidošanai.

6.4. Interviju apraksts

Lai iegūtu intervijas ar LNMM pārstāvjiem un ekspertiem, katrs no respondentiem vispirms tiek uzrunāts caur e-pastu, personīgi sūtot uzaicinājumu sniegt interviju. Lai iegūtu plašāku ekspertu loku, tiek uzrunāti arī pārstāvji no Baltijas Muzeoloģijas veicināšanas biedrības un Latvijas muzeju biedrības, taču no šīm divām organizācijām atbilde netiek iegūta vai arī saņemts atteikums. Visas pētījumā veiktās daļēji strukturētās intervijas tiek ierakstītas audio formātā, lai pēc tam varētu pārrakstīt kvalitatīvus transkriptus un no iegūtajiem datiem varētu veikt analīzi. Kopumā tiek veiktas septiņas intervijas un vienas intervijas vidējais ilgums ir 40 minūtes. Interviju jautājumi muzeju ekspertiem nedaudz atšķiras no jautājumiem, kas tika uzdoti tieši LNMM pārstāvjiem (skatīt 1. un 2. pielikumu). Visas veiktās intervijas noritēja vienlīdz veiksmīgi un bez traucēkļiem. Pirms intervijas tiek izskaidrots pētījuma mērķis un veikta mutiska vienošanās par interviju ierakstīšanu un no tām iegūtās informācijas iekļaušanu maģistra darbā.

Pirmā eksperta intervija tiek veikta ar Kultūras ministrijas Kultūrpolitikas departamenta Muzeju nodaļas vadītāju Jāni Garjānu (skatīt 3. pielikumu). Intervija norisinās 2016. gada 8. martā pulksten 15.00 Kultūras ministrijas telpās. Intervija ilgst aptuveni vienu stundu. Šajā intervijā tiek sniegta informācija par muzeju nozares situāciju Latvijā un muzeju darbības nozīmi un lomu sabiedrībā.

Otra no ekspertu intervijām, kas tiek veikta ir intervija ar Inetu Zelču Sīmansoni, kas ir domnīcas „Creative Museum” radītāja. Respondentei vispirms tika nosūtīts e-pasts ar uzaicinājumu piedalīties pētījumā un pēc tam, kad tika saņemts viņas apstiprinājums, tika veikta vienošanās par intervijas laiku un vietu.

"Creative Museum" ir eksperimentāla un neatkarīga domnīca, kas analizē muzejus, meklē stratēģiskus risinājumus un piedāvā profesionālus padomus. Radošais muzejs ir zināšanu, pieredzes, inovāciju un radošuma apmaiņas vieta. Domnīcas mērķis ir būt muzeju nozares radošuma avangardā – apliecinot kompetenci un profesionālo varēšanu, motivējot darboties komandā un iedvesmojot ar kritiskas analīzes palīdzību (Kultūras ministrija, 2016.).

Respondente ir uzskatāma par ekspertu, jo viņa ir studējusi Lesteras Universitātē un ir bijusi arī Latvijas Muzeju biedrības valdes locekle, strādājusi ar LNMM un sadarbojoties ar Latvijas Kultūras Akadēmiju, veido dažādus informatīvus pasākumus saistībā ar muzeju darbību. Intervija norisinājās 2016. gada 14. martā, Rīgā restorānā „Tinto” pulksten 15.00 un ilga aptuveni stundu.

Piecas intervijas tika veiktas ar LNMM darbiniekiem. Tika intervēts viens darbinieks no katras struktūrvienības, kurš atbild par izglītības darbu konkrētajā muzejā. Daļēji strukturēto interviju vadlīnijas visiem LNMM darbiniekiem bija vienādas. Intervijas laikā katras struktūrvienības darbinieks pastāstīja to, kā izglītības darbs tiek organizēts konkrētajā muzeja ēkā. Interviju respondenti no LNMM ir muzeja profesionāļi ar vairāku gadu pieredzi izglītības programmu pasākumu veidošanā un vadīšanā.

Vispirms intervēta Dekoratīvās mākslas un dizaina muzeja izglītības programmu kuratore Kristīne Šica. Intervija norisinājās Dekoratīvās mākslas un dizaina muzeja telpās, 2016. gada 15. martā pulksten 11.30 no rīta.

Otra intervija norisinājās 2016. gada 15. martā pulksten 13.00 izstāžu zālē „Arsenāls”. Intervija ir ar izstāžu zāles „Arsenāls” izglītības programmu kuratori, mākslinieci Diāna Dimza- Dimme.

Trešā intervija tiek veikta ar Romana Sutas un Aleksandas Beļcovas muzeja komunikāciju speciālisti, mākslas zinātnieci Elvija Pohomovu. Intervija norisinās Romana Sutas un Aleksandras Beļcovas muzeja telpās, 2016. gada 16. martā pulksten 14.00.

Ceturtā intervija norisinās 2016.gada 17.martā, pulksten 11.00 un tiek intervēta Mākslas muzeja „Rīgas Birža” izglītības programmu kuratore Ieva Andžāne. Intervija veikta „Rīgas Biržas” telpās.

Pēdējā intervija ar LNMM pārstāvi notika 2016. gada 18. martā, pulksten 15.00 mākslas muzeja galvenajā ēkā K. Valdemāra ielā. Šajā tikšanās reizē tiek intervēta LNMM izglītības darba vadītāja Marta Pallo (skatīt 4. pielikumu). Marta Pallo intervijā stāsta par LNMM vispārīgo pieredzi izglītības programmu veidošanu un attīstību vairāku gadu garumā, kā arī LNMM sadarbības tīkliem.

6.5. Novērojumu apraksts

Šī maģistra darba praktiskajā daļā tika veikti vairāki novērojumi, lai uzzinātu, kas notiek LNMM izglītības programmas pasākumos. Novērojumu laikā tiek veiktas rakstiskas piezīmes, piefiksējot notiekošās situācijas laiku un mijiedarbes. Novērojumi tika dokumentēti saskaņā ar iepriekš izstrādātu novērojuma kategoriju lapu (skatīt 5. pielikumu), kas ļāva fiksēt un vēlāk analizēt novērojamās vienības. Kopumā pētījuma ietvaros trīs mēnešu laikā tika

apmeklētas piecas lekcijas un viens radošo darbnīcu pasākums. Šajā laika periodā visvairāk pasākumu notika tieši Dekoratīvās mākslas un dizaina muzejā, tāpēc arī šajā struktūrvienībā tika apmeklētas vairāk lekcijas nekā citās LNMM ēkās. Daži no LNMM struktūrvienību muzejiem netika apmeklēti vispār, taču pieejamajos dokumentos ir iegūstama informācija par to kādas izglītības programmas notiek arī citās muzeja ēkās. Pirms katra izglītības pasākuma apmeklēšanas, mākslas muzejs elektroniskā formātā uz apmeklētāju e-pastiem izsūta arī lekciju un nodarbību aprakstu par katru no programmas piedāvājumiem. Novērojuma laikā tiek veiktas nelielas sarunas ar muzeja pedagogiem, apmeklētājiem, kā arī veikta personīga iesaiste radošo darbnīcu aktivitātēs.

Pirmais novērojums veikts izglītības programmas „Klasiskās vērtības” lekcijās. Pirmā lekcija no programmas „Klasiskās vērtības” cikla bija lekcija „Tapešu dizaina tendences Latvijā 20. gadsimta sākumā”. Pasākums bija par maksu un norisinājās 2016. gada 20. janvārī Dekoratīvās mākslas un dizaina muzejā, kas ir viena no LNMM struktūrvienībām. Lekcijas vadītāja ir Latvijas mākslas zinātniece Laura Lūse, kas stāsta par savu pētījumu. Tas tiek pasniegts kā unikāls pētījums, jo iepriekš Latvijā netika pētīts tapešu dizains, ņemot vērā to cik daudz šādi tapešu fragmenti ir saglabājušies. Lūkojoties no personiskā viedokļa, lekcija nebija uztverama tik vienkārši, jo tajā izmantota specifika leksika, kas atbilstoša īpaši zinātnieces pētījumam. Taču lekcijā atrodas apmeklētāji, kuri, šķiet ir sfēras zinātnieki, līdz ar to aktīvi dalās savos komentāros un diskusijā ar lektori.

Arī otrais novērojums tika veikts Dekoratīvās mākslas un dizaina muzejā. Tika apmeklēts sarunu cikla „Vārds Latvijas dizaineriem” lekcija „"Ikdiens": dizains, kuru redzam, lietojam ik-dienā”. Šī cikla pasākumi norisinās jau ceturto gadu un šī bija sezonas atklāšanas pirmā lekcija. Novērojums notiek 2016. gada 27. janvārī (skatīt 6.pielikumu). Visas „Vārds Latvijas dizaineriem” ir iespējams apmeklēt bez maksas un bez iepriekšējas pieteikšanās. Pasākumā uzstājās vairāki savas nozares profesionāļi – grafikas dizainere Maija Rozenfelde, aģentūras "Cube" izpilddirektors Ansis Šķibusts un kompānijas "Giraffe360" īpašnieks Mikus Opelts. Šie pārstāvji stāsta par sava darba specifiku un ikdienā lietotu produktu veidošanas procesu.

Trešais novērojums veikts 2016. gada 28. janvārī Mākslas muzejā „Rīgas Birža”. Lekciju cikla ietvaros „Telpa, tērps un tēls” apmeklēta lekcija „Rēriha miera karogs un garīgā dimensija mākslā”. Lekcijā piedalījās Dr.art. Anita Uzulniece un Latvijas Rēriha biedrības prezidents Alvilis Hartmanis. Lekcijas „Rīgas Biržā” ir par maksu un uz tām ir nepieciešams iepriekš pieteikties. Lekcijā tiek stāstīts par zīmēm un simboliem, ko Nikolajs Rērihs ir izmantojis savos mākslas darbos, kā arī runāts par pasaulē aktuālu tēmu atainojumu citās

mākslas nozarēs, piemēram, mākslas filmās. Lai apmeklētājiem labāk parādītu aktualitāšu nozīmi, tiek demonstrētas prezentācijas, kā arī mākslas filmas, izskaidrojot to vēstījumu.

Ceturtais novērojums norisinās 2016. gada 17. februārī Dekoratīvās mākslas un dizaina muzejā. Tiek apmeklēta programmas „Klasiskās vērtības” otrā lekcija „Art Deco stils un rūpnieciskā māksla Latvijā”. Lekciju vada mākslas zinātniece Ilze Martinsone, kura stāstīja par izpētītajiem atklājumiem attiecībā uz konkrēto tēmu. Prezentācijas veidā demonstrēta rūpnieciskās mākslas attīstība Latvijā, kā arī rādīti piemēri ar attiecīgā laikmeta raksturīgākajiem priekšmetiem un to pielietojumu. Šī lekcija bija par maksu un, ņemot vērā lielo atsaucības līmeni iepriekšējā „Klasiskās vērtības” cikla pasākumā, programmas rīkotāji aicināja apmeklētājus iepriekš pieteikties.

Piektais novērojums tiek veikts „Vārds Latvijas dizaineriem” otrajā lekcijā „Identitāte: dizainā izmantoti vietējie dabas resursi”, kas norisinājās Dekoratīvās mākslas un dizaina muzejā 2016. gada 24. februārī. Pasākumā uzstājas dizainers Edgars Ameriks, produktu dizainere Beate Šņuka un dizainere Madara Putna. Katrs no lekcijas dalībniekiem stāsta par savu darbības sfēru, produktu ražošanu un jaunākajām inovācijām dizaina priekšmetu radīšanā.

Sestais novērojums veikts 2016. gada 19. martā un norisinās Dekoratīvās mākslas un dizaina muzeja „Ģimenes dienas” Lieldienu pasākuma laikā „Pavasara saulgriežu mistērija”, kas notika izstādes "Ceļojums uz Nekurieni" ietvaros. Šī pasākumā laikā muzeja apmeklētāji tika aktīvi iesaistīti dažādās radošajās darbnīcās – audumu apdrukas darbnīcā, puzuru veidošanas darbnīcā un citās darbnīcās, apgūstot dažādas rotājumu veidošanas tehnikas. Pasākuma ietvaros apmeklētājiem bija iespēja, muzeja darbinieka vadībā, doties interaktīvā pastaigā pa aktuālo izstādi.

7. MĀCĪŠANĀS MUZEJĀ

Analizējot iegūto informāciju no daļēji strukturētajām intervijām un novērojumiem, šajā nodaļā tiek pārbaudīti iepriekš aprakstīto teoriju galvenās idejas un to saistība ar empīriskajiem datiem, saskaņā ar pētījuma sākumā izvirzītajiem jautājumiem un uzdevumiem. Pirmkārt, sociālās mācīšanās teorijas pieņēmums par to, ka zināšanas tiek radītas praktiskas mācīšanās procesā. Vienā vidē indivīdiem krustojot savas sociālās pasaules un kopīgi daloties pieredzē tiek iegūta vienota izpratne par apkārtējo pasauli un tiem jautājumiem, par kuriem notiek mācīšanās. Otrkārt, caur robežobjektu teorijas perspektīvu tiek noskaidrots, kas muzejā var kalpot kā robežobjekts, kā arī to, cik liela nozīme ir autoritatīvam tēlam muzejā, respektīvi – izglītības programmu pedagogam. Un, treškārt, balstoties Pjēra Burdjē kultūras un sociālā kapitāla idejās, tiek aplūkots tas, kā caur tiem procesiem, kas saistīti ar dalīšanos pieredzē un tās gūšanu, vienlaikus apmeklētāji gūst arī kultūras un sociālo kapitālu, kā arī jaunas zināšanas. Tā kā visu teorētisko perspektīvu svarīgs faktors ir sociālu tīklu veidošana gan apmeklētāju starpā, gan muzeja līmenī, tiek aplūkots kā veidojas šie tīkli un kā tos var iedalīt, lūkojoties no muzeja perspektīvas. Izmantojot datus pamatotās teorijas analīzes metodi, no intervijām tiek iegūta informācija, kas netiek detalizēti pētīta darba teorētiskajā daļā. Līdz ar to, tiek papildināta teoriju idejas ar datiem, kas radušies analizējot intervijas un novērojumus.

7.1. LNMM izglītības programmu piedāvājums

Izglītības programmas, kas ir pieejamas LNMM ir samērā daudz. Katrai muzeja struktūrvienībai ir sava darbības specifika, līdz ar to, tās tiek pielāgotas katras ēkas darbības virzienam. Lai saprastu, kādas ir muzejā izmantotās sabiedrības izglītošanas formas, metodes un aktivitātes var veikt iedalījumu starp dažādu izglītības programmu pasākumiem. Tā kā LNMM izglītības pasākumi regulāri mainās atkarībā no izstādes un sabiedrības interesēm, tad tiek veidots neliels pārskats par to, kādus izglītības programmu pasākumus muzejs piedāvājis apmeklētājiem. Tabulā netiek iekļauta informācija par LNMM galveno ēku, jo tā tiek atklāta 2016. gada 4. maijā. Tiek iekļauta informācija par tām izglītības programmām, kas ir domātas tieši pieaugušo un ģimeņu auditorijai, jo galvenais pētījuma fokuss ir tieši uz parasto apmeklētāju iespējām mācīties muzejā. Iekļautās izglītības programmas ir tās, kuras ir bijušas aktuālas LNMM pagājušajā – 2015. gadā un arī šogad laikā, kad tiek veikts šis pētījums.

LNMM struktūrvienību izglītības programmu piedāvājums

Muzeja struktūrvienība	Klasiska pieeja	Iekļaujoša pieeja	Cita veida pasākums
Izstāžu zāle „Arsenāls”	„Sarunas muzejā”, „Stunda muzejā”;	„Es un māksla”, Radošās darbnīcas „Klasika vienmēr modē”, „Nāc muzejā!”.	Pasākums: „Ars Rezumē”.
Dekoratīvās mākslas un dizaina muzejs	Lekciju cikli: „Klasiskās vērtības”, „Vārds dizainam”, „Sarunas muzejā”.	Ģimenes dienas, Radošās darbnīcas, Dzimšanas diena muzejā, „Nāc muzejā!”	Dzimšanas diena muzejā.
Mākslas muzejs „Rīgas Birža”	Lekciju cikli: „Telpa, tērps un tēls”, „Terra incognita”.	Ģimenes dienas, Radošās darbnīcas, „Nāc muzejā!”.	Dzimšanas diena muzejā; Pasākums: „Pérola barroca”.
Romana Sutas un Aleksandras Beļcovas muzejs	Lekciju cikli: „Modernisma laboratorijas”, „Sarunas muzejā”.	Radošās darbnīcas, „Nāc muzejā!”.	

Klasiskās pieejas kategorijā tiek iedalīti pasākumi, kuros apmeklētājiem samērā pasīva loma. Tie ir dažādi lekciju cikli, kuru laikā indivīdi iet uz muzeju, lai klausītos dažādu ekspertu lekcijas par mākslas aktualitātēm, veiktajiem pētījumiem vai tēmām, kas saistītas ar konkrēto izstādi vai pasākumu ciklu.

Iekļaujošās pieejas kategorijā ietilpst tie muzeja izglītības programmu pasākumi, kas mudina cilvēkus līdzdarboties piedāvātajās aktivitātēs. Apmeklētāji paši var iesaistīties pasākumos, zīmēt, apdrukāt, veidot u.tml.

Kategorijā „cita veida pasākumi” tiek iekļauti tāda veida muzeja pasākumi, kam ir vairāk izklaidējošs raksturs, piemēram, koncerti, performances un cita veida muzikālas vai teātra mākslas uzstāšanās. Pie cita veida pasākumiem tiek iekļauts LNMM piedāvājums jaunākajiem apmeklētājiem nosvinēt muzejā arī savu dzimšanas dienu. Lai arī šādu pasākumu nevar uzreiz asociēt kā izglītības programmas pasākumu, tā laikā kopā ar muzeja pedagogu tiek aplūkota muzeja aktuālā izstāde un vēlāk tiek veikti radoši uzdevumi.

Interviju laikā atklājās, ka viena no visvecākajām LNMM izglītības programmām ir „Es un māksla”, kas muzejā norisinās jau 15 gadus. „Tā ir programma, kurai ir jau 15 gadi, ko aizsāka māksliniece, gleznotāja Aija Zariņa Valdemāra ielas ēkā” (Diāna Dimza-Dimme, 15.03.2016.). Lai arī šī izglītības programma sākotnēji ir aizsākusies, kā eksperiments, laika

gaitā tika iegūta pieredze, kā šo programmu veidot un sekmīgi piemērot apmeklētāju vajadzībām.

Domājams, ka viena no populārākajām LNMM izglītības programmām ir „Vārds dizainam”, kas jau ceturto sezonu norisinās Dekoratīvās mākslas un dizaina muzejā. Šajā izglītības programmā tiek iekļauti vairāki pasākumi. Pirmkārt, tas sarunu cikls „Vārds Latvijas dizaineriem”, kas ir domāts pieaugušo auditorijai. Sarunu cikla laikā notiek tikšanās ar vairākiem Latvijas dizaineriem un dizaina sfēras speciālistiem, kas apmeklētājus iepazīstina ar savu darbu un aktualitātēm. Otrkārt, tās ir radošās darbnīcas tieši skolēnu auditorijai un, treškārt, tās ir radošās darbnīcas pieaugušajiem, kas norisinās kopā ar kādu Latvijas dizaineri.

Muzeja izglītības programmas ir iekļaujošas ne tikai tādā ziņā, ka tās iekļauj apmeklētājus dažādās aktivitātēs un aicina līdzdarboties, bet tās ir iekļaujošas no tās perspektīvas, ka tās ir pieejamas dažādām sabiedrības grupām. Kā piemēru var minēt „Rīgas Biržas” izglītības programmas, kas vērstas tieši uz auditoriju, kas ir invalīdi vai cilvēki ar īpašām vajadzībām. *„Mums bieži uz Biržu nāk grupas ar garīgās attīstības traucējumiem. [...] Ar redzes, kustību un dzirdes traucējumiem - praktiski visas šīs te grupas mēs nosedzam”* (Ieva Andžāne, 17.03.2016.). Muzejs domā par to, kā būt pēc iespējas atvērtākam ar savām izglītības programmām, lai tajās varētu piedalīties dažādas apmeklētāju grupas. Vēl šobrīd norisinās visās muzeja ēkās, kā arī ne tikai mākslas muzejā ir projekts „Nāc muzejā!”. Šī projekta laikā notiek radošās darbnīcas vispārīzglītojošo skolu audzēkņiem un bērniem, jauniešiem ar invaliditāti no speciālajām izglītošanās iestādēm (LNMM, 2016.).

Kopumā var teikt, ka LNMM izglītības programmu piedāvājums ir samērā plašs. Tas arī tiek iedalīts atšķirīgi dažādām auditorijām, dažādām vecuma grupām un dažādām apmeklētāju interesēm. *„[...] mākslas muzeja piedāvājums ir viens no visplašākajiem, tiek padziļināti strādāts ar dažādām sabiedrības grupām”* (Ieva Andžāne, 17.03.2016.). Kā jau tika aprakstīts, muzejā ir izglītības programmas pieaugušajiem un īpašas programmas tieši sadarbībai ar skolēnu grupām. Ir vairāki pasākumi, kuri norisinās vairākās muzeja struktūrvienībās, taču to saturs tiek piemērots konkrētajam muzejam. Pasākumā izmantotā metode un pasniegšanas stils paliek tāds pats, taču atkarībā no izstādes, kuras ietvaros pasākums norisinās, mainās lektori, tēmas un darba materiāli.

7.2. LNMM izglītības programmu norise un aktivitātes

Lai saprastu, kas konkrēti norisinās izglītības programmu pasākumu laikā un kādas formas, metodes un aktivitātes muzejs izmanto, lai izglītotu sabiedrību, ir nepieciešams uzskaitīt kādas aktivitātes vispār tiek veiktas jau iepriekšējā nodaļā aprakstītajās programmās.

Kā pirmo aktivitāšu formu var minēt muzejā notiekošos lekciju un sarunu ciklus. Veicot novērojumus, tika apmeklētas piecas lekcijas. Visas lekcijas norisinājās samērā brīvā formā. Tā kā lekcijas tiek iedalītas pie tradicionālas izglītošanas pieejas, tad tajās izmantotās metodes ir jau apmeklētājiem pazīstamas un apmeklētāji netiek aktīvi iesaistīti. Muzejā notiekošās lekcijas notiek klasiskā veidā – auditorijas priekšā atrodas sfēras speciālists, kas runā par lekcijas tēmu, kā arī demonstrē vizuālus materiālus. Pēc lekcijas skatītājiem tiek dota iespēja uzdot jautājumus un veidot diskusiju ar lektoru. Lai arī muzeja vide nav tipiska, formāla mācīšanās vide, lekciju process tajā norisinās līdzīgi kā akadēmiskās lekcijās augstskolu vidē. Tas, ko apmeklētājs lekcijas laikā iemācās, ir atkarīgs no viņa paša interesēm, jo iegūtās apmeklētāju zināšanas nekādā veidā netiek pārbaudītas. Galvenais ir tas, vai apmeklētājs pats it kā paņem sev kaut ko līdzīgu no šī pasākuma. Vienā no novērojumiem „Vārds dizainam” lekcijā (novērojums, 27.01.2016.), runājot ar apmeklētāju, izskanēja ideja par to, ka šajās lekcijās ir interesanti uzzināt lietas, par kurām iepriekš apmeklētājs nav iedomājies, lai arī šos objektus nav specifiski saistījis ar mākslas vai dizaina sfēru.

Otra aktivitāšu forma ir radošās darbnīcas. LNMM piedāvā plašu spektru ar radošo darbnīcu aktivitātēm. Tās ir auduma apdrukas – sietspiedes darbnīcas, vilnas velšanas darbnīcas, koka spiedogu darbnīcas, kā arī zīmēšanas nodarbības (LNMM, 2016.). Darbnīcu laikā muzeja pedagogs iesaista apmeklētājus aktivitātēs, kas tiek veiktas attiecīgajā darbnīcā. Apmeklētājiem vispirms tiek pastāstīts un nodemonstrēts, kas tiks darīts un tad ļauj apmeklētājiem pašiem iesaistīties un radīt savu versiju tam darbam, kas tiek darīts. (novērojums, 19.03.2016.). Muzeja pedagogs stāsta apmeklētājiem, kāda ir labākā tehnika, lai darbs izdotos pēc iespējas labāks, kā arī palīdz, ja ir radušās grūtības. Radošo darbnīcu laikā apmeklētāji var uzzināt par dažādām mākslas tehnikām un darbnīcas ietvaros tās arī praksē izmēģināt. Ļaujot apmeklētājam darboties līdzīgu pašam, tiek raisīta radošā domāšana, kā arī veidota īpašāka muzeja apmeklēšanas pieredze.

Trešā forma ir izklaidējošie pasākumi, kuri iedalīti iepriekš veidotās tabulas trešajā kategorijā. Tie ir kultūras pasākumi, kas norisinās muzeja telpās. Tie nav viennozīmīgi raksturojami kā pasākumi, kuru galvenā prioritāte ir sabiedrības izglītošana, taču savā veidā apmeklētājiem tiek parādīts kaut kas jauns un iepriekš neredzēts. Šie pasākumi vienmēr tiek pielāgoti tām izstādēm vai tematikai, kas norisinās konkrētajā struktūrvienībā. Kā intervijā stāstīja Romana Sutas un Aleksandras Beļcovas muzeja pārstāve Elviņa Pohomova „[...] *te arī bija kaut kāds pasākums ar baletskolas meitenēm. Jo māksliniekiem meita bija balerīna*” (Elviņa Pohomova, 16.03.2016.).

„Rīgas Biržā” notiekošajā pasākumu ciklā „Perola barroca” norisinās senās mūzikas koncerti. „*Cikla laikā patstāvīgajā ekspozīcijā pie glezniecības, pie visiem oriģinālajiem*

darbiem notiek senās mūzikas koncerti. Nodarbības sākumā iespējams kāds arī pastāsta par šiem skaņdarbiem vai uztaisa kādu ekskursiju. Tas nav tā, ka tikai atnāk un paklausās seno mūziku” (Ieva Andžāne, 17.03.2016.). Koncerta laikā muzejs cenšas apmeklētājiem radīt noskaņu, labākai pieredzes gūšanai šī pasākuma laikā. Kā muzeja pārstāve pauda, tad šis pasākums nav tikai vienkāršs koncerts. Tajā tiek iekļauti stāstījuma elementi, ekskursijas, lai apmeklētājs iegūtu sev kaut ko vairāk par vienkāršu muzikālu izklaidi muzeja telpās.

Kā vēl vienu piemēru izklaidējošajai pasākumu formai var minēt izstāžu zālē „Arsenāls” notiekošo kultūras un izklaides programmu „Ars Rezumē”, kas muzejā norisinās jau astoņus gadus. „Ars Rezumē” ietvaros izstāžu noslēgumā notiek vairāki ar izstādi tematiski vai konceptuāli saistīti pasākumi – koncerti, deju un teātra performances, kino vakari u.c. (LNMM, 2016.). „Arsenāla” izglītības programmu kuratore skaidro, ka šādi pasākumi ir „[...]tāda mācīšanās caur katra indivīda pieredzi, kad viņš atnākt uz šo te pasākumu. Tā ir mācīšanās caur šo te ļoti tiešo stāstījumu un pieredzi” (Diāna Dimza-Dimme, 15.03.2016.). Kā redzams, tad viens no galvenajiem faktoriem šādu pasākumu veidošanā un to saistīšanā ar sabiedrības izglītošanu ir apmeklētāju pieredzes veidošana, izjūtu stimulēšana, lai emocionālā vai citādākā veidā radītu pozitīvu pieredzi, ar ko apmeklētājs var vēlāk dalīties un stāstīt citiem indivīdiem.

7.3. Mācīšanās process muzejā

Pētījuma sākumā tika minēta sociālās mācīšanās teorija un aprakstīts tās vizuālais modelis. Svarīgi būtu izprast, kā šī aprakstītā teorija sasaucas ar mācīšanās procesu, kas norisinās muzejā. Svarīgākie elementi sociālās mācīšanās procesā ir pieredzes apmaiņa un kopienas koncepts (Wenger, 2000.). Lielākajā daļā interviju atklājās, ka katrai muzeja struktūrvienībai jau pastāv noteikts apmeklētāju kopums, kas regulāri nāk uz konkrēto struktūrvienību un tās pasākumiem. „[...]mākslas muzeja auditorija no visas sabiedrības varētu būt aptuveni 20%” (Marta Pallo, 18.03.2016.). Varētu teikt, ka šādā gadījumā mākslas muzejam jau pastāv sava konkrētā kopiena. Tajā pašā laikā, lai arī tas ir viens mākslas muzejs, katru no muzeja struktūrvienībām apmeklē atšķirīgas apmeklētāju grupas. Visās veiktajās intervijās atklājās tas, ka konkrētajai struktūrvienībai ir savs unikālais apmeklētāju kopums un tie cilvēki ir jau muzejam zināmi. Lai arī uz muzeju nāk atšķirīgi skatītāji atkarībā no tajā notiekošās izstādes, šie cilvēki jau tiek uztverti kā regulārie apmeklētāji, kas līdz ar to veido daļu no mākslas muzeja kopienas.

Pieredzes veidošana ir svarīgs mācīšanās aspekts, kā arī muzeju apmeklētāju intereses izraisīšanas un piesaistīšanas instruments. Tas tiek minēts arī dažādos pētījumos un parādījās arī intervijās ar LNMM pārstāvjiem. Iepriekš aplūkojot sociālās mācīšanās teoriju, vieni no

galvenajiem elementiem veiksmīgam mācīšanās procesam ir pieredzes apmaiņa un pieredzes nepārtrauktība. Tas ir nepieciešams, lai veicinātu cilvēkus atgriezties un stimulēt viņus turpināt sevi attīstīt un izglītot izmantojot muzeja piedāvājumu. Runājot par pieredzes gūšanu un apmaiņu, muzeju speciālisti interviju laikā minēja to, kā pieredzes nozīme mainās katras auditorijas ietvaros.

„Skolām un studentiem tas vairāk balstās zināšanu ieguvē. Bērniem un pirmskolas vecuma bērniem tā vairāk ir uz pieredzi balstīta. Tā vairāk ir attīstoša pieredze, nevis zināšanu ieguve. Protams, tas neizslēdz arī to, ka skolas vecuma un studentiem arī tā ir attīstoša pieredze. [...] Pieaugušajiem un it īpaši senioriem tā ir tāda pieredzes nodošanas platforma, kurā viņi apmainās viens ar otru ar šīm pieredzēm” (Marta Pallo, 18.03.2016.).

Kā redzams, tad līdzīgi kā jau tas tika aprakstīts sociālās mācīšanās teorijā uz muzeju nāk cilvēki katrs savu unikālo pieredzi. Un esot mijiedarbībā ar citiem apmeklētājiem, muzeju pedagogiem notiek pieredzes apmaiņa, indivīds uzkrāj pieredzi sevis attīstīšana un, ja pieredzes apmaiņa ir bijusi sekmīga, tad apmeklētājs atgriezīsies. Ja ir izraisīta interese un veikta kvalitatīva pieredzes apmaiņa tiek iegūta šī atgriezeniskā saite un pieredzes nepārtrauktības process. *„Viņš iegūst citu pieredzi. Un pilnīgi citu skatījumu uz ierastām lietām. Tā pieredze ir cita. Un tad visas klasiskās pieredzes – gan viņš paplašina savu redzesloku, gan viņš iepazīstas un socializējas ar citiem cilvēkiem, var radoši izpausties un radoši domāt”* (Diāna Dimza-Dimme, 15.03.2016.). Kā redzams tad dalīšanās pieredzē un tās gūšana muzejā nav viennozīmīgi saistāms tikai ar zināšanu gūšanu. Mācīšanās process norit citādāk un tas ietver vairākus elementus, kas kopumā veido pieredzi, kas līdz ar to sniedz apmeklētājam kaut kāda veida jaunu informāciju, zināšanas. Arī šķietami pašsaprotama mijiedarbība un interakcija ar citiem apmeklētājiem muzeju izglītības programmu laikā ir mācīšanās. Taču to ne vienmēr var saprast kā mācīšanos tās klasiskajā izpratnē.

Novērojumu laikā redzot, kā notiek interakcija starp apmeklētājiem, muzeja darbiniekiem un lektoriem muzejā redzams, cik svarīga lekcijas un darbnīcas tēma. Taču papildus ieguvums apmeklētājiem mijiedarbojoties vienam ar otru un veidojot savus darbus radošajās darbnīcās ir kultūras kapitāls, kas tiek iegūts šī procesa laikā. Kultūras un sociālā kapitāla radīšana, izplatīšana un iegūšana ir viens no mācīšanās iznākumiem. Atsevišķās lekcijās bija apmeklētāji, kuriem jau bija iepriekšējas zināšanas par lekcijas tēmu, līdz ar to viņiem bija iespēja dalīties savās zināšanās, pieredzē ar citiem apmeklētājiem, lektoriem, rosinot diskusijas. Izglītības programmu pasākumu laikā iesaistītie indivīdi dalās ar savu pieredzi, kapitālu, tādā veidā pilnveido savas zināšanas un prasmes. Kultūras kapitāla pieaugums novērojuma laikā tika vērtēts interpretatīvi, veicot sarunas ar citiem apmeklētājiem, kā arī var pieminēt to, ka vērtējot subjektīvā līmenī, izglītības programmas deva jaunu pieredzi, kas papildināja kultūras kapitāla bagāžu.

7.4. Komunikācijas nozīme mācīšanās procesā

Iepriekš tika minēts, ka izglītības programmas tiek veidotas, pielāgojoties muzeja auditoriju vēlmēm un vajadzībām. Atgriezeniskā saite ir svarīga ne tikai pieredzes turpināšanai, bet savstarpējai muzeja un auditorijas izpratnei. Ja abas puses savstarpēji saprotas, izprot viens otra vajadzības un vēlmes, izglītību programmu pasākumi ir daudz veiksmīgāki un saskarsme ar apmeklētājiem ir daudz sekmīgāka. „[...] muzejam ir ārkārtīgi svarīgi saprast un izzināt mācību vajadzības, [...] meklēt to, kas auditorijai, kuru muzejs vēlas uzrunāt, ir interesants un vajadzīgs” (Jānis Garjāns, 08.03.2016.). Praktiski visās intervijās, gan ar LNMM pārstāvjiem, gan ar ārpus muzeja speciālistiem, jautājot par veiksmīgu izglītības programmu un muzeja darbību izskanēja, ka pats galvenais ir komunikācija. Komunikācija ar apmeklētājiem raisa interesi, izpratni un liek justies viņiem piederīgiem un vajadzīgiem muzejam. Caur komunikācijas procesu muzejam ir jāprot uzrunāt auditoriju, izprast, ko tā vēlas. Tās ir it kā vienkāršas lietas – spēja uzrunāt, uzklausīt un izskaidrot, taču tām ir liela nozīme darbam ar apmeklētājiem it īpaši, ja muzejs vēlas jēgpilni veikt savu sabiedrības izglītošanas funkciju. Ja muzejs nezina kādas ir sabiedrības vēlmes, tam ir ļoti grūti sniegt tai nepieciešamo piedāvājumu. Tajā pašā laikā muzejam ir jāprot apmeklētājam saprotamā veidā izskaidrot tās lietas, ko indivīds, atnākot uz muzeju ierauga. „*gribu, lai muzejs, nevis raksta tās anotācijas sev un saviem zinātniekiem vai vēsturniekiem, bet lai viņš raksta man, kurš nezina šo tēmu*” (Ineta Zelča Sīmansone, 14.03.2016.). Lai arī muzejs ir kultūras institūcija, kurai ir gan akadēmiska, gan zinātniska darbība, tam ir jābūt izprotamam, lai arī tā sabiedrības daļa, kas nav profesionāli konkrētajā sfērā, spētu sekot līdzi un iegūt sev zināšanu labumu.

Arī izglītības programmu pasākumos LNMM pārstāvji min, ka ļoti svarīgs ir tiešais kontakts ar apmeklētāju un muzeja pedagoga empātijas spējas (Ieva Andžāne, 17.03.2016.). Novērojumu un interviju laikā varēja izdalīt vairākus interakcijas līmeņus. Tie bija, pašu apmeklētāju savstarpējā interakcija, apmeklētāju un muzeja darbinieku interakcija, kā arī tā interakcija, kas norisinās ārpus muzeja telpām, kas ir tālāka informācijas nodošana sabiedrības daļai, kas, iespējams, nebija muzeja izglītības programmu pasākumā. Veicot novērojumu Dekoratīvās mākslas un dizaina muzeja „Ģimenes dienā” varēja redzēt, ka apmeklētāji paši savā starpā pārrunā izstādē redzēto, kā arī dalās ar savām asociācijām, kas radušās radošo darbnīcu vai ekskursijas laikā (novērojums, 19.03.2016.). Brīdi, kad muzejs cenšas izprast apmeklētāju vēlmes ir nepieciešams skaidrs kontakts ar apmeklētāju. „Ģimenes dienas” pasākumā bija redzams arī tas, kā muzeja pedagogi un darbinieki komunicē ar apmeklētājiem, uzdod jautājumus un cenšas uzzināt vai viņiem konkrētais pasākums liekas interesants un kas no tā vislabāk patīk. Arī pēc pasākuma muzeja darbinieks personīgi uzrunā atsevišķus

apmeklētājus, lūdzot viņus vēlāk atstāt atsauksmi muzeja mājaslapā. Ja indivīds tiek personiski uzrunāts, tas komunikācijai piešķir citādāku noskaņu, jo tad apmeklētājs jūtas svarīgāks un vajadzīgs muzejam.

Domājot par to, kāds ir Latvijas sabiedrības sastāvs muzejs pievērš uzmanību arī tam, kādas tautības cilvēki dzīvo mūsu valstī. Vairumā publisko iestāžu iegūstamā informācija ir visbiežāk latviešu, krievu un angļu valodā. Lai nepastāvētu komunikācijas barjera, muzejam ir jābūt spējīgam nodrošināt pasākumu un materiālu informāciju dažādās valodās. „*Muzejs kā valodas mācīšanās vieta, ir ļoti svarīga. Piemēram, radošās nodarbības, nevis ekskursijas, jo tās mums noteikt ne tikai bilingvāli, bet dažreiz pat visās trijās valodās uzreiz*” (Diāna Dimza-Dimme, 15.03.2016.). Katrs muzeja departaments jau zina un pazīst savu publiku un tos patstāvīgos apmeklētājus, kas aktīvi nāk uz dažādiem pasākumiem. „*[...] mums ir uzticīga publika un ir daļa, kas ir krievvalodīgi un tad mēs tos pasākumus taisām arī krievu valodā. Mums arī muzeja vadītāja ir krievu tautības un tad, ja ir „Sarunas muzejā” tad tās vienmēr ir gan latviski, gan krieviski*” (Elviņa Pohomova, 16.03.2016.). Tieši Romana Sutas un Aleksandras Beļcovas muzejā pasākumi bieži notiek krievu valodā, jo tiek aicināti arī lektori un eksperti, kuri ir no ārvalstīm. Domājams, ka divvalodīga pasākumu nodrošināšana ir kā papildus pluss tam, lai piesaistītu plašāku auditoriju un dotu iespēju arī viņiem muzejā mācīties. Dažādiem sabiedrības pārstāvjiem ir citādākas pieredzes, ar ko var dalīties atnākot uz muzeju un socializējoties ar citiem apmeklētājiem, darbiniekiem un pasākuma viesiem. Kā novērojusi izstāžu zāles „Arsenāls” izglītības programmu kuratore, tad pastāv arī interesantas vēlnes starp dažādām grupām, kas nāk uz muzeju. „*Citreiz ir arī tā, ka nāk krievu skolas un prasa, lai vada ekskursijas latviski. [...] Tā ir tāda ļoti laba iekļaujoša vide. [...] Viņi ļoti labi redz to kā vietu, kur var mācīties savādāk. [...] Tie bērni to kultūru redz bišķiņ savādākā aspektā*” (Diāna Dimza-Dimme, 15.03.2016.). Kā jau iepriekš tika minēts, tad muzejs var būt kā vieta, kurā var mācīties arī valodu. Domājams, šis ir ļoti interesants redzējums par to, ko muzejā var gūt caur mācīšanos tajā vidē.

Runājot par komunikācijas līmeni, kas norisinās ārpus muzeja telpām to var saprast, kā pašu apmeklētāju komunicēšanu ar tiem, kas nav bijuši muzejā. Socializējoties ar to sabiedrības daļu, kas nav patstāvīgi muzeju apmeklētāji, tiek uzrunāti jauni potenciālie apmeklētāji. „*[...]sabiedrībā būtu jābūt tam, ka cilvēki var arī ieinteresēt viens otru. Muzejs ieinteresē vienu cilvēku, tad ar viena cilvēka mutvārdiem tas izpaužas tālāk. Tiek ieinteresēti vēl vairāk cilvēki un tā sabiedrība sāk izglītoties*” (Elviņa Pohomova, 16.03.2016.). Protams, lai šādu parādību nomērītu ir nepieciešams ilgstošs darbs ar muzeja apmeklētājiem, taču šī ideja ir saistāma ar jau minētās atgriezeniskās saites svarīgumu. Komunikācija ir

nepieciešama arī tam, lai cilvēkus aktīvāk iesaistītu muzeja aktivitātēs. Kā arī tam, lai informētu to sabiedrības daļu, kas muzejam nav tik viegli sasniedzama.

Ņemot vērā, ka mūsdienu sabiedrībā aktuālas ir dažāda veida tehnoloģijas un digitālā vide, muzejs var arī to izmantot savā labā, lai komunicētu ar sabiedrību. Konkrēti LNMM ir vairāki sociālo tīklu konti. LNMM savu darbu parāda sociālajā tīklā instagram.com un katrai muzeja struktūrvienībai ir savs konts sociālajos tīklos facebook.com un twitter.com. Muzeoloģe Ineta Zelča Sīmansone intervijā pauda, ka LNMM labi izmanto savus sociālos tīklus, savā izglītības funkcijā iekļaujot šo e-izglītību. „*Vēl pirms dažiem gadiem mēs, piemēram, neteiktu, ka mēs savu auditoriju izglītojam caur instagramiem vai caur feisbukiem. Tagad patiesībā šie sociālie tīkli ir daļa no izglītības stratēģijas [...]*” (Ineta Zelča Sīmansone, 14.03.2016.). Domājams, ka sociālie tīkli, mobilās aplikācijas un citi tehnoloģiskie palīg līdzekļi ir ļoti nozīmīgs instruments muzeja darbībā tajā brīdī tad, kad tieša komunikācija ar apmeklētāju nav iespējama. Sociālo mediju platformās muzejs var publicēt savu informāciju, kas savā ziņā netiešā veidā tāpat izglīto sabiedrību. Lai arī caur šādu virtuālu vidi netiek veidota unikāla pieredze, tas var stimulēt apmeklētāja vēlmi doties uz muzeju un klātienē visu redzēt un izdzīvot. No vienas puses, interneta tehnoloģijas ir veids, kā muzejam sevi reklamēt plašākā kontekstā pat starptautiskā līmenī. Taču no otras puses tas ir arī veids, kā sekot līdzi tehnoloģiskajām izmaiņām un ar to palīdzību izglītēt sabiedrību, cerot, ka tādā veidā spēj arī to ieinteresēt izglītoties arī muzeja vidē.

7.5. Muzeja vides nozīme mācīšanās procesā

Runājot par mācīšanos muzejā, ir jānodala formālais izglītības veids no neformālā. Daudzās intervijās izskanēja viedoklis, ka muzejs nav skola un tam arī nevajag būt skolai. Muzeji ir vietas, kas nodrošina mācīšanās procesu ilgā laika posmā. Salīdzinājumā ar skolām, kas izglīto konkrētu sabiedrības grupu, konkrētā laika posmā. Muzeji piedāvā atšķirīgas izglītības programmas skolēnu grupām un pieaugušo auditorijai. Kā jau iepriekš tika minēts, tad šajā darbā netiek iekļautas tās izglītības programmas, kas attiecas uz skolām. Tā kā skolu grupas tiek īpaši organizētas, lai dotos uz muzeju un mācītos tur kaut ko saistībā arī savu skolas mācību priekšmetu saturu, tas tiek nošķirts no tiem izglītības programmu pasākumiem, kas attiecas uz pieaugušo auditoriju, individuālajiem apmeklētājiem vai ģimenēm. Tā kā muzeju vide ir citādāka, tad arī mācīšanās tajos norisinās citādākos veidos. Taču vispirms ir nepieciešams saprast, kas padara muzeju vidi par tik īpašu vietu. Kā tika aprakstīts teorētiskajā daļā, tad muzejs ir viens no „trešās telpas” veidiem. Tas ir atvērts, pieejams dažādai sabiedrībai, kā arī tam piemīt dažādas funkcijas.

Domājot par izglītības pasākumu pasākumiem, kas tiek organizēti muzejos, rodas jautājums par to, vai šādas lekcijas un darbnīcas var nodrošināt arī citas iestādes, piemēram, bibliotēkas vai konferenču telpas. Protams, tas var tikt darīts, taču tādā veidā tiek zaudēta muzeja programmu unikalitāte un jēga. Muzejā pieejamie artefakti, mainīgo izstāžu tēmas ir svarīgas sastāvdaļas tam, ko apmeklētājiem piedāvā muzeju izglītības programmas. „*Tas uzreiz rada to unikālo iespēju iesaistīt izglītības procesā muzeja ekspozīcijas, izstādes un krājuma priekšmetus, kas citiem izglītotājiem nav pieejamas*” (Jānis Garjāns, 08.03.2016.). Muzejam ir jāizmanto savs krājums, savī resursi, lai radītu interesi un izglītotu apmeklētājus. Intervējot LNMM pārstāvjus praktiski visās intervijās galvenais pamatojums, kāpēc muzeja vide ir svarīga mācīšanās procesam bija oriģinālo muzeju artefaktu klātbūtne. „*Svarīgi ir tas, lai cilvēkam ir tā sajūta, ka viņš atrodas autentiskā vidē vai starp oriģināliem. [...] lai cilvēks redz nevis kaut kādas reprodukcijas, bet oriģinālus un tad viņš var arī vairāk ar viņiem sākt garīgi mijiedarboties*” (Elvija Pohomova, 16.03.2016.). Gan teorētiskajā daļā, gan intervijās un novērojumos bija manāms tas, kā muzeja vide, tajā esošie artefakti ietekmē iesaistīto indivīdu savstarpējo mijiedarbi.

Var minēt to, ka parādās robežobjektu esamība. Šie objekti rosina apmeklētāju grupu darboties līdzīgos uzdevumos. Šī darba ietvaros kā robežobjekts sākotnēji tiek pieņemts, tieši izglītības programmas, taču lauka darba laikā atklājās, ka robežobjekti muzejā ir tur atrodamie artefakti, kā arī pats muzejs un tā telpas. Kā piemēru par izglītības programmu kā robežobjektu var minēt muzejā notiekošu lekciju par interjera priekšmetiem, kas ir atrodamī muzejā. Apmeklētāji, kas ieradušies uz lekciju, ir no dažādām sabiedrības grupām un lekcijā atrodas vienu robežu ietvaros. Viņi atrodas autentiskā muzeja vidē, kurā ir iespējams redzēt to, par ko tiek runāts attiecīgās lekcijas laikā. Pasākuma laikā viņi dalās kopējā pieredzē, ko viņi iegūst, esot lekcijā. Norisinās viedokļu apmaiņa, interakcijas ar apmeklētājiem un muzeja profesionāļiem. Lektors dalās savā pieredzē, uzrunā apmeklētājus, tajā pašā laikā ir kā mediators starp dažādām sociālām pasaulēm – muzeja profesionālā, pētnieciskā pasaule un apmeklētāju vide, kas ir vienkāršāka un viņiem vieglāk saprotama. Katram apmeklētājam ir sava izpratne par lekcijas tēmu un tajā aplūkotajiem priekšmetiem, taču daloties ar saviem uzskatiem, tiek stimulēts mijiedarbības process, tiek iegūta pieredze līdz ar to tiek iegūts arī kāds zināšanu daudzums par pasākumā notiekošo. Izglītības programmu pasākumos auditorijai sanākot kopā vienā vietā, tiek krustotas dažādas sociālās pasaules, kas ir viens no robežobjektu teorijas elementiem.

7.6. Apmeklētāju interese par muzeju

Muzeji ir kultūras institūcijas, kuru būtība ir kalpot sabiedrībai, jo tajā esošie artefakti un tajā esošie pasākumi ir pieejami ikvienai sabiedrības daļai. Lai arī realitātē nepastāv tāda tendence, ka muzeju apmeklē pilnīgi visa sabiedrība, tas nenozīmē, ka muzejs ir elitāra iestāde, kas gaida tikai īpašu sociālo šķiru. Salīdzinot ar Burdjē ideju, muzejs ir pieejams tikai īpašai sabiedrības daļai. Kā jau teorētiskajā daļā tika minēts, tad šis uzskats laika gaitā ir mainījies, jo muzeji ir mainījušies līdzī laika, mainījuši savu tēlu. Protams, var piekrist Burdjē viedoklim par to, ka, lai izbaudītu muzeju, ir jābūt zināmam kultūras kapitālam (Bourdieu, 1993.). It īpaši tas ir attiecināms uz mākslas muzejiem. Tas nozīmē, ka sabiedrībā pastāv kaut kādas barjeras, kas liedz apmeklētājiem justies muzeju vidē pārliecinātiem un gaidītiem. Tas nozīmē to, ka viņi neatrodas muzejā, neizglītojas pilna potenciāla ietvaros, līdz ar to arī neiegūst pilnvērtīgu kultūras kapitāla iegūšanas pieredzi. Šāda problemātika tika pārrunāta arī vienā no intervijām ar LNMM pārstāvi.

[...] ir svarīgi jau no maza vecuma nākt uz muzeju [...]. Tiek nojauktas bailes, kas var rasties, ja cilvēks jau pieaugušā vecumā pēkšņi nonāk pilnīgi nepazīstamā vidē – muzejā. [...] ir noteikta “neapmeklētāju” sabiedrības daļa, kas kultūras iestādes un muzejus uz sevi neattiecina. Un ar viņiem ir ārkārtīgi grūti. [...] šai auditorijas daļai ir tā neērtības sajūta, ka tu nezini, kas tevi tajā vidē sagaida, ja tu viņā neesi bijis. [...] tās barjeras ir dzīves laikā uzbūvētas. Savukārt, ja jau mazā vecumā sāk nākt uz muzeju un sākumā iepazīstas ar tādām vienkāršām lietām, tas nozīmē, ka šim cilvēkam tās barjeras neizveidosies (Ieva Andžāne, 17.03.2016.).

Šāda barjeru veidošanās ir atkarīga no indivīda kultūras kapitāla daudzuma. Gluži, kā to ir skaidrojis Burdjē, kultūras kapitāla daudzums ir atkarīgs arī no ģimenes apstākļiem un no tā, cik daudz kapitāla tā var nodot nākamajām paaudzēm. Kā Ieva Andžāne skaidro, tad muzejs var būt kā viens no resursiem, kas var dot nepieciešamo kultūras kapitālu jaunākajiem apmeklētājiem. Tādā veidā jau laicīgi tiek izplatīts kultūras kapitāla sabiedrībā, lai ikviens indivīds varētu novērtēt muzeja vērtību un to, kādas mācīšanās iespējas tas var sniegt. No vienas puses, muzejam ir jāpielāgojas auditorijai un savā ziņā ir vienkāršākos veidos jāparāda to, kas muzejā atrodas un kas tur notiek. Taču tajā pašā laikā muzejam ir jābūt tam, kas spēj veicināt sabiedrības radošo domāšanu, izaicināt viņus domāt par lietām citādākā perspektīvā. Domājams, ka šī ir izteikta īpašība tieši mākslas muzejiem.

Muzejs var arī izraut ārā no komforta zonas [...] Jaunie mākslinieki runā par tādām lietām, par kurām sabiedrībā vēl aizvien ir tabu runāt. Un tas izsauc ļoti lielu jautājumu rindu [...] kamēr tu dzīvo savā komforta zonā, tev jautājumu praktiski apkārt nav. [...] Bet tad kad pēkšņi esi ārpus, ieraugi kaut ko neparastu, tev ir vesela jūra ar jautājumiem. Uz kuriem ir īstenībā svarīgi atbildēt [...]. Muzejs parasti ir tas, kas izskaidro un atbild (Diāna Dimza-Dimme, 15.03.2016.).

Kā redzams, tad šis viedoklis sasaucas ar iepriekšējo. Muzejs var apmeklētājam sniegt jaunu, nebijušu pieredzi. Taču, lai tas notiktu, indivīdam ir jābūt atvērtam, jāpārkāpj savas robežas un jābūt atvērtam pret to, ko muzejs var auditorijai sniegt. Protams, muzejs nevar īsā laika periodā panākt sabiedrību iesaistīties muzeju dzīvē un to aktīvi apmeklēt. Taču

komunicējot ar sabiedrību, laika gaitā iedrošinot un mudinot to apmeklēt muzejus, kā arī pacietīgi strādājot ar dažāda vecuma auditorijām, būtu daudz vieglāk likt sabiedrībai saprast, ka muzejs ir domāts ikvienam indivīdam, ikvienai sabiedrības šķirai.

Kā interesantu fenomenu, ko var novērot šādā kontekstā varētu minēt ikgadējo pasākumu „Muzeju nakts”. Šī pasākuma laikā Latvijas sabiedrība kļūst ļoti aktīva un izrāda lielu interesi par muzejā notiekošo. Taču tas ir tikai vienu vakaru gadā. Protams, muzejiem tas ir noslogojošs pasākums, taču katrā ziņā tas ir arī kaut kas pozitīvs, jo parāda, ka sabiedrība var tikt, kaut kādā veidā ieinteresēta apmeklēt muzejus. Iespējams arī tādus muzejus, kuros apmeklētāji nav bijuši. Muzejam iesaistoties šādos pasākumos, tas ir viens no veidiem, kā tas cenšas izraisīt apmeklētājos interesi. Tādā veidā arī muzejs īpaši komunicē ar lielu apmeklētāju daudzumu vienlaikus un, kā jau tika minēts, intereses izraisīšana un komunicēšana ir viens no galvenajiem priekšnoteikumiem, lai darbs ar auditorijām būtu veiksmīgs. Un tas attiecas gan muzeja ikdienas darbā, izglītības programmās, gan arī īpašu masu pasākumu laikā.

Kā vēl vienu piemēru var minēt 2015. gada nogalē notikušās atvērto durvju dienas LNMM galvenajā ēkā Krišjāņa Valdemāra ielā. Atvērto durvju dienās LNMM kopumā apmeklēja vairāk kā 100 tūkstoši cilvēku, kas ir aptuveni puse no LNMM visu struktūrvienību apmeklētāju kopējā skaita gadā (Leta.lv, 2015, LNMM, 2014.). LNMM galvenās ēkas rekonstrukcija kopumā bija ievērības cienīgs notikums Latvijas sabiedrībā, kas līdz ar to piesaistīja milzīgu uzmanību. Lai arī atvērto durvju dienās nenorisinājās nekāda veida izglītības programmu pasākumi un ēkā nebija eksponātu, tomēr tas atkal izraisīja apmeklētāju masu pieplūdi muzejam. Domājams, ka šādi masu pasākumi norāda uz to, ka sabiedrībai ir interese par muzeju tad, ja tas ir spilgti izteikts īpašs gadījums, par kuru sabiedrībā diezgan veiksmīgi ir izplatījusies informācija. Lai arī var diskutēt par to vai šādos gadījumos apmeklētāji no muzejiem iegūst kvalitatīvu mācīšanās pieredzi un noderīgus ieguvumus, tas savā ziņā ir satraucošs rādītājs. Tomēr lūkojoties no muzeju perspektīvas, liela apmeklētāju piesaiste vienmēr ir pozitīvs un iepriecinošs rādītājs muzeju darbībai. Tas parāda, ka muzejs no sabiedrības puses tiek novērtēts kā kultūras institūcija, kā arī paspīlgtina muzeja kopējo tēlu arī citu kultūras institūciju skatījumā. Tādā gadījumā varētu teikt to, ka, lai arī šādu milzīgu pasākumu laikā nevar uzreiz saskatīt sabiedrības mācīšanās pieredzi muzejā, tiek veidota cita pieredze, kas saistīta ar daudzo apmeklētāju un muzeju interakciju. Tas norāda uz to, ka muzeji vēl ir aktuāla un pieprasīta tendence sabiedrībā. Iespējams, ka tieši šādi īpaši pasākumi piesaista to sabiedrības daļu, kuru līdz šim ir bijis grūti muzejam piesaistīt. Taču, lai noskaidrotu vai tas apmeklētājus padara par patstāvīgu daļu no muzeju apmeklētāju auditorijas, tam būtu nepieciešama ilgāka un dziļāka apmeklētāju auditorijas pētīšana.

7.7. Muzeja nozīme un vērtība sabiedrībā

Zināms, ka muzeju darbībai ir noteikta struktūra un funkcijas, kādas tas pilda. Taču tā darbībai ir lielāka vērtība un nozīme sabiedrības kultūras un citās sfērās. Attiecībā uz muzejā esošajiem eksponātiem, tie ir saistāmi ar visai valstij piederošām kultūras vērtībām. „*Muzejā šīs te vērtības tiek uzkrātas un tas ir visas Latvijas nācijas kopīgais mantojums. Tās ir kopīgās vērtības, kas pieder visiem un par kuru rūpējās mūsu valsts. Un tās ir milzīgas vērtības, kuras veido arī mūsu identitāti, arī patriotismu*” (Diāna Dimza-Dimme, 15.03.2016.). Muzejā esošie artefakti pieder vienlīdzīgi visiem sabiedrības pārstāvjiem, līdz ar to ir nepieciešams atpazīt to, ka muzejiem ir lielāka nozīme, nekā varētu uzskatīt. Tas, ko muzejs sniedz, ir šo vērtību uzkrāšana un izstādīšana, lai sabiedrība varētu uzzināt par to esamību. Arī Jānis Garjāns intervijā atklāja, ka muzeji ir ļoti nozīmīgi sabiedrības attīstībai un pastāvēšanai.

„[...] vieta, pagasts, novads vai pilsēta, kurā ir un kurā nav muzejs, atšķiras. [...] muzeja atrašanās tajā vietā dod to, ka tur dzīves līmenis ir potenciāli kvalitatīvāks un labāks, nekā vietā, kurā nav muzeja. Šādā veidā muzeji cenšas ar savu darbību celt tās vietas labklājību un kvalitāti.” (Jānis Garjāns, 08.03.2016.).

Muzeju darbība sabiedrībā ir nozīmīga, jo tie viennozīmīgi sabiedrību izglīto, rosina to domāt par dažādām aktuālām problēmām, kā arī vienkārši piedāvā vietu, uz kuru aizejot, cilvēks var kvalitatīvi pavadīt savu laiku, kā arī izglītoties. Ļaujot muzejam darboties un īstenot savas misijas ieceres, sabiedrība tiek padarīta labāka un iegūst ne tikai individuāls apmeklētājs, bet arī valsts un sabiedrība kopumā.

Muzejs ir uzskatāms par „trešo telpu”, taču tajā atrodas arī cita veida „trešās telpas”, kas ir pieejamas sabiedrībai, piemēram, kafejnīca un bibliotēka. Tā kā muzejs ir vieta, kurā cilvēki var doties iegūt informāciju un mācīties, interesanta diskusija rodas par to, ka muzejam varētu piešķirt arī papildus asociācijas, kas nav saistāmas tikai ar mācīšanos. Iepriekš tika minēts, ka mācīšanās muzejā var tikt saistāma arī ar izklaides vietu un brīvā laika pavadīšanas vietu. Piemēram, muzeoloģe Ineta Zelča Sīmansone (14.03.2016.). izteikusi šādu priekšlikumu: „*Man tikpat labi patiktu, ja muzejs būtu randiņu vieta jauniem cilvēkiem. Kurā par salīdzinoši nelielām naudām jauni cilvēki var aiziet uz randiņu un forši pavadīt laiku, vai arī aiziet uz muzeja kafejnīcu, kas mums līdz šim arī ir iztrūkstošie elementi.*” Kā redzams, tad muzejam būtu vērts parādīt sevi arī kā vietu, kurā ir piedāvājums, kas saistīts ne tikai ar izglītojošiem pasākumiem, bet arī kā vietu, kurai zināmā mērā piemīt arī izklaides elementi.

Kā vēl vienu muzeja darbības elementu var minēt ne tikai tā reaģēšanu uz sociāliem un politiskiem notikumiem, bet arī kā šādu procesu virzītāju, iniciatoru. Muzejam ir jābūt spējīgam aktīvi līdzdarboties valsts sabiedriskajā dzīvē, kas savā ziņā nozīmē to, ka tas ir kā līdzvērtīgs sabiedrības loceklis. Taču tas var izmantot izdevības, kad var rosināt sabiedrību uz pozitīvām pārmaiņām, vai palīdzēt tai krīzes apstākļos. Kā piemēru var minēt

LNMM lēmumu izveidot brīvprātīgo programmu pēc valsts ekonomiskās krīzes (Ieva Andžāne, 17.03.2016.). Arī brīvprātīgo programmu muzejā savā ziņā var uzskatīt par daļu no izglītošanās muzejā, jo arī brīvprātīgie var iesaistīties dažādos izglītības pasākumos, vienlaikus būt noderīgi muzeja darbībai. Muzejs reaģē uz aktuālām problēmām, tajā pašā laikā aktīvi iesaistoties, turpinot strādāt sabiedrības labā. Iepriekš minēts, ka izglītības programmu saturu ietekmē arī kultūrvide, taču arī valstī esošie sociālie un ekonomiskie notikumi un pārmaiņas var ietekmēt to, ko muzejs var sniegt apmeklētāju auditorijai. Piemēram, sabiedrībā ienākot citām kultūrām, mainās arī apmeklētāju vēlmes un gaidas no muzeja. Tā kā muzejam ir jābūt spējīgam sadzirdēt un izprast skatītāju vajadzības, līdz ar izmaiņām sabiedrībā muzejam jāpielāgo savs saturs, lai spētu nodrošināt savas misijas īstenošanu caur tā pamatfunkcijām. Vienlaikus muzejs piesaista dažādas apmeklētāju grupas un turpina būt kā integrēta sabiedrības procesu sastāvdaļa. Runājot par mūsdienu aktualitātēm sabiedrībā, viena no tēmām, par ko LNMM domā ir sabiedrības integrējošie un minoritāšu jautājumi. Muzejs, izmantojot savas izglītības programmas, varētu kalpot kā viens no līdzekļiem, lai saliedētu dažādas sabiedrības grupas.

Ja muzeji savā darbībā, savos misijas formulējumos neizvirza sev virsuzdevumu – ietekmēt sabiedrības kopējo veselību, vērtību sistēmu, izpratni par pasauli, nerodina sabiedrību būt tolerantu, tad rodas jautājums, vai mums šie muzeji vispār ir vajadzīgi? Vai mums ir vajadzīga tāda iestāde, kas varbūt glabā ļoti dārgas un skaistas gleznas vai arheoloģiskās kolekcijas, bet ja šīs institūcijas lielais mērķis nav saistīts ar pozitīvām pārmaiņām sabiedrībā? (Jānis Garjāns, 08.03.2016.).

Tātad domājot par muzeju nozīmi sabiedrības izglītošanas procesā, to darbībai var būt lielāka ietekme un nozīme nekā tikai vienkārša izglītojošo funkciju īstenošana. Ja muzejs ir spējīgs ar saviem izglītības programmu pasākumiem panākt pozitīvas izmaiņas sabiedrībā, kas rodas ilgtermiņā un plašākā sabiedrības kontekstā, tas parāda to, cik svarīga ir muzeju darbības būtība. „[...] domājot par tādām kontroversiālām tēmām – migrācijas, dzimuma, valodu jautājumi, tiem ir ietekme. [...] Es domāju, ka tas būtu ļoti pareizi un to varētu sagaidīt, ka muzeji reaģē uz to. Vienalga vai ar izstādēm vai izglītības programmām, ar atsevišķiem pasākumiem” (Ineta Zelča Sīmansone, 14.03.2016.). Domājot konkrēti par mākslas muzeju iespējām kaut kādā veidā reaģēt, tad muzeji var, „[...] rosināt izmantot mākslu kā tādu instrumentu, lai rosinātu kaut kādu savstarpējo empātiju un integrēt šos cilvēkus” (Marta Pallo, 18.03.2016.). Protams, muzejs saprot, ka integrācijas jautājumi nav atrisināmi viena pasākuma norises laikā, taču laikā gaitā strādājot ar šādām auditorijām, iespējams, var panākt kādas pozitīvas pārmaiņas tieši pateicoties muzeja izglītības programmu darbībai. Šo būtību papildinot robežobjektu un sociālās mācīšanās teorētiskajām atziņām, atkal parādās tas, ka muzejs ir kā sabiedrību vienojošais elements, kas savas darbības ietvaros vienā vietā saaicina dažādus sabiedrības pārstāvjus, kuri var dalīties savā pieredzē. Un savā pieredzē šīs sabiedrības grupas var dalīties tieši caur tām aktivitātēm, ko piedāvā muzeja izglītības

programmas. Līdz ar to ir redzams tas, ka muzejs nozīmē kaut ko vairāk nekā tikai artefaktu glabāšana un izpēte. Muzejs var būt arī aktīvs sabiedrības nostājas atspoguļotājs.

7.8. Muzeja sadarbības tīkli

Lai muzejs spētu veidot saturu, kas sabiedrībai šķiet saistošs, ir jāveido dažāda līmeņa sadarbības ar dažādiem partneriem ārpus muzeja. Tie ir skolotāji, kas piesaista skolēnu auditoriju, dažāda veida lektori, ārzemju pieredze un pēdējā laika aktualitāte ir muzeja un radošo industriju sadarbība. Arī muzeju sadarbība ar to pārvaldošajām institūcijām un valsti ir svarīgs ietekmējošais faktors. Kā interviju respondenti min, tad ideju aizgūšana no ārzemju un vietējo muzeju darbības ir normāla prakse muzeju sfērā. „[...] tā nav ideju zagšana, tā ir radoša mācīšanās” (Ineta Zelča Sīmansone, 14.03.2016.). Tātad arī paši muzeji, pētot to, kā strādā citi muzeji citās valstīs arī iesaistās mācīšanās procesā, tikai tas ir pašu institūciju līmenī.

Kā pirmo no sadarbības līmeņiem var minēt vietēja mēroga sadarbību ar lektoriem un citiem profesionāļiem, kas uzstājas muzeja izglītības programmu pasākumos. Šajā līmenī var iekļaut cilvēkus, kuri muzejā pasniedz lekciju ciklus, vai dažādus priekšnesumus, kas tiek pasniegti izstāžu ietvaros. Sadarbība tiek veidota ar Mākslas akadēmiju, Kultūras akadēmiju, dažādām mūzikas un deju grupām, kā arī neatkarīgie literatūras un mākslas sfēra pārstāvji. Šāda sadarbība bija manāma dažos no novērojumiem, kad lekcijas vadīja jaunie mākslas zinātnieki. Domājams, ka šādu tīklu veidošana ir ļoti noderīga, jo sabiedrībai ir iespējas uzzināt par jaunākajiem mākslas pētījumiem, ko veikuši Latviešu jaunie mākslas zinātnieki. Kā arī tas ir ieguvums pašiem iesaistītajiem vieslektoriem, kuri var dalīties ar savu pētījumu rezultātiem ne tikai akadēmiskā vidē, bet arī plašākai auditorijai, kuri ne vienmēr ir profesionāļi.

Kā atsevišķu parādību, kas pieder pie pirmā sadarbības līmeņa, var minēt ar vien populārāko sadarbību starp muzejiem un radošajām industrijām. Kā skaidro Latvijas Republikas Kultūras ministrija radošās industrijas ir

aktivitātes, kas balstās uz individuālo vai kolektīvo radošumu, prasmēm un talantu un kuras, izveidojot un izmantojot intelektuālo īpašumu, spēj celt labklājību un radīt darba vietas. Radošās industrijas rada, attīsta, ražo, izmanto, izrāda, izplata, saglabā produktus, kam piemīt ekonomiska, kultūras un/vai izklaides vērtība.

Kultūras un radošās industrijas ietver šādas nozares: arhitektūra, dizains, kino, izpildītājmāksla, vizuālā māksla, mūzika, izdevējdarbība, televīzija, radio un interaktīvie mediji, reklāma, datorspēles un interaktīvās programmatūras, kultūras mantojums, kultūras izglītība, atpūta, izklaide un citas kultūras darbības (Kultūras ministrija 2016.).

Sadarbība ar radošo industriju pārstāvjiem bija īpaši labi redzama novērojumos, kas tika veikti Dekoratīvās mākslas un dizaina muzeja lekciju ciklā „Vārds Latvijas dizaineriem”. Šo lekciju laikā savus produktus demonstrēja un dalījās ar pieredzi profesionāļi, kuriem ir veiksmīga

darbība radošās industrijas sfērā. Gan eksperti, gan LNMM pārstāvji interviju laikā minēja, ka sadarbība ar radošajām industrijām kļūst arvien aktuālāka. Dizaina lekciju laikā apmeklētājiem bija iespēja uzzināt par to, ko Latvijas profesionāļi ražo un kā tiek nests Latvijas vārds pasaulē dizaina sfērā. Apmeklētāji minēja, ka šīs lekcijas ir radījušas interesi un likušas domāt par produktiem, ko redz savā ikdienā, taču nekad nav aizdomājušies par to, kā tie tikuši izveidoti un kādus sasniegumus tas dod šīs sfēras attīstībai Latvijā (novērojums, 27.01.2016.).

Otrais no līmeņiem, ko var minēt ir sadarbība ar valsti. Kā iepriekš tika pieminēts, tad sadarbībai ar Valsts Kultūrkapitāla fondu ir ļoti liela nozīme, lai muzejs spētu uzturēt savus mākslas darbus, kā arī īstenot izglītības programmu pasākumus. Tā kā valsts un pašvaldību muzeji tiek uzturēti no nodokļu maksātāju līdzekļiem, tad šim atbalsta mehānismam ir nozīmīga loma muzeju darbības, tajā skaitā arī izglītojošā darba nodrošināšanai. Tā kā pastāv arī muzeju pārvaldošās institūcijas ir būtiski šo sadarbību ar tām veidot labvēlīgu un ilgtspējīgu.

Kā trešo no līmeņiem varētu minēt pieredzes veidošanu ar ārvalstu muzejiem un institūcijām. Lai izveidotu pietiekami saistošu, veiksmīgu un modernu muzeja izglītības programmu pasākumu, muzeja darbiniekiem ir nepieciešams interesēties par dažādiem pētījumiem un muzeju darbību ārvalstīs. Šādā veidā tiek gūta pieredze, prakses apmaiņa un iegūtie rezultāti tiek piemēroti vietējam līmenim, kombinējot dažādas pieejas. Marta Pallo minēja dažus piemērus, kuros LNMM ir iesaistījies. „Mēs cenšamies rakstīt gan pieredzes apmaiņas braucieniem, gan uz dažādām lekcijām un semināriem.

Viens no tādiem iecienītākajiem ir „We are museums” [...] ļoti daudz tiek ņemti piemēri no interneta vietnēs atrodamajiem pētījumiem, viņu stratēģijas un mācību programmas, kas ir balstītas tieši Anglijas muzejos. Ļoti labi piemēri mums ir Somijā, kas ir Kiasma. Somija vispār, man liekas, ir vieni no labākajiem mākslas pedagoģijas jomā (Marta Pallo, 18.03.2016.). Piedaloties apmaiņas braucienos, muzeju darbinieki gūst jaunu pieredzi un uzzina par dažādām metodēm, kā strādāt ar apmeklētājiem. Un tas ir neatsverams ieguvums tālākai muzeju izglītības programmu attīstībai. Gūto pieredzi un jaunās metodes ir iespējams pēc tam pārbaudīt savā praksē, kā arī salīdzinot savu darbību ar ārzemēm ir iespējams palūkoties cik veiksmīga ir muzeja darbība plašākā mērogā.

7.9. Izglītības programmu veidošana

Datos pamatotās teorija vislietderīgākā šajā darbā ir tieši aplūkojot to, kādi svarīgi elementi ir nepieciešami, lai veidojot izglītības programmu saturu un aktivitātes. LNMM veidojot izglītības programmas, apsver dažādas iespējas, kā pēc iespējas vairāk iesaistīt apmeklētājus līdzdarboties. Pirmkārt, izglītības programmu pasākumi un to saturs tiek veidoti

atkarībā no tā, kāda izstāde ir muzejā. Mainoties izstādēm, mainās arī izglītības programmu tēmas un saturs. Otrkārt, atkarībā no LNMM struktūrvienības tiek izvēlētas piemērotākās izglītības programmu aktivitātes, kas šķiet saistošas attiecīgā muzeja apmeklētāju grupai. Tiek izzinātas apmeklētāju galvenās vēlmes un vajadzības, tādā veidā tiek rasts kādu izglītības programmu piedāvājumu veidot. Treškārt, muzeja izglītības programmas ietekmē arī ārējo apstākļu ietekme – kultūrvides pieprasījums. „*Piemēram, Rīga kā Eiropas kultūras galvaspilsēta 2014. gadā. Tūlīt būs arī uz Latvijas simtgadi, kas ir visu izstāžu programma. Tas mums dod tēmas, jaunus materiālus, kurus kaut kā interpretēt, izskaidrot*” (Marta Pallo, 18.03.2016.). Šādā veidā tiek ietekmēti izstāžu temati, kas līdz ar to ietekmē arī izglītības programmu saturu un aktivitātes. Šie trīs galvenie aspekti ir savstarpēji saistāmi, kas savā starpā pārklājoties, veido tādu kā ietekmējošo faktoru ķēdi.

Arī muzeja izglītības programmu pedagogi ir svarīga daļa izglītības pasākumu veidošanā un realizēšanā. Lai arī teorētiskās pieejas neliek īpašu uzsvāru uz muzeja pedagogu kā nozīmīgu autoritatīva rakstura tēlu, novērojumos un intervijās parādās tas, ka šiem cilvēkiem ir nozīme tajos interakcijas procesos, kas notiek muzejā. Interviju laikā atklājas dažādi viedokļi par to, kā izglītības programmu pedagogi muzejā strādā. No vienas puses tiek minēts, ka LNMM pedagogi ir ļoti izglītoti profesionāļi, taču no otras puses tiek teikts, ka muzejam noderētu vairāk tādu cilvēku, kuriem ir pedagoga izglītība, lai spētu kvalitatīvi strādāt ar apmeklētāju grupām. Iespējams, ka tā ir vispārēja LNMM kapacitātes problēma, kas respondentu starpā tiek bieži pieminēta. Iespējams, ka šāda viedokļu dalīšanās ir atkarīga arī no attiecīgām LNMM struktūrvienību darbības atšķirībām. Piemēram, Romana Sutas un Aleksandras Beļcovas muzejā par izglītības programmām atbild cilvēki, kas nav speciāli kvalificējušies kā pedagogi. „*[...]izglītības programmas izstrādā un vada cilvēki bez speciālas pedagoģiskas izglītības, kas, manuprāt, ir ļoti būtiski*” (Elvija Pohomova, 16.03.2016.). Attiecīgi, ja cilvēks ir mākslas zinātnieks, viņam var būt grūtāk strādāt ar auditoriju. Taču tiek meklēti dažādi risinājumi, kā ar esošajiem resursiem nodrošināt apmeklētājiem kvalitatīvu mācīšanās pieredzi. Atsevišķos gadījumos izglītības programmu pedagogi, kas strādā vienā muzejā savas darbnīcas pārceļ uz kāda cita muzeja ēku, tādā veidā šīs nodarbības kļūst mobilas un apmeklētājiem tiek dota iespēja darboties tajā muzeja struktūrvienībā, kurā, iespējams, pirms tam nav būts.

Runājot par idejām, kādus materiālus pielietot un kādas aktivitātes veikt LNMM izglītības pasākumu laikā, respondenti min, ka idejas bieži vien tiek apmainītas muzeju starpā, kā arī tiek iegūtas, iesaistoties dažādās muzeju profesionāļu konferencēs ārzemēs. Domājams, ka ļoti veiksmīgs neformālās mācīšanās veids, ko LNMM pielieto savā praksē ir radošās darbnīcas. Tās ir izklaidējošas, balstās uz aktīvu apmeklētāju iesaisti un tajās tiek veiktas

praktiskas darbības, kas veido kopēju pieredzi. Līdz ar to katrs indivīds, kas tajās iesaistās, uzzina kaut ko jaunu, veido sociālus kontaktus, kas ir vērtīgs ieguvums jebkāda veida mācīšanās procesā.

Muzejs izglīto sabiedrību ne tikai ar izglītības programmām, cilvēkiem tajās iesaistoties klātienē, bet arī izmantojot jaunās interneta tehnoloģijas un dažādus palīgmateriālus. „*Tāpēc mums ir darba lapas. [...] ir īpašs, informatīvs ceļvedis skolotājiem. Tas ir arī PDF formātā pieejams mājas lapā. [...] sākām bērniem taisīt krāsojamās lapas. Šobrīd mēs vēl esam vienīgais departaments, kam ir ģimeņu ceļveži*” (Ieva Andžāne, 17.03.2016.). Izstrādājot papildu materiālus, tiek meklētas dažādas iespējas, kā padarīt apmeklētāju pieredzi pēc iespējas interesantāku, piemeklējot tādus veidus, kas varētu būt vissaistošākie attiecīgajai auditorijai. Domājams, ka šādu palīglīdzekļu izmantošana padara muzeju par mūsdienīgu un modernu, jo tas spēj mainīties līdzī laukmeta pārmaiņām sabiedrībā.

7.10. Izglītības programmu īstenošanas apgrūtinājumi

Tā kā muzejam ir ierobežotas iespējas gan finansiālo, gan cilvēkresursu ziņā, ir svarīgi saprast to, kādā veidā muzeja darbinieki tiek galā ar šīm problēmām, lai spētu pilnvērtīgi nodrošināt un realizēt izglītības programmu pasākumus. Praktiski visās intervijās ar LNMM pārstāvjiem galvenais šķērslis izglītības programmu darbībā tiek minēts finansējuma apjoms. Tas, protams, ietekmē muzeja izglītojošo funkciju veikšanu, taču ekonomiskais atbalsts ir komplicētāka tēma muzeju darbības sfērā. Lai arī muzejā ir noteikta ieejas maksa un atsevišķos gadījumos arī izglītības programmu pasākumi ir par maksu, šie ienākumi nav nozīmīgi ietekmējoša daļa, kāda ir muzeja budžetā. Muzejs uz saviem pasākumiem bieži vien aicina vieslektoros, kas iz profesionāļi no citām sfērām, iestādēm un valstīm. Taču finansiālo grūtību dēļ sadarbība ne vienmēr norit tik veiksmīgi. Tā kā muzejs nevar vienmēr nodrošināt atalgojumu, tad pasākuma viesiem tiek piedāvātas citas alternatīvas. [...] *daļa no pasākumiem atkrīt tieši tāpēc, ka trūkst finansējuma. Paldies Dievam, ka ir labi, gudri, talantīgi cilvēki, kas piekrīt savas zināšanas, talantus dot bez maksas. [...] pretī iedodam brīvbiļetes uz citiem muzeju departamentiem uz vairākiem mēnešiem vai muzeja grāmatas* (Elvija Pohomova, 16.03.2016.). Šis jautājums ir īpaši aktuāls tieši Romana Sutas un Aleksandras Beļcova muzejam, kas ir vismazākā LNMM struktūrvienība. Taču, kā redzams, tiek pielietoti citi dažādi risinājumi, kā tikt galā ar šādām grūtībām. Muzejs nevar izvērsties savās idejās un ambīcijās šo ierobežojumu dēļ, tāpēc meklējot reālistiskus risinājumus, tiek atrasts līdzsvars starp savām iecerēm un reālajām iespējām tās īstenot. Tajā pašā laikā visas muzeja struktūrvienības izmanto iespēju rakstīt projektus un iegūt papildus finansējumu no Valsts

kultūrkapitāla fonda, lai sponsorētu izglītības programmām nepieciešamo aktivitāšu īstenošanu. Lai arī konkrēti LNMM ir nacionālas nozīmes muzejs, to sponsorē valsts. Taču valstī notiekošie ekonomiskie notikumi arī var ietekmēt muzeju darbību, kā arī to, kā tiek veidotas izglītības programmas. Piemēram, finanšu krīzes laikā muzeju budžetam samazinoties, tika ietekmēts tas, cik daudz muzejs var ieguldīt savus resursus izglītības programmu piedāvājumu veidošanai. *[...] muzeju budžeti samazinājās dramatiski, pat uz pusi. [...] vajadzēja vai nu atbrīvot, vai samazināt slodzes darbiniekiem. Un attiecīgi resurss, ko muzejs varēja ieguldīt savu produktu un pakalpojumu radīšanai bija salīdzinoši mazāks, līdz ar to arī piedāvājums bija mazāks. Visvairāk cieta cilvēkresursi*” (Jānis Garjāns, 08.03.2016.). Tieši cilvēkresursi ir viens no svarīgākajiem elementiem muzeja izglītības programmu veidošanā. Muzejs darbojas savu ierobežoto iespēju robežās, tajā pašā laikā cenšoties noturēt veiksmīgu mijiedarbību ar apmeklētājiem.

Ne tikai muzeja cilvēkresursu un finansiālo resursu kapacitāte ir viens no apgrūtinājumiem, bet arī fiziskās telpas trūkums ir ietekmējošs faktors attiecībā uz izglītības programmu pasākumu norisi. Arī telpu pieejamība un to kapacitāte ir svarīgs aspekts, uz ko norāda LNMM darbinieki brīdī, kad tiek domāts par apmeklētāju skaitlisko apjomu izglītības programmu pasākumos. *„[...] lielā mērā tās ir ietekmējošās lietas, kā piemēram, vietas trūkums. Tas ietekmē mūs, ietekmē apmeklētājus, fizisko darbošanos.*” (Kristīne Šica, 15.03.2016.). Gan telpu akustika, gan telpu kapacitāte kopā veido faktoru kopumu, kas ietekmē dažādās muzeja iespējas pilnvērtīgi īstenot izglītības programmu pasākumus un citas aktivitātes. Jo arī fiziskajai telpai ir ietekme, taču telpu apgrūtinājuma gadījumos šī problēma nav novēršama nekavējoties.

Otrkārt, tā kā muzejs strādā ar tādām auditorijas grupām, kas ir cilvēki ar īpašām vajadzībām, aktuāla ir telpu fiziskā pieejamība apmeklētājiem. Ne visās LNMM struktūrvienībās ir viegli iekļūt auditorijai, kurai ir kustību traucējumi. Tā kā „Rīgas Biržas” ēka ir plaša un fiziski pieejama, tā ir viena no struktūrvienībām, kas savai izglītības programmu darbībai liek īpašu uzsvāru tieši uz šo mērķauditoriju. Domājams, ka atveroties LNMM galvenajai ēkai, arī tur būs piemērotas telpas, kas varēs nodrošināt drošu un pieejamu vidi pilnīgi visām apmeklētāju grupām. Tātad pastāv nozīme arī telpām, to stāvoklim un pieejamībai, kas var ietekmēt izglītības programmu pasākumu norisi un to pieredzi, ko apmeklētāji varētu gūt.

Protams, tā kā LNMM ir dažādas struktūrvienības ne vienmēr visās ēkās ir iespējams līdzīgas izglītības programmas realizēt vienādā līmenī. Mazākām, nepieejamākām struktūrvienībām pastāv savi ierobežojumi, taču tādā gadījumā tiek piemērotas aktivitātes, kas ir realizējamās struktūrvienības iespēju robežās.

7.11. LNMM kā Latvijas muzeju izglītības programmu prakses piemērs

2009. gadā esošās krīzes dēļ tika ietekmēta arī LNMM darbība. Līdzekļu taupīšanas nolūkos tas piedzīvoja reformu. Vairāki muzeji tika apvienoti zem viena, un tas tika izveidots tāds, kādu to pazīst tagad – viens mākslas muzejs, kam ir piecas struktūrvienības. Domājams, ka laika gaitā visiem departamentiem ir bijis veiksmīgs progress un ir izveidojusies laba pieredze izglītības programmu veidošanā. Par to liecina plašais izglītības programmu klāsts, ilggadēja programmu un pasākumu attīstība. Kā arī tas, ko novērojuši muzeja darbinieki – nemitīga apmeklētāju interese pēc šādām aktivitātēm muzejā,

Viens no pozitīviem apgalvojumiem, kas tika izteikts intervijās, ir tas, ka LNMM ir tik intensīvi strādājis, ka ir jau kļuvis par pietiekami atpazīstamu institūciju, kurai nav sevi jāpierāda. LNMM var tikt uzskatīts par sava veida zīmolu vai brendu, līdz ar to, arī dažāda līmeņa pieredzes apmaiņa un sadarbība ir veiksmīga un pozitīva. „*jebkurā valstī mākslas muzejam ir tāds mazliet elitārs statuss*” (Marta Pallo, 18.03.2016.). LNMM ir liels, nacionālas nozīmes muzejs, līdz ar to, arī tur veidotās izglītības programmas ir pietiekami profesionālas. Domājams, ka LNMM galvenās atjaunotās ēkas atvēršana piesaista papildus uzmanību pasākumiem, kas norisinās muzejā. Līdz ar to, tas arvien vairāk pastiprina LNMM tēlu un potenciāli veicina arī citus muzejus mācīties un iedvesmoties no LNMM piemēriem.

Lai arī kopumā LNMM darbību un ieguldījumu sabiedrības izglītošanā var uzskatīt par samērā panākumiem bagātu, intervijās parādījās atšķirīgi viedokļi par LNMM kā veiksmes stāstu. Pārsvarā muzeja pārstāvji uzsver, ka LNMM darbība ir panākumiem bagāta un veiksmīga, taču atsevišķās intervijās parādās arī citādāks viedoklis.

Es teiktu tā, ka uz neesošās konkurences bāzes viņi joprojām ir pirmie. Vai es to sauktu par ļoti stratēģisku un pārdomātu izglītošanu es laikam atturētos tā teikt. [...] Teiksim tā, ja viņiem piemēram būtu tāds konkurents kā viens no britu muzejiem, viņi noteikti nebūtu konkurētspējīgi. Mākslas muzejs dara labas lietas, bet ja viņiem jākonkurē Latvijas apstākļos tad viņiem nav konkurentu un viņiem iet ļoti labi (Ineta Zelča Sīmansone, 14.03.2016.).

No vienas puses var piekrist, jo Latvijas apstākļos LNMM situācija ir ļoti laba. Arī izglītības darba vadītāja Marta Pallo min, ka vienmēr var būt lietas, kas jāuzlabo un kas vēl ir jāiemācās. Taču laika gaitā LNMM ar savu darbību ir sevi pierādījis, aktīvi piedaloties un reaģējot uz sabiedrībā esošajiem notikumiem. Gadu gaitā izstrādātās izglītības programmas un jauno tehnoloģiju izmantošana gan komunikācijas, gan izglītojošajā funkcijā parāda LNMM spēju pielāgoties laikmeta pārmaiņām un sabiedrības aktualitātēm.

SECINĀJUMI

Veiktajā pētījumā tika aplūkots muzejs kā mācīšanās vieta sabiedrībai. Tika noskaidrota mācīšanās procesa gaita, kā arī muzeja nozīme un loma sabiedrības izglītošanas procesā. Sadarbojoties ar LNMM pārstāvjiem un citiem ekspertiem, tika iegūta informācija, kas palīdz atbildēt uz iepriekš izvirzītajiem pētījuma jautājumiem, sasniegt pētījuma mērķi, kā arī veikt noteiktos uzdevumus.

Muzejs ir uzskatāms par mācīšanās vietu, taču to, kādā veidā tajā norisinās mācīšanās process, ne vienmēr asociē ar mācīšanos tās klasiskajā izpratnē, kas bieži vien tiek saistīta ar formālo izglītību. Izglītības programmu laikā apmeklētāji gūst noteiktu pieredzi, caur kuru arī tiek iegūtas zināšanas. Pieredzes process ir saistāms ar mācīšanās procesu, kas noved pie informācijas iegūšanas, ko indivīdi nodod tālāk citiem cilvēkiem. Muzejs ir citādāka izglītojoša vieta, kas pieejama sabiedrībai, taču tajā pašā laikā tā ir sava veida izklaides vieta, kas ir vēl viens faktors, kāpēc muzejus nesaista uzreiz ar mācīšanos.

Pats galvenais mācīšanās elements muzejā ir komunikācija, ko parāda gan aplūkotās teorijas, gan iegūtie lauka darba dati. Ir nepieciešama savstarpēja vēlmju un vajadzību izpratne, lai muzeja darbs ar auditoriju būtu sekmīgs, kas līdz ar to varētu vest pie pilnvērtīgas pieredzes gūšanas, caur kuru tiek saņemti galvenie ieguvumi, kas saistāmi ar mācīšanos, sociālo tīklu veidošanu un kultūras kapitālu

Izglītības programmas, kas visvairāk atbilst sociālās mācīšanās perspektīvai ir tās, kuru ietvaros notiek iesaistošas aktivitātes, kurās apmeklētāji tiek aicināti aktīvi līdzdarboties. Tie ir izglītojošie pasākumi, kas ir balstīti uz praktisku darbību veikšanu – radošās darbnīcas, zīmēšanas nodarbības u.tml. Jo iesaistošāks ir pasākums, jo lielāka aktivitāte un pieredzes dalīšanās ir sagaidāma no muzeja apmeklētājiem.

Mācīšanās muzejā norisinās dažādos veidos, kas ir gan formāli, gan neformāli. LNMM izglītības programmu piedāvājums ir dinamisks un piemērojams dažādām sabiedrības grupām ar atšķirīgām interesēm. Brīvā mācīšanās vide muzejā vairāk iekļauj apmeklētājus līdzdarboties un rosina nepiespiestā veidā pašizglīties.

Lai izveidotu izglītības programmu pasākumus muzejā, tiek ņemtas idejas un piemēri no citu muzeju prakses, pētījumiem, kā arī dažādos semināros un pieredzes apmaiņas braucienos. Tās metodes un instrumenti, kas tiek pielietoti muzeja izglītības programmās, tiek pielāgoti muzeja auditorijas vajadzībām, kā arī muzeja aktuālajai pasākuma tēmai.

Izglītības programmu saturu ietekmē muzeja izstāžu tematika, apmeklētāju vēlmes, muzejpedagogu kapacitāte un pieredze, darba materiālu daudzums un pieejamība, muzeja

finansiālo resursu daudzums, kā arī valsts kultūrpolitiskās nostādnes. Ņemot vērā šos daudzos ietekmējošos faktoros, muzeja uzdevums ir realizēt tādus izglītības programmu pasākumus, kas atbilstu iepriekšminētajām lietām, kā arī pašu darbības un misijas nostādnēm.

Liela nozīme mācīšanās procesam muzejā ir tur strādājošajam personālam, jo muzeja darbinieki ir tie, kas nodrošina tiešu komunikāciju ar apmeklētājiem. Pedagogi, kuri ir profesionāli un ieinteresēti darbā ar sabiedrību, var ietekmēt to kādu pieredzi un zināšanas apmeklētāji gūst, iesaistoties izglītības programmu pasākumos.

Muzeji ir neatņemama sabiedrības dzīves sastāvdaļa, jo tās ir svarīgas institūcijas ne tikai, lai izglītotu sabiedrību, bet arī lai uzlabotu kopējo sabiedrības dzīves kvalitātes līmeni, kā arī lai rosinātu tajā vispārējās sabiedriskās dzīves funkcijas, ko var sasniegt atspoguļot sociālo, politisko un citu sfēru notikumu svarīgumu. Muzeju nozīme sabiedrībā ir skatāma no dažādiem aspektiem. Pirmkārt, tā ir vieta, kurā tiek glabāti sabiedrības nacionālie dārgumi un aizejot uz turieni, indivīdi var par tiem uzzināt un noskaidrot to nozīmi valsts kultūras mantojumā. Otrkārt, muzeji ir integrēta sabiedrības daļa, kas reaģē uz notikumiem sabiedrības dzīvē, kā arī pati sabiedrība ir savā ziņā līdzatbildīga par to, kas notiek ar muzejiem un citām nozīmīgām kultūras institūcijām. Līdz ar to eksistē savstarpējā mijiedarbības saite, jo sabiedrība un muzeji ir viens otram nepieciešami elementi.

Veiktā pētījuma praktiskā nozīme varētu attiecināma, lai novērtētu muzeju vietu sabiedrībā. Galvenokārt, šis darbs sniedz pirmo ieskatu par to, kā muzejs spēj savu darbību sasaistīt ar mūsdienu cilvēki dzīvi, aktualitātēm sabiedrībā un, izmantojot savu darbības specifiku un resursus, būt kā instruments, lai izglītotu sabiedrību.

Turpmākie pētījuma virzieni skatoties to no muzeju perspektīvas var tikt saistīti dziļākai pētīšanai par muzejiem kā sociāli atbildīgai sabiedrības daļai, kas reaģē uz notikumiem sabiedrībā. Tieši kā ar savām izstādēm, programmām palīdz sabiedrību informēt un tikt galā sarežģītos apstākļos sabiedrībā vai valstī, runājot par jautājumiem, kuri ir aktuāli. Kā vēl vienu pētījuma virzienu, ko aplūkot no muzeju puses, var minēt tieši muzeja komunikācijas līmeņu pētīšanu un jauno tehnoloģiju izmantošanu darbā ar apmeklētājiem. Aplūkojot ne tikai tos sociālos tīklus, kas tiek veidoti izglītības programmu dēļ, iesaistot lektoros un citas organizācijas. Bet arī tos tīklus, kas rodas, veidojot muzeja profesionāļu komandu, tādā veidā gūstot ieskatu, kāda ir muzeja iekšējā darbības hierarhija.

Socioloģiski pētot muzeju sfēru no sabiedrības perspektīvas, interesanti būtu pētīt sabiedrības izpratni par tās piederības sajūtu muzejam, kā arī to, kā muzeji var veidot sabiedrības identitāti, caur eksponātiem un izstādēm reprezentējot dažādas sabiedrības grupas. Galvenie virzieni varētu būt sabiedrības integrācija, saliedēšana un identitātes veidošana, izmantojot muzeju, kā vienu no instrumentiem šo jautājumu aktualizēšanai un risināšanai.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

- Akkerman, Sanne F. and Bakker, A. (2011). *Boundary Crossing and Boundary Objects Review of Educational Research*, American Educational Research Association. (pp. 132-169). doi:10.3102/0034654311404435
- Albano, C. (2014). Narrating place: the sense of visiting, *Museum & Society*, pp. 1-13.
- Apine, L. (2014). *Brīvprātīgais darbs Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā* (Bakalaura darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Socioloģijas nodaļa.
- Bennett, T. (1995). *The Birth of the Museum: History, Theory, Politics*, London & New York: Routledge.
- Bennett, T. (2004). *Pasts Beyond Memories: Evolution, Museums, Colonialism*, London & New York: Routledge.
- Bloom, D., Cuadra, R., Fassbender, J., Welden-Smith, E., Graham, S. (2013). *Foresight Research Report: Museums as Third Place*, USA: California Association of Museums.
- Bourdieu, P. and Darbel, A. (with Schnapper, D.) (1991). *The Love of Art: European Art Museums and their Public*, Oxford: Polity Press.
- Bourdieu, P., Johnson, R. (ed.). (1993). *The Field of Cultural Production Essays on Art and Literature*, UK: Polity Press
- Bourdieu, P. (1997). *Three Forms of Capital*. In A. H. Halsey, H. Lauder, P. Brown and A. S. Wells, (eds) *Education: Culture, Economy and Society*, Oxford/New York: Oxford University Press, pp. 46-58. Retrieved from: <http://faculty.georgetown.edu/irvinem/theory/Bourdieu-Forms-of-Capital.pdf>
- Bruner, J., (2009). Culture, mind, and education. In Illeris, K. (ed.), *Contemporary Theories of Learning, Learning theorists ... in their own words*, (pp. 159-169). Routledge.
- Contu, A., and H. Willmott. (2003). *Re-embedding Situatedness: The Importance of Power Relations in Learning Theory*, *Organisation Science* 14 (3): 283–296. <http://dx.doi.org/10.1287/orsc.14.3.283.15167>
- Daugavietis, J. (2015). *Amatiermāksla Latvijā: kopienas attīstība un kultūrpolitika* (Promocijas darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Socioloģijas nodaļa.

- Dewey, J., (1998). *Experience & Educations*, The 60th Anniversary Edition, International Honour Society in Education, West Lafayette, Indiana.
- Dierking, L., (2013). *Museums as Social Learning Spaces*. In I. B. Lundgaard & J. T. Jensen. *Museums Social Learning Spaces and Knowledge Producing Processes* (pp. 198-220). Danish Agency for Culture.
- Dodd, J., Jones, C., Sawyer, A. & Tseliou M., (2012). *Voices from the Museum: Qualitative Research Conducted in Europe's National Museums*, EuNaMus Report No 6, Linköping, Sweden. Retrieved from: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-85228>
- Durtaņa, L. (2005). *Latvijas muzeja un sabiedrības komunikācija par vizuālo mākslu P. Burdjē socioloģiskās teorijas skatījumā* (Maģistra darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Socioloģijas nodaļa.
- Falk, J. and Storksdieck, M. (2005), *Using the contextual model of learning to understand visitor learning from a science center exhibition*. Sci. Ed., 89: pp. 744–778. Retrieved from: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/sce.20078/pdf>
- Fujimura., J. H. (1992). *Crafting science: Standardized packages, boundary objects, and "Translation"*. In Pickering, A. (ed). *Science as Practice and Culture*. (pp.168-211). University of Chicago Press. Retrieved from: <http://web.stanford.edu/dept/HPS/154/May25Fujimura.pdf>
- Fyfe, G., Ross, M. (1996). *Decoding the visitor's gaze: rethinking museum visiting*. In Macdonald, S., Fyfe, G. (ed). *Theorizing Museums*, The Editorial Board of the Sociological Review, Blackwell Publishers, Oxford UK
- Fyfe, G. (2004). Reproductions, cultural capital and museums: aspects of the culture of copies. *Museum and society, Volume 2 no. 1*. pp. 47-67. Retrieved from: <https://www2.le.ac.uk/departments/museumstudies/museumsociety/documents/volumes/fyfe.pdf>
- Fyfe, G. (2006). *Sociology and the Social Aspects of Museums*. In Macdonald, S (ed). *A companion to Museum Studies*, Blackwell Publishing Ltd.
- Greenwood, T. (1893). *The Place of Museums in Education*, Source: Science, Vol. 22, No. 561, pp. 246-248.

Goldthorpe, J. H. (2007). *“Cultural Capital”*: Some Critical Observations, Società editrice il Mulino, Bologna. doi: 10.2383/24755

Grīviņš, M. (2012). *Izglītības aģentu vienlīdzības interpretācija*. (Promocijas darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Socioloģijas nodaļa.

Halpern, M. K. (2012). Across the great divide: Boundaries and boundary objects in art and science. *Public Understanding of Science*, Vol. 21 no. 8, pp. 922-937. doi: 10.1177/0963662510394040

Hanquinet, L., Savage M. (2012). Educative leisure and the art museum. *Museum and society*, Volume 10, no. 1. pp. 42-59. Retrieved from: <https://www2.le.ac.uk/departments/museumstudies/museumsociety/documents/volumes/hanquinetsavage28.pdf>

Hein, G. E. (1998). The significance of museum education. In Hein, G. E. *Learning in the Museum*. (pp. 1-13). Routledge. Retrieved from: <http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1025195.files/Introduction/Hein%201998%20Learning%20in%20the%20Museum.pdf>

Holden, J. (2006). *Cultural Value and the Crisis of Legitimacy Why culture needs a democratic mandate*. Upstream, London Retrieved from: <http://www.demos.co.uk/files/Culturalvalueweb.pdf>

Kaupere, M. (2010). *Atraktīva un pieejama muzeja produkta veidošana*, Zemgales plānošanas reģions, Jelgava. Izgūts no: <http://petijumi.mk.gov.lv/ui/DocumentContent.aspx?ID=3914>

Kristapsone, S. (2008). *Zinātniskā pētniecība studiju procesā*, Rīga: Biznesa augstskola Turība.

Kropļijs, A., Rašcevska, M. (2010). *Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs*, Rīga: RaKa.

Latvijas Nacionālais mākslas muzejs, (2014). *Apbalvojumi*. Izgūts no: <http://www.lnmm.lv/lv/lnmm/misc/about/awards/>

Latvijas Nacionālais mākslas muzejs, (2014). *Latvijas Nacionālā mākslas muzeja publiskais pārskats par darbu 2014. gadā*. Izgūts no: http://www.lnmm.lv/lv/par_mums/dokumenti/

Latvijas Nacionālais mākslas muzejs, (2016). *Mācies un piedalies*. Izgūts no: http://www.lnmm.lv/lv/macies_un_piedalies

Latvijas Republikas Kultūras ministrija, (2016). *Kultūras ministrijas Kultūrpolitikas departamenta Muzeju nodaļa, Nevalstiskās organizācijas*. Izgūts no: http://www.km.gov.lv/lv/nozares_info/muzeji/muz_institucijas.html

Latvijas Republikas Kultūras ministrija, (2016). *Kultūras un radošās industrijas*. Izgūts no: http://www.km.gov.lv/lv/starpnozares/radosas_industrijas.html

Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūts, (2002). *Muzeju juridiskā statusa pilnveidošana ekonomiski rentablai un efektīvai muzeju darbībai*, Valsts pārvaldes institūcijas pasūtītais pētījums Rīga. Izgūts no: <http://petijumi.mk.gov.lv/ui/DocumentContent.aspx?ID=2898>

Lave, J. (2009). The practice of learning. In Illeris, K. (ed.), *Contemporary Theories of Learning, Learning theorists ... in their own words*, (pp. 200-209). Routledge.

Leta.lv, (2015). *LNMM darbinieki pārsteigti par iedzīvotāju lielo interesi un pozitīvo attieksmi*. Izgūts no: <http://www.diena.lv/kd/maksa/lnmm-darbinieki-parsteigti-par-iedzivotaju-lielo-interesi-un-pozitivo-attieksmi-14123320>

Lord, B. (2006). Foucault's museum: difference, representation, and genealogy. *Museum and society, Volume 4 no. 1*. pp. 11-14. Retrieved from: <https://www2.le.ac.uk/departments/museumstudies/museumsociety/documents/volumes/11ord.pdf>

Marontate, J. (2005). Museums and the Constitution of Culture. In Jacobs., M. D. and Hanrahan., N. W. (eds), *The Blackwell Companion to the Sociology of Culture*. Blackwell Publishing Ltd, Oxford, UK.

Mārtinsone, K. (2011). *Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes*. Rīga: RaKa

Miller, R. L., Brewer, G. J., (2003). *The A – Z of Social Research*, London: SAGE Publications

Monk, D. F. (2013). John Dewey and Adult Learning in Museums. *Adult Learning Vol. 24 no. 2*. pp. 63-71. doi: 10.1177/1045159513477842

- Rose, J. (2006). Shared Journeys Curriculum Theory and Museum Education, *The Journal of Museum Education*, Vol. 31, No. 2. pp. 81-93 Maney Publishing Stable. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/40479548>
- Ross, M. (2004). Interpreting the new museology, *Museum and Society*, Volume 2 no. 2. pp. 84-103. Retrieved from: <https://www2.le.ac.uk/departments/museumstudies/museumsociety/documents/volumes/ross.pdf>
- Scott, C., Dodd, J., Sandell, R. (2014). *User value of museums and galleries: a critical view of the literature*, Arts & Humanities Research Council.
- Star, S. L., (2010). This is Not a Boundary Object: Reflections on the Origin of a Concept, *Science Technology Human Values*, Vol. 35 no. 5, pp. 601-617. doi: 10.1177/0162243910377624
- Star, S. L., Griesemer, J. R., (1989). *Institutional Ecology, 'Translations' and Boundary Objects: Amateurs and Professionals in Berkeley's Museum of Vertebrate Zoology*, *Social Studies of Science*, Volume 19, Issue 3: pp. 387-420.
- Steier, R., Pierroux, P., & Krange, I. (2015). *Embodied interpretation: Gesture, social interaction, and meaning making in a national art museum*. *Learning, Culture And Social Interaction*, pp. 728-42. doi:10.1016/j.lcsi.2015.05.002
- Straubenmüller. G. (1919). *The Place of the Art Museum in Education*, The Metropolitan Museum of Art Bulletin, Vol. 14, No. 9. pp. 191-193
- Sullivan, A. (2002). Bourdieu And Education: How Useful Is Bourdieu's Theory for Researchers?, *The Netherlands Journal of Social Sciences*, Volume 38 - no. 2. pp. 144-166. Retrieved from: <http://www.cls.ioe.ac.uk/library-media/documents/BOURDIEU%20NetherlandsJournal.pdf>
- Tisenkopfs, T., Kunda, I. and Šūmane. S. (2014). Learning as issue framing in agricultural innovation networks, *The Journal of Agricultural Education and Extension*, Vol. 20 (3): pp. 309-326. Retrieved from: http://www.tandfonline.com/toc/raee20/current#.Uyv2oqh_uaV

Van Aalst, I. & Boogaarts, I. (2002). From museum to mass entertainment: The evolution of the role of museums in cities, *European Urban and Regional Studies* 9 (3) pp. 195-209. doi: 10.1177/096977640200900301

Wenger, E., (2000). Communities of practice and social learning systems: the career of a concept. In Blackmore., C. (ed.). *Social Learning Systems and Communities of Practice*. pp. 1-16. Retrieved from: <http://wenger-trayner.com/wp-content/uploads/2012/01/09-10-27-CoPs-and-systems-v2.01.pdf>

Wenger, E., (2009). A social theory of learning. In Illeris, K. (ed.), *Contemporary Theories of Learning, Learning theorists ... in their own words*, (pp. 209-219). Routledge

Worall, A. (2014). *The roles of digital libraries as boundary objects within and across social and information worlds* (Doctoral Dissertation). USA: Florida state university college of communication and information. Retrieved from: http://www.adamworrall.org/portfolio/dissertation/worrall_dissertation_071814.pdf

PIELIKUMI

Interviju jautājumi muzeju ekspertiem

1. Kas ir veiksmīgas muzeja darbības pamatā?
2. Kā Jūs raksturotu muzeju nozīmi un ietekmi sabiedrībā?
3. Kas, Jūsaprāt, ir galvenais, lai mācīšanās process muzejā noritētu sekmīgi?
4. Kāda loma ir muzeju un valsts sadarbība attiecībā uz sabiedrības izglītošanu?
5. Kā muzeja izglītības programmu saturu ietekmē sabiedrības ekonomiskie un sociālie notikumi?
6. Kāda, Jūsaprāt, ir muzeju vides nozīme attiecībā uz izglītošanas procesiem?
7. Kādi ir sabiedrības galvenie ieguvumi no muzeju izglītības programmām?
8. Kāda ir vispārējā Latvijas muzeju jomas situācija? (cik veiksmīga tā ir apmeklētāju aktivitāšu, izglītības programmu ziņā)
9. Kā Jūs vērtētu tieši Nacionālā mākslas muzeja piemēru muzeju izglītības programmu praksei Latvijā?

Interviju jautājumi muzeja pedagogiem

1. Kā tiek veidotas muzeja izglītības programmas? Pēc kā jūs nosakāt, kādas programmas ir jāveido?
2. Kāpēc ir svarīgi tas, ka šie izglītības pasākumi norisinās tieši muzeja telpās?
3. Kas, Jūsaprāt, ir galvenais, lai mācīšanās process muzejā noritētu sekmīgi?
4. Kā muzeja izglītības programmu saturu ietekmē sabiedrības ekonomiskie un sociālie notikumi?
5. Kā jūs vērtējat, kādi būs /ir ieguvumi gan sabiedrībai, gan pašam muzejam no izglītības programmu pasākumiem?
6. Kā Jūs raksturotu to pieredzi un ieguvumus, ko muzejs sniedz apmeklētājiem ar savām izglītības programmām?
7. Kādā veidā tiek veicināta apmeklētāju aktīvāka iesaiste izglītības programmu pasākumos?
8. Kādas jūsaprāt ir LNMM izglītības programmu stiprās puses?
9. Kādas jūsaprāt ir LNMM izglītības programmu vājās puses?
10. Vai LNMM kopumā būtu labs piemērs vispārējai muzeja izglītības programmu praksei Latvijā?

Intervētāja Linda Apine (LA): Kas ir veiksmīgas muzeja darbības pamatā?

Respondents Jānis Garjāns (JG): Manuprāt, lai muzejs varētu veiksmīgi darboties, ir jāsāk ar to, ka muzejs saprot, ka tas pats par sevi kā institūcija nav pašmērķis. Muzejs ir līdzeklis kaut kā īstenošanai. Tā varbūt šķiet ļoti vispārīga un deklaratīva tēze, bet, manuprāt, tā ir ļoti būtiska. Ko tas nozīmē praktiskajā darbībā? Muzejs ir pārdomājies un skaidri noformulējis savu misiju – kāpēc tas pastāv, kāpēc tas darbojas, ko tas grib sasniegt un kas ir viņa pastāvēšanas jēga. Tātad ir nepieciešama skaidra savas misijas apziņa. Ir nepieciešama arī savas unikalitātes apzināšanās. Jo, lai muzejs būtu interesants un konkurētspējīgs, katram muzejam ir jāsaprot, kas ir viņa vienreizīgais spēks, viņa „rozīnīte”, tas, kas to atšķir no citiem. Gan šīs unikalitātes apzināšanās, gan mērķtiecīga unikalitātes kopšana visu muzeja pamatfunkciju īstenošanā ir svarīga, konsekventi ejot šajā virzienā. Manuprāt, muzejam ārkārtīgi svarīgs ir arī stratēģisks redzējums par to, kā viņš dzīvo, kā viņš darbojas un īsteno savas pamatfunkcijas. Skatījums tuvākā vai tālākā nākotnē, ko parasti muzeji definē savos stratēģijas plānošanas dokumentos. Vēl viens aspekts, kas ir būtisks, ir muzeja elastība, gatavība pārmaiņām, lai muzejs ar savu darbību sekotu līdzī tām izmaiņām, kas notiek sabiedrībā un būtu aktīvs, līdzvērtīgs sabiedrībai, kurā tas darbojas. Ideālā gadījumā muzejs varētu būt kā procesu virzītājs un stimulēt pārmaiņām. Man liekas, ka vispārēji skatoties uz muzejiem, kā nozari, nevis kā atsevišķām institūcijām, es gribētu uzsvērt šos aspektus.

LA: Kā Jūs raksturotu muzeju nozīmi un ietekmi sabiedrībā?

JG: Šajā laika posmā, t.i., 21.gadsimtā, muzeju pasaulē ir notikušas kvalitatīvas, fundamentālas paradigmas maiņas, ko daži muzeologi dēvē par kārtējo muzeju revolūciju. Muzeoloģiskajā literatūrā tam pagaidām nav atrasts adekvāts apzīmējums. Viena ļoti spilgta iezīme, kas raksturo šo moderno, 21.gs. muzeja vietu un lomu sabiedrībā ir līdzdalība. Muzejs kā līdzdalībnieks, iesaistošais muzejs. Ja agrāk, 20.gs. muzeju raksturojot, ļoti liels uzsvars tika likts uz materiālā kultūras mantojuma saglabāšanu un ļoti bieži dominēja uzskats, ka materiālā puse, kultūras vērtību kolekcijas ir centrs un muzeja kodols, tad tagad arvien vairāk tiek runāts par muzeja komunikācijas funkciju. Muzejs un sabiedrība, viņa vieta un loma sabiedrības dzīvē. Tas ir ir iezīmīgais, runājot par muzeja nozīmi un ietekmi sabiedrībā. Bet tas ir teorētiskā līmenī. Bet, domājot par to, kas ir tā nozīme un ietekme, tad prasās sīkāka analīze. Te varētu runāt, par Latvijas situāciju kopumā, bet, paņemot katru muzeju individuāli, tur būs variācijas. Bet muzejā joprojām ir šīs funkcijas – kultūrvēsturiskā mantojuma identificēšanas un saglabāšanas funkcija, otra funkcija ir mantojuma apzināšanās

un pētīšanas funkcija un tad trešā ir komunikācijas funkcija, kad muzejs to, kas tam pieder, dod atpakaļ sabiedrībai. Tādējādi muzejs palīdz sabiedrībai attīstīties, kļūt labākai un pilnvērtīgākai. Un šie trīs saskaitāmie ir un paliek būtiskas, neatņemamas muzeja sastāvdaļas. Bet, ja runā par šo funkciju īpatsvaru vai izvietojumu, kura ir pirmā, otrā un trešā, tad neapšaubāmi šobrīd kā par pirmo var runāt par komunikācijas funkciju. Muzeja izglītojošais darbs manā izpratnē ir sastāvdaļa komunikācijas funkcijai. Interesanti, ka pagājušā gada nogalē UNESCO tika pieņemts jauns dokuments - rekomendācijas muzeju un kolekciju attīstībai. Ļoti fundamentāls dokuments, kurā līdzās šīm trīs manis nosauktajām pamatfunkcijām, kā ceturtā suverēnā funkcija tika pieminēta izglītojošā funkcija. Kas ir zīmīgi, jo tas norāda uz izglītojošā darba un izglītības lomas akcentējumu 21.gs muzejā.

LA: Kas ir tie svarīgie elementi, kam muzejā jābūt, lai varētu runāt par izglītošanas funkciju?

JG: Šis atkal varētu būt ļoti daudzveidīgs jautājums. Muzejs nav skola. Un muzejam nevajag būt skolai. Muzejam, pirmkārt, ir jāsaprot, kas ir viņa īpašā loma šajā globālajā mūžizglītības procesā. Kas ir tas, ko muzejs var izdarīt atšķirīgāk, savādāk varbūt kvalitatīvāk un pieejamāk, kā to veic formālā izglītības sistēma, kas vairāk vai mazāk ikvienam sabiedrības loceklim ir pieejama. Te ir, kā jau es minēju, tas, ka muzejam ir jāsaprot viņa unikalitāte. Muzejam ir jāsaprot tā īpašās iespējas, sniedzot izglītības pakalpojumu, jeb iespēju. Tas var izpausties ļoti dažādos veidos un formās. Domājot par pieaugušo izglītību, gudrs, labs un profesionāls muzejs (nevis jebkurš muzejs), muzejs, kam ir profesionāli spējīgi cilvēkresursi, viņi meklēs un arī atradīs formas, tēmas un komunikācijas veidu, kas motivēs pieaugušo izmantot muzeja piedāvājumu. Atšķirībā no skolas bērniem, kur tomēr ir organizētas kopīgas iespējas apmeklēt muzeju un iesaistīties muzeja izglītības piedāvājumā. pieaugušo cilvēku tādā organiskā veidā uzrunāt... Nu var jau būt kādreiz vienotu interešu kopības, bet visbiežāk tie būs indivīdi, kurus ir jāuzrunā. Tad ir ļoti precīzi jāatrod gan piedāvājums, gan metode, kā pēc tam strādāt. Tāpēc muzejam ir ārkārtīgi svarīgi saprast un izzināt mācību vajadzības, nevis vienkārši to savos kabinetos izfantazēt, ko viņi var piedāvāt, bet meklēt to, kas auditorijai, kuru muzejs vēlas uzrunāt, ir interesants un vajadzīgs. Tātad kopumā muzejam vajag saprast, ko vajag, kādā veidā strādāt ar auditoriju un noteikti vēl prast uzturēt atgriezenisko saiti, lai saprastu, vai mērķi ir sasniegti. Un tam visam ir jāiet kopā ar muzeja uzstādījumiem un misiju. Man liekas, ka nebūtu īsti labi un pareizi, jebkurā muzejā sākt darīt jebko, kas kādai sabiedrības grupai interesē. Tam ir jābūt saistītam ar muzeja profilu un misiju. Un tas noved pie vēl viena svarīga aspekta, kāpēc mēs to darām muzejā. Tāpēc, ka muzejā ir tādi rīki, ar to es domāju muzeja krājumu un kolekcijas, kas varbūt citur nekur nav. Tas uzreiz rada to unikālo iespēju iesaistīt izglītības procesā muzeja ekspozīcijas, izstādes un

krājuma priekšmetus, kas citiem izglītotājiem nav pieejamas. Pie tam vēl tas dod iespēju izmantot oriģinālus, redzēt tos. Domājot arī par citām muzeja darba formām, manuprāt, būtisks jautājums ir, kāpēc šo darbu jūs izvēlaties muzejā darīt? Ja nu šādu pasākumu vai programmu tikpat veiksmīgi varētu realizēt kultūras centrā, bibliotēkā vai aiziet uz skolu? Domāju, ka muzejam vajadzētu atrast to, ko nekur citur nevar izdarīt, kas ir tikai viņu iespējās. Un muzeja kolekcijas priekšmeti varētu būt vismaz viens no tiem argumentiem, ko iesaistot var izdarīt to, ko cits nevar izdarīt.

LA: Cik svarīgas ir valsts un muzeju sadarbības attiecības?

JG: Redziet, runājot kaut vai par Nacionālo mākslas muzeju, tas ir valsts iestādes – Kultūras ministrijas pakļautības muzejs, ko finansē valsts. Muzejs jau arī ir valsts. Tāpat kā mēs katrs viens esam šīs valsts sastāvdaļa. Bet, runājot par privāto sektoru un valsti, var analizēt valsts un privātā sektora attiecības. Vai nu valsts sekmē un atbalsta privāto muzeju, vai norobežojās Jūs paši esat sevi dibinājuši, jūs paši esat izlēmuši, ka tāds muzejs ir vajadzīgs, jums pašiem arī jātiek galā. Taču ir arī atbalsta mehānismi. Runājot par valsts un arī pašvaldību dibinātajiem muzejiem, kuri pēc būtības tiek uzturēti par nodokļu maksātāju naudu, tur saikne ir ārkārtīgi cieša. Tas, ko muzejs nopelna par ieejas biļetēm un citiem sniegtajiem pakalpojumiem, ir salīdzinoši neliela daļa. Arī Nacionālajā mākslas muzejā pašienēmumi nesastāda pat vienu ceturto daļu. Līdz ar to valsts ir muzeja darbības nodrošinātāja, tai skaitā arī izglītības pasākumu nodrošinātāja. Ja domājat par valsti kā valsts institūcijām, to ietekmi vai par valsts pasūtījumu, tad šobrīd mēs varam runāt par „Kultūras skolas somas” programmas. Tas ir projekts, ko Latvijas valsts vēlas ieviest saistībā ar Latvijas simtgadi. Tas nozīmēs to, ka būs nedefinēts kultūras pasākumu „grozs”, kurā ietilps gan teātru, gan koncertu, gan mūzikas, gan kino, dažādu kultūras pasākumu produkti. Un valsts dos izglītības iestādēm finansējumu, lai ikviens bērns no šī „groza” pakalpojumu varētu saņemt. Lai arī šobrīd jau eksistē kultūras piedāvājums, tomēr ir šķēršļi. Šajā gadījumā finansiālie šķēršļi. Kultūras skolas soma būs veltīta tam, lai arī lauku bērns vismaz reizi gadā nokļūtu Rīgā un varētu aiziet uz operu vai teātra izrādi, vai uz Nacionālo mākslas muzeju vai „Rīgas Biržu” un varētu apskatīt kādu izstādi. Tā veidojas kādi papildus mehānismi, lai valsts kaut ko nodrošinātu.

Bet, piemēram, skatoties ārzemju pieredzi, Amerikā valsts muzeji praktiski neeksistē. Tur viss kultūras sektors, un muzeji tai skaitā, darbojas kā privātas institūcijas. Un tur, jā, veidojās valsts atbalsts un dažādas programmas, kur privātās kultūras institūcijas saņem valsts pasūtījumu. Latvijas gadījumā mēs esam pārmantojuši sistēmu, kāda tā ir bijusi daudzus gadus desmitus. Un mūsu situācijā, bez ļoti pamatīga valsts atbalsta muzeji nevarētu eksistēt. Jo

tirgus, apmeklētāju skaits nav tik liels, lai pašu ieņēmumi varētu nodrošināt muzeja izdzīvošanu.

LA: Kā valsts ekonomiskie un sociālie notikumi ietekmē muzeja saturu?

JG: Ekonomiskie notikumi katrā ziņā ietekmē, jo tad, kad Latvijā bija finanšu recesija, krīze 2009., 2010. gadā muzeju budžeti samazinājās dramatiski, pat uz pusi. Tas nozīmēja, ka vajadzēja vai nu atbrīvot darbiniekus, vai samazināt slodzes darbiniekiem. Un attiecīgi resurss, ko muzejs varēja ieguldīt savu produktu un pakalpojumu radīšanai bija salīdzinoši mazāks, līdz ar to arī piedāvājums bija mazāks. Visvairāk cieta cilvēkresursi. Tajā pašā laikā tādi gājieni kā likvidēt kolekcijas vai tās izpārdot, par to mēs neizšķīrāmies. Lielā mērā viss tika saglabāts, notika reorganizācijas. Piemēram, Latvijas Nacionālais mākslas muzejs tāds kāds tas ir tagad, izveidojās krīzes rezultātā. Agrāk kā atsevišķi muzeji darbojās „Rīgas Birža”, Dekoratīvās mākslas un dizaina muzejs, vēl citi mākslas profila muzeji. Lai ekonomētu, tos visus savilka administratīvi vienā veidojumā un tagad ir šis lielais komplekss – Latvijas Nacionālais mākslas muzejs. Tā kā ekonomiskā ietekme ir neapšaubāma. Un tagad, paldies Dievam, ekonomiski situācija uzlabojas. Arī muzeju jomā papildus resursi tiek ieguldīti. Ja arī krīzes rezultātā darbinieku algas bija dramatiski zemas, tuvas minimālajai algai, tad tagad muzejos nav vēl, diemžēl sasniegts vidējais sabiedriskajā sektorā strādājošo atlīdzības līmenis, bet ir tuvu tam. Līdz ar to var noturēt muzejā ieinteresētos, motivētos cilvēkus, kuri tur grib strādāt. Jo ja algas ir neadekvātas, tad cilvēki meklē, kur viņi var nopelnīt, lai izdzīvotu. Tā ir tā ekonomiskā puse.

Un par sociālo, te varbūt ir vairāk atkarīgs no paša muzeja. Vai muzejs dzīvo un strādā ar apziņu, ka viņi ir sabiedrībai un viņiem ļoti svarīgs uzdevums līdzās tam, ka viņi glabā milzīgās vērtības un nozīmīgās kolekcijas mūsu kultūrai un identitātei, tikpat svarīgi ir arī prasmīgi izmantot šo kultūras kapitālu, kas ir viņu rīcībā. Izmantot tā, lai tas cilvēkiem būtu vajadzīgs. Ir tāda organizācija Cēsīs, kas saucas „Culture Lab”, tāpat „Kultūras laboratorija”. Viņi kopā ar Latvijas Kultūras akadēmiju pirms pāris gadiem veica kultūras patēriņa pētījumu, kurā viņi analizēja dažādu kultūras jomu patēriņu. Cik daudz cilvēku kultūru izmanto, kad viņi iet uz teātriem, cik daudz grāmatas viņi lasa, cik daudz televīzijā skatās kultūras raidījumus un tamlīdzīgi. Un kopējais secinājums bija tāds, ka, laikam arī tāpēc, ka demogrāfiskā situācija Latvijā krasi mainās pēdējos gados, cilvēku skaits samazinās, līdz ar to gandrīz visās jomās apmeklētība un līdzdalība arī iet uz leju. Muzeji ir viena no trīs jomām, kurā apmeklētība aug. Pēdējos gados, statistikas datus skatoties, muzejos apmeklētība konstanti, kaut nedaudz, bet tomēr iet uz augšu. Par spīti tam, ka potenciālo apmeklētāju daudzums samazinās. Tas mums ļauj secināt, ka muzeju piedāvājums sabiedrībai ir diezgan precīzs. Jo pretējā gadījumā, kāpēc gan cilvēki nāktu uz muzejiem? Mēs tagad apkopojam

datus par 2015. gadu. 2014. gadā Latvijas muzeju apmeklētība bija ļoti tuvu 3 miljoniem visā nozarē kopumā (no tiem muzejiem, kas mums iesniedz šos statistikas datus). Tajā neiekļaujas ļoti daudzi privātie muzeji, kuri nav akreditēti 3 miljoni pie situācijas, kad Latvijas iedzīvotāju skaits ir apmēram 1,5 miljoni. Tur nāk klāt arī tūrisms un iebraucēji. Šis skaits arī ir augošs, bet ne tik ļoti liels. Tomēr pamatmasa ir Latvijas iedzīvotājs.

LA: Lūkojoties no valsts puses, kādu vēl vērtību var piešķirt muzejiem, neskaitot ekonomisku vērtību?

JG: Kultūra kopumā un muzeji it īpaši nav bizness. Nevienu muzeju, vismaz valsts un pašvaldības sektorā, neveido kā biznesu. Varbūt kāds privāts muzejs, sevišķi kādas rūpnīcas vai ražotāju, nu, piemēram, fabrikas „Laima” šokolādes muzejs, ir mārketinga rīks produkcijas popularizēšanā. Un tur kādu korelāciju ar peļņu varētu veidot. Kopumā muzeji nav, nekad nav bijuši un arī nebūs izteikts ekonomisks biznesa faktors, lai gan tā darbība var sekmēt valsts ekonomisko aktivitāti. Muzeju misija un mērķis vienmēr ir bijis kaut kas cits. Domājot par 21.gs muzeju virzību, diezgan dominējošs uzskats ir, ka muzeju darbības attaisnojums, kāpēc tie ir vajadzīgi sabiedrībai ir tas, ka tie ar savu darbību spēj rosināt sabiedrībā pozitīvas izmaiņas. Ja man tagad jautātu, kādas ir tās pozitīvās izmaiņas, tā atkal ir vesela disertācijas tēma. Bet šīs pārmaiņas var būt ļoti dažādas. Tas ir nemateriālais, tas, ko ir grūti skaitļos un indikatīvos rādītājos grūti pierādīt. Ja muzeji savā darbībā, savos misijas formulējumos neizvirza sev virsuzdevumu – ietekmēt sabiedrības kopējo veselību, vērtību sistēmu, izpratni par pasauli, nerosina sabiedrību būt tolerantu, tad rodas jautājums, vai mums šie muzeji vispār ir vajadzīgi? Vai mums ir vajadzīga tāda iestāde, kas varbūt glabā ļoti dārgas un skaistas gleznas vai arheoloģiskās kolekcijas, bet ja šīs institūcijas lielais mērķis nav saistīts ar pozitīvām pārmaiņām sabiedrībā? Manuprāt, ļoti labi ir amerikāņu muzeologa Stīvena Veila raksti, ko mēs esam arī latviski tulkojuši. Tagad ir jau divi izdevumi „Muzejs mūsdienu sabiedrībā”, kur publicēti arī Stīvena Veila un citu muzeologu raksti. Tāda ir arī mūsu izpratne par muzeju. Taču tanī pat laikā, kad mēs veidojām Latvijas muzeju nozares stratēģiju, mēs arī konkretizējam, kāda šodien ir Latvijas muzeju jēga. Būtisks aspekts ir tā saucamais kultūras kapitāls. Tas, kas mums pieder, ar ko mēs esam bagāti, unikāli, ar ko mēs atšķiramies no pārējās Eiropas. Un tas caur muzeja pamatfunkcijām ir tas, kas ir bijis un ies arī turpmāk gadsimtiem cauri. Tā, pirmkārt, ir muzeja jēga. Otrkārt, muzejs kā Latvijas teritorijas un īpaši reģionu dzīves kvalitātes faktors. Vienkārši izsakoties, vieta, pagasts, novads vai pilsēta, kurā ir un kurā nav muzejs, atšķiras. Iespēja, piedāvājums, ko muzeja atrašanās tajā vietā dod to, ka tur dzīves līmenis ir potenciāli kvalitatīvāks un labāks, nekā vietā, kurā nav muzeja. Šādā veidā muzeji cenšas ar savu darbību celt tās vietas labklājību un kvalitāti. Tālāk muzeji un radošās industrijas. Muzejiem ar savu kolekciju krājumu ir

potenciāls, lai tām radošajām industrijām, kuras rada produktus pārdošanai, būtu no kā „baroties”, no kā ņemt idejas. Piemēru jau mums ir daudz. Piemēram, Dekoratīvās mākslas un dizaina muzejs sadarbojas ar dizaineriem un, balstoties uz senajiem modeļiem un rakstiem, tiek daudz kas moderns veidots. Un, protams, muzeji arī kā izglītības vieta. Muzejs gan kā formālā izglītība, gan arī muzejs un mūzizglītība, tie ir tie virzieni, kurus mēs savā stratēģijā redzam, kur muzejiem var būt atdeve mūsdienu sabiedrībā.

LA: Kāda kopumā ir Latvijas muzeju jomas situācija?

JG: Muzejs ir integrēta sabiedrības procesu sastāvdaļa. Ja grūti ies mūsu ekonomikā, ja būs citas problēmas... Muzeji nav zilonkaula tornis, kas dzīvo savu neatkarīgu dzīvi un tā arī nevajag būt. Šobrīd muzejiem tieši vairāk iespējas paveras. Tas, kas šobrīd notiek Latvijas muzeju nozarē, rāda, ka mēs praktiski tādā kā būvlaukumā dzīvojam. Tikko Nacionālais mākslas muzeja rekonstrukcija ir pabeigta, Rīgas pils atrodas rekonstrukcijas procesā un tā ir perspektīva Latvijas Nacionālajam vēstures muzejam veidot ko jaunu. Rakstniecības un mūzikas muzeja ēka arī slēgta rekonstrukcijai. Šogad apmeklētājiem jāver vaļā 3 atjaunotus Raiņa muzejus. Akuratera muzejā rekonstrukcija notiek. Un es nemaz nerunāju par Rīgas Motormuzeju, kas ilgu laiku bija ciet un šogad vērsies vaļā. Un tas, kas notiek vēl pašvaldību reģionu muzejos... Ko tas liecina? Tas liecina tikai to, ka ir izpratne, ka tajos muzejos ir jāinvestē. Tas liecina par to, ka ir ko investēt, gan no valsts budžeta līdzekļiem, gan Eiropas Savienības finansējums tur tiek izmantots, iegulda arī pašvaldības savus līdzekļus. Tagad ļoti daudz kas būs atkarīgs no tā, kā muzeji pratīs šos ieguldījumus un resursus likt lietā. Ir loģiski, ka prasās jauns, svaigs, mūsdienīgs un sabiedrībai vajadzīgs piedāvājums. Un vismaz viens rādītājs, kas atspoguļos vai tas notiek, vai nenotiek, ir tā muzeju apmeklētība. Lai cik muzejs skaists būtu, ja viņš nepiesaista cilvēkus, tad rodas jautājums: kāda ir viņa jēga? Kā viņš var tos pozitīvos sabiedrības procesus ietekmēt, ja cilvēku tajā ir maz. Šie jautājumi ir savstarpēji saistīti.

LA: Vai LNMM kopumā varētu būtu labs piemērs vispārējai muzeja izglītības programmu praksei Latvijā?

JG: Jā, Latvijas Nacionālais mākslas muzejs mērķtiecīgi domā par izglītības lietu. It īpaši par to, kas attiecas uz skolām. Tur izglītības programmas ir sastrukturētas, viņas ir vairāku veidu un svarīgi ir tas, ka tās arī formālajam mācību procesam ir pielāgotas. Muzejs ir pētījis, kādi ir izglītības standarti un programmas, kādas ir skolu vajadzības. Tas ir viens no ceļiem, ja grib dialogu ar skolām uzturēt. Es zinu, ka ir arī darba formas, kas ir ne tik tieši saistītas ar formālo mācību procesu, bet vairāk interešu un spēju attīstīšanai. Cik lielā mērā pieaugušo mērķauditorija tiek uzrunāta, tas ir nākamais jautājums un man liekas izaicinājums muzejam. To, ka muzejs domā šajā virzienā, ir skaidrs. Tas, ka būtu milzīgi sasniegumi –

diezin vai. Bet uz pārējo Latvijas muzeju fona Latvijas Nacionālajam mākslas muzejam ir plānveidīgs un mērķtiecīgs darbs un viņi apzinās šī izglītojošā darba nozīmi un nepieciešamību. Un interese par muzeja piedāvājumu ir liela. Tas par ko šobrīd muzejs satraucas, ir viņu kapacitāte, viņu spēja apmierināt tās visas interešu grupas. Tur ir jāmeklē risinājumi. Muzeju nozarē Latvijā kopumā par izglītības darbu tiek domāts. To apliecina tas, ka darba formas, ko mēs saucam par muzeja pedagoģiskajām programmām, iegūst arvien noteiktāku vietu muzeja piedāvājumā. Savukārt formas, kas daudzus gadu desmitus bijušas tradicionālas, piemēram, lekcijas, vienkāršas gida vadītas ekskursijas, to īpatsvars samazinās. Tas nenozīmē, ka viņu vispār var nebūt, bet šajās formās apmeklētājs ir vairāk tāda pasīva klausītāja lomā. Drīzāk vajag apmeklētāju rosināt, uzvedināt uz domāšanu, lai viņš pats nonāku pie secinājuma. Varbūt, ka tas pilnīgi atšķirsies no tā, ko tas muzeja pedagogs domā, bet, kas zina, varbūt kādreiz izrādīsies, ka apmeklētāja domu gājiens ir bijis tālredzīgāks. Aktīvas dzīves pozīcijas, kritiskās domāšanas rosināšana, ne tik daudz pareizo faktu sniegšana, ir tas, ko muzejam vajadzētu darīt. Pareizos faktus var daudz precīzāk ar citiem līdzekļiem dot. Tāpēc nav jānāk uz muzeju, lai pareizo informāciju dabūtu. Kas ir tas, ko muzejs var dot, ir atvērts jautājums un katrā muzejā atbilde var būt atšķirīga. Un jo atšķirīgāka un oriģinālāka tā būs, jo interesantāks un vajadzīgāks būs muzejs.

Intervētāja Linda Apine (LA): Kā tiek veidotas muzeja izglītības programmas un pēc kā jūs nosakāt, kādas programmas ir jāveido?

Respondente Marta Pallo (MP): Mums ir tādas izglītības programmas, kas ir jau ar desmitiem gadu ilgu tradīciju. Man liekas, ka vecākajai izglītības programmai kādi 15 gadi apritēja. Un šī te ilgstošā, ilgā pieredze arī ir patiesībā pluss. Jo tas palīdz noteikto izglītības programmu izkopt, vadoties pēc auditorijas vajadzībām. Un tās, man gribētos teikt, stacionārās izglītības programmas, kas nemainās, tās tiek koptas un attīstītas. Nosaukums nemainās, bet tā metode un saturs nepārtraukti aug līdz ar to programmu. Man liekas, ka tas ir tāds ļoti labs un liels pluss, ka ir iespējams veidot šādas tradīcijas, jo pirms 15 vai 20 nebija tradīciju. Tas viss bija eksperiments. Tagad jau mēs varam tādā lielākā laika nogrieznī paskatīties un jau kādus secinājumus izdarīt un uz to arī visu attīstību balstīt. Un tad ir tādas izglītības programmas, kas tiek veidotas kā jauns piedāvājums, kā mainīgais piedāvājums. Un tās parasti tiek veidotas, balstoties uz diviem principiem. Viens ir mērķauditorijas vajadzības. Mēs reaģējam uz to, kas notiek sabiedrībā un tas mums liek visu laiku būt modriem un fleksibliem un pašiem attīstīties. Un tās izglītības programmas parasti tiek veidotas eksperimentālā kārtā, jo radām kaut kādas jaunas metodes. Kā piemēru es varu minēt pēdējā gada izglītības programmas, kas ir ar tādu iekļaujošu darbību vērstas. Un šis pirmais gads tiešām pagāja kā eksperiments, lai saprastu kā labāk strādāt ar auditoriju. Ideja sākumā radās domājot par tām pārmaiņām, kas šobrīd notiek sabiedrībā un vispār Eiropā. Sabiedrība kļūst aizvien krāsaināka, aizvien dažādāka un parādās kaut kādas komunikācijas barjeras starp noteiktām sabiedrības daļām. Un mums radās ideja, ka mēs varētu strādāt vienas nodarbības, vai vienas radošās darbnīcas vai pasākuma ietvaros ar divām dažādām sabiedrības daļām, kas parasti ikdienā savā starpā nekomunicē. Un tā rosināt izmantot mākslu kā tādu instrumentu, lai rosinātu kaut kādu savstarpējo empātiju un integrētu šos cilvēkus. Jo Latvijā integrācijai ir ārkārtīgi daudz aspektu, kā šo te jēdzienu var pagriezt. Un, protams, ja mēs dažādos sabiedrības slāņus saliekam vienā grupā viņi nesāks vienā stundā, vienā dienā komunicēt savā starpā. Tas ir ilgtermiņa mērķis un projekts. Sākumā mūsu pedagogi ļoti daudz ieguldīja darbu, lai vispār saprastu, kā pārvarēt saskarsmes barjeras, kā var notikt pirmā ledus laušana. Tā mēs radām izglītības piedāvājumu, reaģējot uz to, kas notiek sabiedrībā. Plašākā vai šaurākā kontekstā. Un tur arī nevar tos rezultātus tik ātri izmērīt. Un otrs impulss, no kā rodas jaunas izglītības programmas, kas ir mainīgā daļa, tas ir reaģējot uz kultūrvides pieprasījumu. Piemēram, Rīga kā Eiropas kultūras galvaspilsēta 2014. gadā. Tūlīt būs arī uz Latvijas

simtgadi, kas ir visu izstāžu programma. Tas mums dod tēmas, jaunus materiālus, kurus kaut kā interpretēt, izskaidrot. Un te atkal ir kaut kāds saturs, ko mēs pielāgojam dažādām auditorijām. Tas, protams, izriet no tā mūsu satura. Bet ir tie 2 dažādie impulsi, rēķinoties ar auditoriju vai rēķinoties ar saturu. Bieži vien viņi arī pārklājās. Bet pamatā tie ir tie divi.

LA: Kāpēc ir svarīgi, tas, ka šie izglītības pasākumi norisinās tieši muzeja vidē?

MP: Mums vispār ir tāda prakse, ka mēs ar radošajām darbnīcām ejam ārpus muzeja sienām un viņas notiek Kalnciema tirdziņā vai tādos pasākumos, vai uz skolām brauc. Tā kā mēs to vispār praktizējam, bet ne regulāri un plašā apjomā. Jo, protams, vislielākā vērtība ir eksponātiem, mākslas oriģināliem un mums arī tagad ir jau darbnīcu telpas, kurās var notikt dažādas nodarbības. Kas arī ir ļoti ērti un tas ir fantastiski, bet tās aktivitātes nenotiek saskarē ar tiem mākslas objektiem. Un tad viena no tām aktivitāšu daļām, vienmēr tiek pavadīta tajās ekspozīciju telpās. Jo tikšanās ar to unikālo priekšmetu, tam ir tā galvenā vērtība, ka var redzēt to oriģinālu. To varētu pielīdzināt, kā tikties klātienē ar kādu popkultūras personību. Tad, kad tu tiecies klātienē, tu gūsti pavisam savādāku pieredzi, nekā tad, ja tu vienkārši redzi tās personības fotogrāfijas vai lasi intervijas. Tas ir kaut kas cits, kad ir tas personīgais pārdzīvojums vai pieredze, kas veidojas tiešā komunikācijā.

LA: Kas, Jūsaprāt, ir galvenais, lai mācīšanās process muzejā noritētu sekmīgi?

MP: Man liekas, ka tas viennozīmīgi ir komunikācija ar apmeklētāju. Es to izvirzu vispār kā pirmo. Muzejs ir ļoti fleksibls. Mums ir ļoti liela pieredze ar apmeklētājiem, mēs pārzinām savu saturu, savu materiālu. Mēs patiesībā varam reaģēt uz jebkuru situāciju, uz jebkuru apmeklētāju. Nu jau mēs tā ilgstoši strādājam ar apmeklētājiem ar īpašām vajadzībām. Kas vispār pēc definīcijas varētu būt neordināras situācijas, uz kurām ir neiedomājami jāreaģē un to nekad nevar paredzēt un prognozēt, tāpēc pats pamatu pamats ir komunikācija ar apmeklētāju. Ar apmeklētāju, kurš atnāk vai atved līdzīgu citu auditoriju, kas ir, piemēram, skolotāji. Ja mēs vienojamies par viņu vēlmēm un viņu vajadzībām, ja viņi tās spēj skaidri nodefinēt, pirms atnāk uz muzeju. Tad man šķiet, mums vispār nav nekādu problēmu piedāvāt viņiem to, ko viņi gaida. Ja mēs nezinām, kas ir tās viņu ekspektācijas un gaidas, mums ir ļoti grūti. Mēs, protams, kaut kādu standartu paku varam dot, bet vai tas būs tas, ko viņi sagaida? Tāpēc tiešām var teikt, ka ar katru apmeklētāju grupu notiek tāds individuāls darbs, vēlmju un vajadzību saskaņošana. Un, nodefinējot to, kādas ir tās iespējas tad arī ir tas rezultāts.

LA: Kā sabiedrības ekonomiskie un sociālie notikumi ietekmē to, ko muzejs var sniegt apmeklētājiem?

MP: Nu sliktākajā gadījumā, ja būs kaut kāda krīze un muzejs vairs nevarēs atļauties izglītības darbiniekus zālēs, būs vismaz eksponāti pie sienām, kurus var izmantot kā apskates un mācīšanās materiālu. Aizvien aktuālākas kļūst digitālās interpretācijas ierīces muzeju

apmeklējumos. Tajā pašā laikā ir, kā saka, atgriešanās pie čiekuriem, pie taustāmiem materiāliem. To var manīt arī sabiedrībā, kā tās grupas dalās. Tie kas ir ļoti par tām tehnoloģijām un tādi, kas atgriežas pie ļoti autentiskām lietām, pie ekoloģiska dzīvesveida. Viņiem ir būtisks tas dabiskais materiāls. Tās ir kaut kādas divas tendences, uz kurām mēs varam reaģēt. Notiek arī cilvēku emigrācija un integrācijas jautājumi. Protams, mēs uz to arī kaut kā varam reaģēt. Mēs kā valsts muzejs nevaram iesaistīties kaut kādos politiskos diskursos, mēs neesam viedokļu paudēji. Bet mēs varam šīs diskusijas tiešā vai netiešā veidā izraisīt. Kaut vai caur sociālo tīklu ziņojumiem. Piemēram, kad Parīzē notika terorakts caur sociālajiem tīkliem vienojāmie sērās ar Francijas sadarbības partneriem. Tādā veidā mēs paužam to savu nostāju kaut kādā pusē, vairāk vai mazāk. Bet tomēr mēs it kā cenšamies maksimāli to nedarīt. Bet tomēr ir visas šīs te tēmas, piemēram, bēgļu, tad ir Kazaka „Bēgļi”. Mēs to arī varam kaut kā aktualizēt un to arī darīsim, kad šī te māja atvērsies vaļā. Protams, ka valsts ekonomika arī ļoti ietekmē muzeju, jo mēs esam valsts pārvaldes institūcija. Mēs varam atļauties, to, ko varam un bieži vien mūsu resursi ir ļoti ierobežoti. Bet tajā pašā laikā, tā ir ļoti laba platforma kā noteikt kaut kādu domu. Tāpat kā mēs sadarbojamies arī ar radošajām industrijām, jo tās radošās industrijas un sadarbība ar tām ir viena no kultūrpolitikas prioritātēm. Mēs vairāk uz to reaģējam, plašāk attīstām sadarbību ar radošajām industrijām.

LA: Kā, Jūsprāt, sabiedrībā veidojas muzeja vērtība?

MP: Man liekas, ka var runāt tikai par nesenām tradīcijām. Tāpēc, ka man šķiet, ka mākslas muzeja auditorija no visas sabiedrības varētu būt aptuveni 20%. Un tā ir ļoti konstanta, tā patstāvīgā muzeja auditorija. Taču šobrīd pamazām šī te tendence mainās. Mainās tāpēc, ka muzejs tiks vērts vaļā uz šo te rekonstrukciju un piesaista papildus uzmanību, piesaista tādu auditorijas daļu, kas līdz šim tā kā snauž. Tad sabiedrībā krīze ir, tā kā beigusies, cilvēku labklājība aug, viņi atkal atgriežas savos tūrisma ceļojumos. Viņi ir pietiekoši daudz redzējuši pasauli un viņiem tā kā aug prasības pret vietējo muzeju. Visu laiku paralēli notiek diskusijas par bērniem muzejā. Jaunas māmiņas kļūst arvien progresīvākas un jauno māmiņu tradīcijas sabiedrībā mainās. Viņas pieprasa vairāk sev un parādās arī Latvijā diskusijas par piedāvājumu bērniem un ko var bērnam ļaut muzejā, vai pārprastajām demokrātijām. Tādas diskusijas, kuras beidzot nav iniciējis muzejs, bet tās beidzot sāk veidoties sabiedrībā. Tas, man liekas, ir ārkārtīgi labs simptoms. Un, protams, ka tam nav tradīciju un tas tikai tagad vēl sāk veidoties, bet es ļoti pozitīvi un optimistiski uz to skatos. Jo līdz šim, vairāk vai mazāk bija tā, ka muzejam bija jāpierāda savs viedoklis ar darbiem. Piemēram, ka bērniem ir vieta muzejā. Mums tas bija jāpierāda ar darbu vairāku gadu garumā. Tagad jau šādas diskusijas sāk parādīties no sabiedrības puses. Mums vairs nav jāpierāda, mēs tikai atveram durvis. Tā,

ka tās attiecības ir pavisam savādākas. Es domāju, ka tiešām tas, kad Latvijā nacionālie muzeji, atvērsies pēc rekonstrukcijas, ne tikai mākslas muzejs, bet arī Rīgas pils un Rakstniecības muzejs. Un, ka tas notiek tā kampaņveidīgi, tad šīs jaunās telpas gan vizuāli, gan pēc publikācijām presē iesaistīs daudz lielāku sabiedrības loku. Un vēl par tādu sabiedrības līdzatbildību... tas, protams, ir traģisks piemērs – Rīgas pils degšana. Bet man liekas, ka tas bija viens no tādiem simboliskiem impulsiem. Mēs varam gadu gadiem likt publikācijas arī medijos par to, ka sabiedrība ir kaut kādā veidā līdzatbildīga par norisēm muzejā, bet tas netiks sadzirdēts, kamēr nenotiks kaut kas tik dramatisks. Un tad vienā naktī pēkšņi visi saprot – jā, tā taču visu mūsu kopējā lieta, kopējā atbildība.

LA: Kā Jūs raksturotu to pieredzi un ieguvumus, ko muzejs sniedz apmeklētājiem ar savām izglītības programmām?

MP: Ļoti dažādi. Un te varbūt jārunā par konkrētām mērķauditorijām, jo katrai tai mērķa grupai. Vienalga vai tā mērķa grupa pārstāv, kaut kādu sabiedrības sociālo slāni, vai pārstāv kaut kādu vecuma posmu, viņiem ir savi noteikumi, kā viņiem veidojas muzeja apmeklējuma vai izglītības programmas pieredze. Un, izejot no tā, mēs varam arī precīzāk pateikt, kādi ir viņu ieguvumi. Skolām un studentiem tas vairāk balstās zināšanu ieguvē. Bērniem un pirmskolas vecuma bērniem tā vairāk ir uz pieredzi balstīta. Tā vairāk ir attīstoša pieredze, nevis zināšanu ieguve. Protams, tas neizslēdz arī to, ka skolas vecuma un studentiem arī tā ir attīstoša pieredze. Vienkārši tie uzsvēri saliekas atšķirīgi. Pieaugušajiem un it īpaši senioriem tā ir tāda pieredzes nodošanas platforma, kurā viņi apmainās viens ar otru ar šīm pieredzēm. Un tas muzeja priekšmets kļūst par tādu komunikācijas mediju. Vai arī izglītības programmas tēma kļūst par komunikācijas mediju. Mums ir bijušas arī ļoti intensīvas diskusijas pie dažādām izstādēm. Un tur ļoti labi var novērot, starp pieaugušajiem un senioriem to, ka tā sarunu tēma ir instruments viņu pieredzes apmaiņai. Ne tik daudz viņi gūst zināšanas vai ne tik daudz attīstās. Ir jau, protams, arī izņēmuma gadījumi.

LA: Kādā veidā tiek veicināta aktīvāka apmeklētāju iesaiste izglītības programmu pasākumos?

MP: Šobrīd situācija ir tāda, ka mēs patiesībā informējam un izzinājam apmeklētājiem par jaunāko piedāvājumu, par plānotajām aktivitātēm, bet mēs vairs viņus nepiesaistām. Jo mums ir jau diezgan konstantas štata vietas katrā ēkā. Tie ir pluss, mīnus 4 cilvēki, kas strādā ar izglītības programmām. Nu es domāju lielākās, tas ir Birža un Dekoratīvās mākslas muzejs, arī šeit. Un tiem 4 cilvēkiem ir kaut kāds maksimālais cilvēku skaits, ko viņi var nedēļā apkalpot. Plus viņiem vēl ir jāstrādā ar saturu, jāveido jauns piedāvājums, jālasa pētījumi, lai sniegtu kvalitatīvu piedāvājumu. Man liekas, ka gan ārsti, gan pedagogi ir tās profesijas, kam profesionālās zināšanas ir, kā minimums, jāatjauno reizi četros vai piecos gados. Līdz ar to

viņiem pašiem ir jāizglītojas. Un tad tas cilvēku skaits, ko viņi var apkalpot nedēļā vai mēnesī, protams, strauji rūk. Un šobrīd ir tā, ka mēs tiešām strādājam uz savu maksimumu. Un mēs gribētu strādāt vēl vairāk, bet mēs to nevaram atļauties. Rīgas Birža un Dekoratīvās mākslas muzejs absolūti... un arī „Arsenāls”, protams, arī „Arsenāls”, tur vispār, man liekas, būs tikai 1 cilvēks, kas ar izglītības programmām strādā. Tāda mums ir situācija. Un tad tas ko mēs piedāvājam un iesaistām ir maksimālais. Un kaut kāda papildus publicitāte, papildus cilvēku iesaistīšana – tas būtu ārkārtīgi jauki, ja mēs to varētu atļauties. Un mēs būtu ārkārtīgi laimīgi. Bet mēs nevaram. Mums ir simtiem jaunu ideju, ko mēs varētu darīt. Iesaistīt lielāku sabiedrības loku, veidot kaut kādas sadarbības, mēs to nespējam kapacitātes un darbinieku resursu ziņā. Mums ir svarīgs tas darbinieks. Svarīga katra slimošana un katrs atvaļinājums. To visu mēs, protams, ļoti izjūtam un mēs gribam, lai darbinieki neslimo un var aiziet pie tiem apmeklētājiem. Būt formā, būt pozitīvi, jo mēs taču tomēr apkalpojam sabiedrību. Tā ka, tas ir patiesībā smags darbs, kas daudz prasa un mēs šobrīd pēdējos 2 gadus uz papildus iesaisti nestrādājam praktiski.

LA: Un vai muzejs veido sadarbības tīklus?

MP: Mēs cenšamies rakstīt projektus un sniegt gan pieredzes apmaiņas braucieniem, gan uz dažādām lekcijām un semināriem. Viens no tādiem iecienītākajiem ir „*We are museums*”, kas ir tieši par digitālajām tehnoloģijām, bet kā tās izmantot komunikācijā ar apmeklētājiem, gan kā tās izmantot kā satura interpretācijas ierīces un par visām šīm stratēģijām. Bet ļoti daudz tiek ņemti piemēri no interneta vietnēs atrodamajiem pētījumiem, viņu stratēģijas un mācību programmas, kas ir balstītas tieši Anglijas muzejos. Ļoti labi piemēri mums ir Somijā, kas ir Kiasma. Somija vispār, man liekas, ir vieni no labākajiem mākslas pedagogijas jomā. Un tas ir tieši tas, kas mūs interesē. Un tad, nepateikšu precīzi no kuras organizācijas, bet mums kolēģis brauca seminārā, kas nedēļu noritēja Zagrebā. Un seminārs tika veltīts tieši metožu izstrādei. Viņi nedēļas laikā eksperimentēja, un izstrādāja jaunas metodes un pārbaudīja tās. Un tās metodes mēs vēl pusgadu pārbaudīsim savā muzeja praksē. Viņas atgriezās no turienes un stāstīja, ka mūsu muzejs ir tā kā krietni priekšā, jo mēs ar to ikdienā strādājam, ar tām metodēm. Tā ka, tāda veida tīklošana un sadarbība notiek. Protams, varētu būt vēl vairāk, protams, ka tas ir atkarīgs no finanšu un laika resursa, un darbinieku kapacitātes. Bet starptautiskā līmenī ir sadarbība. Par vietējo līmeni man gan jāsaka, mēs esam diezgan, man šķiet, savrupi. Bet jebkurā valstī mākslas muzejam ir tāds mazliet elitārs statuss. Nezinu vai statusa dēļ, vai kā, bet mēs daudz sadarbojamies ar skolu skolotājiem. Bet tīri pieredzes apmaiņa starp muzeju pedagogiem ir bijusi atsevišķos semināros, bet sistemātiski nenotiek.

LA: Kādas ir LNMM izglītības programmu stiprās puses?

MP: Stiprās puses mēs gandrīz katrai programmai varētu atsevišķi izvērtēt. Un, atkal izejot, no tās programmas auditorijas vai pieredzes. Tā vispārināt ir grūti. Stiprās puses ir tās, ka ir aizvien vairāk programmas, kurām ir izdevies piesaistīt līdzfinansējumu, kas nav tikai muzeja finansējums. Ir tas, ka ir izdevies izvērst sadarbības ar, kā jau minēju, radošajām industrijām. Stiprās puses noteikti ir statuss. Arī sākot komunicēt ar potenciālajiem sadarbības partneriem, mums nav jāpierāda, kas mēs esam. Mums jau ir tas tēls un mēs sevi esam vairāk vai mazāk pierādījuši. Līdz ar to, šo komunikāciju izveidot ir vieglāk. Auditorija mums vairs nav jāpiesaista, ja vien tā nav kaut kāda jauna, nevienam nezināma programma. Bet tāpat nav problēmu, nokomplektēt grupu. Es muzejā strādāšu nu jau kādus 10 gadus un es atceros, kad sāku darbu pirms tiem 10 gadiem, tad mēs izsludinājām programmu, meklējām medijus, kas par to varētu publicēt. Un vienmēr bija ļoti svarīga tā publicitāte, un auditorijas piesaiste un mēs vienkārši, gribas pat teikt – sakasījām to grupu, lai nokomplektētu. Tagad man liekas, ka vispār nav tādu problēmu. Tā acīmredzot tad ir tā mūsu stiprā puse. Stiprā puse ir mūsu muzejpedagogi. Tāpēc, ka tie kas pie mums strādā, tie ir ļoti motivēti cilvēki, jo atalgojums ir ļoti zems, līdz ar to tā motivācija viņiem izriet no kaut kādas iekšējās, privātās motivācijas.

LA: Kādas ir LNMM izglītības programmu vājās puses?

MP: Vājās puses ir tās, ko es jau minēju iepriekšējās atbildēs, ka tas ir tas mūsu saturs un telpas ļauj strādāt ar lielu apmeklētāju apjomu, bet štata vietu skaita, cilvēkresursu dēļ, mēs to nevaram darīt. Otrs ir zemais atalgojums muzeja pedagogam. Kas viņam liedz iespēju principā sevi attīstīt. Tas, man liekas, ir visu Latvijas skolotāju problēma. Ja skolu skolotāji to var masveidā pieteikt, tad muzeju pedagogi nav tik daudz, viņi nevar masveidā tā par to iestāties. Tur kādi 20 cilvēki piketētu pie Saeimas, neviens to nepamanītu. Arī pat ja pieteiktu streiku un nenāktu uz darbu, neviens to nepamanītu. Līdz ar to tādai pašizglītošanai ir jāpiesaista papildus līdzekļi, kas parasti tad tiek zaudēts darba laiks tam. Es jau minēju, ka muzejpedagogiem ir zems atalgojums un augsta motivācija, bet viņi sevi attīsta ļoti strauji, ļoti ātri. Tā ir tāda pēdējo gadu tendence. Burtiski trīs četros gados, maksimums pēc 4 gadiem viņi iet prom, jo viņi ir sevi attīstījuši. Viņi ir kaut kādus iekšējos griestus sasnieguši, viņi gūst pieredzi jebkur tālāk, kur viņi iet projektu vadībās vai kaut kur. Un mums atnāk jauns darbinieks, kas ir ar augstu iekšējo motivāciju, bet viņam nav šīs te pieredzes. Nerodas pēctecība un tā arī ir viena liela problēma. Bet tīri, kas skartu apmeklētājus, kas ir stiprās un vājās puses, es uz to īsti nevaru atbildēt, jo tur būtu jāintervē apmeklētāji tad. Mums notiek arī apmeklētāju aptaujas, bet par tādām izglītības programmām, ir, protams, bijuši gadījumi, kad ir bijis kaut kas veiksmīgāk vai neveiksmīgāk sanācis. Jo, piesaistot vieslektorus, tas vienmēr būs risks, ka mēs garantējam kvalitāti, bet mēs nekad nevaram zināt, kāds būs tas vieslektors tajā dienā, pat ja mēs viņu ļoti labi pazīstam. Katram indivīdam ir veiksmīgākas vai

neveiksmīgākas dienas. Otrs, ja mēs izejam uz diskusijām, tas vienmēr ir risks. Jo ir brīži, kad tās jau ir uz konflikta robežas. Arī apmeklētāji mums ir ļoti dažādi. Ir tās dažas reizes, kad mēs uz naža asmens izbalansējam. Vājās puses, kas apmeklētājiem tādas varētu šķist, ir telpas ēkās, kas nav renovētas. Tas ir „Arsenāls”, tas ir Dekoratīvās mākslas un dizaina muzejs. Mūsu vājā puse ir telpas. Telpas nav pieejamas apmeklētājiem. Apmeklētājiem ar īpašajām vajadzībām, nu, protams, mēs tur varam kaut kā pielāgot un palīdzēt mazināt to iekļūšanas sliekšni, barjeru. Bet, protams, tas nav, tā kā praksē tam vajadzētu būt. Tad nav atsevišķu darbnīcu telpas, ir slikta akustika. Nu kaut kādas tādas lietas.

LA: Vai LNMM izglītības programmas var ņemt kā labu piemēru vispārējai praksei Latvijā?

MP: Mums nesen tieši bija diskusijas Kultūras ministrijā par to ar Garjānu. Un Garjānam likās, ka, jā, varētu. Bet es uz to, kā izglītības darba vadītāja skatos uz to diezgan rezervēti. Bet tas tikai no manis izriet. Nu, jā, mēs varētu vadīt seminārus un dalīties savā fantastiskajā pieredzē. Bet es novēroju arī tendences novadpētniecību un reģionu muzejos. Viņi ir daudz mazāki pēc telpu un darbinieku skaita un visa šī te apjoma, bet tās metodes, ar ko viņi strādā, ir ļoti progresīvas. Es nedomāju, ka muzejam būtu jāiet un jāvada semināri, kā strādāt ar apmeklētājiem vai kādas izglītības programmas veidot. Es to redzu tiešām, kā tādu pieredzes apmaiņu. Taču ir jāatceras, ka tā darba specifika ļoti atšķiras. Nacionālais muzejs – tik apjomīgs, ar tik daudzām struktūrvienībām. Tādi Latvijā ir burtiski pāris. Un tiem pārējiem mazākajiem, reģionu vai memoriālajiem muzejiem ir pavisam cita darba specifika. Nu tieši darbā ar apmeklētājiem. Un viņi var attīstīt pavisam savādāku izglītības programmu praksi, kas nav ne labāka, ne sliktāka. Tā vienkārši ir savādāk pielāgota tai noteiktajai specifikai. Un man liekas, ka, protams, pietrūkst diskusijas starp Latvijas muzeju pedagogiem. Bet tā ka viens muzejs varētu kaut ko mācīt otram... Es domāju, ka tas notiek arī ar tiem pašiem pieredzes apmaiņas braucieniem vai kādām privātām sarunām. Tā špikošana vienam no otra jau kaut kā tieši vai netieši notiek, kas, protams, ir labākais mācīšanās veids. Par cik nesen bija tās sarunas, tad Jānis Garjāns teica, ka nacionālajam muzejam tas būtu jāuzņemas. Man šķiet, ka tas būtu jāuzņemas tomēr muzeju pārvaldei vai Kultūras ministrijai, tiem kam nozīmēti. Ja mums tiek tāds, uzdevums dots, ja mums tiek dots finansējums, tad mēs, protams, esam atvērti tam. Bet pašiem tagad pieteikt sevi kā labāko praksi, es neuzņemos tādu apgalvojumu publiski izteikt. Lai to vērtē apmeklētāji.

Notikums (apmeklētais izglītības programmas pasākums):

Vieta (telpas apraksts):

Laiks (novērojuma ilgums):

Dalībnieki (to skaits, ārējās pazīmes):

Darbības norise (darbības apraksts, darba forma, izmantotās metodes, palīglīdzekļi u.tml.):

Dalībnieku interakcijas (dalībnieku mijiedarbība ar citiem apmeklētājiem, muzeja pedagogiem, lektoriem u.tml., verbālā un neverbālā komunikācija):

Piezīmes (notikuma tēma, novērojuma dalībnieku komentāri):

Novērojuma pieraksti „Vārds Latvijas dizaineriem” lekcijā

Notikums (apmeklētais izglītības programmas pasākums):

Apmeklēta sarunu cikla „Vārds Latvijas dizaineriem” 4. sezonas pirmā atklāšanas lekcija „Ikdiena”: dizains, kuru redzam, lietojam ik-dienu”. Lekcija ir bez maksas, bez iepriekšējas pieteikšanās. Pasākums tiek iepriekš publicēts LNMM *facebook.com* lapā, informācija izsūtīta uz e-pastiem un publicēta citās interneta vietnēs.

Vieta (telpas apraksts):

Pasākums norisinās Dekoratīvās mākslas un dizaina muzeja lielajā izstāžu zālē. Telpa iekārtota, kā lekciju auditorija ar krēsliem, podestu, ekrānu un projektu telpas priekšā.

Laiks (novērojuma ilgums):

Lekcija norisinās 2016. gada 27. janvārī, no pulksten 17.00 līdz aptuveni 19.00.

Dalībnieki (to skaits, ārējās pazīmes):

Apmeklētāji – auditorijā ir daudz gados jauni cilvēki, studenti. Nav zināms precīzs skaits, taču varētu būt aptuveni 100 cilvēki. Cilvēki, kuri uzstājas pasākumā - grafikas dizainere Maija Rozenfelde, aģentūras “Cube” izpilddirektors Ansis Šķibusts un “Giraffe360” īpašnieks Mikus Opelts.

Darbības norise (darbības apraksts, darba forma, izmantotās metodes, palīgīdzekļi u.tml.):

Pasākums tiek ieturēts līdzīgi kā akadēmiskas lekcijas stilā. Runātāji stāv pie podesta ar mikrofonu, izmantojot datoru tehniku, uz projektora rāda vizuālus materiālus, kas saistīti ar savas darbības sfēru. Maijai Rozenfeldei līdzī ir čipsu pakas, kas ir viņas stāstījuma galvenā tēma, kurā tiek parādīts, kā tiek veidots čipsu pakas dizains, kādiem posmiem produkts iziet cauri. Līdzpaņemtie materiāli tiek doti auditorijai, tuvākai apskatei. Lekcija tiek arī filmēta un tiek publicēta vietnes *youtube.com* muzeja kanālā, lai cilvēki, kuri netika uz lekciju klātienē, to varētu aplūkot arī vēlāk.

Dalībnieku interakcijas (dalībnieku mijiedarbība ar citiem apmeklētājiem, muzeja pedagogiem, lektoriem u.tml., verbālā un neverbālā komunikācija):

Lekcijas sākumā runā pasākuma organizatores, atklājot pasākumu un izklāstot lekcijas iepiānoto norisi. Pirms katras uzstāšanās runātājs tiek pieteikts un pēc katra runātāja stāstījuma beigām tiek dots laiks jautājumiem un diskusijām. Pastāv nepārtraukta interakcija starp visiem pasākuma dalībniekiem. Skatītāji iesaistās nelielās sarunās savā starpā, kā arī stāstītāji bieži uzdot jautājumus auditorijai, lūdzot, pastāstīt par savu pieredzi un iespaidiem,

kas saistīti ar konkrētā runātāja tēmu. Piemēram, Mikus Opelts jautā par to, cik daudz cilvēki ir virtuāli izstaigājuši dažādas ēkas vai pilsētas, izmantojot *Google Street view*, vai citu 360 grādu virtuālo programmu. Attiecīgi no auditorijas reakcijas, tiek izskaidrots kāda ir šo programmu attīstība, popularitāte pasaulē un kas mūs sagaida nākotnē. Pēc katras runas, apmeklētāji uzdot interesējošos jautājumus gan par produkta radīšanu, mārketinga jautājumiem, kā arī par pašu profesionāļu personīgo pieredzi iesaistoties šādā darbības sfērā.

Piezīmes (notikuma tēma, novērojuma dalībnieku komentāri):

Komentārs A: Šī lekcija ļauj mums saprast, kas slēpjas aiz mums pazīstamām ikdienas lietām un produktiem, ko izmantojam katru dienu, kas ir mums pazīstamas. Ja nebūtu atnākusi uz šo pasākumu, nekad neuzzinātu par to. Tagad, kad ieraudzīšu tos čipsus veikalā, tad zināšu, kā tas iepakojuma dizains tika uztaisīts. Vai arī, kad ieraudzīšu, kādā mājaslapā Giraffe 360 logo, tad zināšu, kas ir tie cilvēki, kas to taisīja un kā viņi to izdarīja.

Komentārs B: Patīk tas, ka par produktiem tiek izstāstīts viss. Sākot no ideju veidošanas līdz tā radīšanai un mārketingam, līdz tas nokļūst līdz lietotājiem. Labi, ka izskaidro kā šie procesi notiek, jo, kā izrādās, tie iziet cauri sarežģītiem un ilgiem procesiem, un tas gala produkts īstenībā ir mazākais, ko mēs redzam.

Komentārs C: Atnācu uz lekciju, jo domāju studēt kādā no nozarēm, kas saistīta ar digitālajām tehnoloģijām un man vismaz ir iespēja satikt tos cilvēkus, kam ir šāda pieredze, pajautāt viņiem jautājumus un padomus par to sfēru. Varu dzīvē redzēt, ko reāli var sasniegt, ja izlemju sākt tādu karjeru kā viņiem. Protams, arī vispār saprast, vai tādā jomā darbs būs interesants un kā tas vispār notiek.

Nedaudz parunājot ar lekcijas apmeklētājiem, rodas priekšstats, ka tie ir jaunie mākslas vai dizaina studenti, kuri vēlas būt nākamie profesionāļi. Citi apmeklētāji ir vienkārši interesenti, kuri nav īpaši saistīti ar mākslas jomu. Ir gan apmeklētāji, kuri ir uz šādu pasākumu pirmo reizi, gan arī tādi, kuri cikla „Vārds Latvijas dizaineriem” lekcijas apmeklē vairākus gadus.

Noderīgs šķiet tas, ka muzejs aicina nozares tieši profesionāļiem dalīties savā darba pieredzē ar apmeklētājiem. Pirmkārt, par attiecīgo tēmu var dzirdēt informāciju pa tiešo no cilvēkiem, kuri ar to saskaras ikdienā. Un, otrkārt, tā kā tie ir tieši Latvijas dizaineri, tad tiek parādīts arī tas, cik spējīgi ir Latvijas profesionāļi, radot lietas, kas var būt noderīgas ne tikai nacionālā, bet arī starptautiskā līmenī.

Maģistra darbs „Muzejs kā mācīšanās vieta” izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti.

Darba apjoms (neskaitot titullapu, satura rādītāju, apzīmējumu sarakstu, izmantotās informācijas avotu sarakstu, pielikumus, dokumentāro lapu un zemspītras atsauces) ir 173 528 rakstu zīmes (ieskaitot intervālus).

Autors: Linda Apine

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

(atbilstošo pasvītrot)

Vadītājs: prof. Dr. sc. soc. Tālis Tisenkopfs _____ . ____ .2016.

(personiskais paraksts)

Recenzents: asoc. prof. Dr. sc. soc. Baiba Bela _____

(personiskais paraksts)

Darbs iesniegts Socioloģijas nodaļā 30.05.2016.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Inga Poļaka

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

____.06.2016. prot. Nr. ____

Komisijas sekretārs: _____ *(personiskais paraksts)*